

מחזור

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

חדש בהיכל <<<

פינים ואמרות

פינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

עמ' ט"ו
בחרת בחיים

עמ' י"ט
אור נאור שמחה

עמ' כ"ג
ספור והלכות

עמ' כ"ז
מכתלי בית ההוראה

גליון ער"ה
פרשת יתרו
תשפ"ו

מילתא חדתא שערי תפילה אידיש

שיחות קודש ודברי חיזוק מאירים בענייני תפילה, מתאימים במיוחד בהתמודדות ובאתגרים של דורנו. דברים נעלים שנאמרו במשך השנים מפ"ק כבוד קדושת מרן אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א, ונכתבו ונערכו בלשון בהירה ונגישה לכל נפש, מתורגם לשפת האידיש, מתוך מטרה לחזק, לעורר ולרומם את הלבבות.

מילתא חדתא אבות בכרך אחד

מאמרי קודש ודברי חכמה וחיזוק בענייני עבודת ה' והליכות חיים מסודרים על מסכת אבות, שנאמרו במשך השנים מפ"ק כבוד קדושת מרן אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א ונכתבו ונערכו בשפה שווה לכל נפש ע"י השומעים.

סידור אור הכוונות ברכות הנהנין

כולל את כוונות אריז"ל והרש"ש לכל ברכות הנהנין, מסודרות באופן ברור בהיר ומדויק, משולבים עם כל הכוונות והמקורות והקדמות חשובות. מבוסס על כתבי וסידורי המקובלים לפי המסורת המקובלת מדור דור. כולל נוסחאות תפילה ותיקונים מיוחדים לכל ברכה וברכה ותיקונה. עם מנהגי האריז"ל והרש"ש השייכים לברכות הנהנין ותפילות מספרי המקובלים.

להזמנת ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

חשיפה:

האור החיים הק':
אין מלאך אחד
עושה ב' שליחויות
| עמ' ב' |

השבוע בגליון:

← **אקטואלי:**

להביט על כף היד כדי לידע העתידות
| עמ' ח' |

חשיפה:

התפילה במטוס שזכתה לפיצוץ של חמש ספרות
| עמ' ג' |

פיני אביר יעקב | עמ' ה' |

מלהסתכל במקום איסור חלילה, כי שקול נגד כולם כמו שהוא בגימטריא כנגד כולם, ועל ידי זה יקמץ לבבו מלהרהר חלילה הרהורים רעים, ויקמץ האוזן שלא ישמע שמע שוא, ויקמץ פיו ולשונו מלהוציא מפיו דברים בטלים, וכל שכן שקר ורכילות וחנופה, כי אם בתורת ה' יהגה תמיד.

אור ישע (להרה"ק רבי אשר מראפשיץ זי"ע) - חג השבועות

"מוטב יכנס החץ ב" - על אחריות בחינוך והתחדשות

ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי (יט, ד).

מעלות טובות רבות נאמרו בנשר. הקלות והזריות קרויות על שמו - "קל כנשר", וגם מעלת ההתחדשות מצויה בו. כנאמר: "תתחדש כנשר נעורך" (תהלים קג, ה). זאת ועוד, אמרו חז"ל (מכילתא יתרו, הובא ברש"י כאן): כל העופות נושאים את בניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם. אבל הנשר אינו מתירא אלא מן האדם, שמה ירוק בו חץ, ולפי שאין עוף אחר פורח על גביו, נותן את בניו על כנפיו ואומר: "מוטב יכנס החץ בך, ולא בבני".

אולם יש להפליא, כי מאידך מצינו בנשר תכונה שאינה נראית לטובה. בגמרא (חולין סא ע"א) מבואר כי לכל העופות הטהורים ישנם סימני טהרה, ואפילו לעופות הטהורים יש לפחות סימן טהרה אחד - חוץ מן הנשר, שאין בו שום סימן טהרה כלל. ודבר זה אומר דרשני: במה גרע הנשר מכל העופות, שלא נמצא בו ולו סימן טהרה אחד?

יש ליישב, כי אמנם נתייחד הנשר במעלת המהירות והגובה, אך דווקא מעלה זו עלולה להיות בעוכריו; כגובה עליותו - כך גדולה סכנת נפילתו. וזהו עניינו של ה'נשר', לרמוז על ה'נשירה', הנפילות והקשיים. אך גם במצב בו אין לאדם סימן טהרה, יכול הוא לשוב ולחדש כנשר נעוריו.

נוסף על כך, טבע הנשר לעוף למרומים ולספוג את החץ כדי שלא יפגע בבניו, מרמז על עניין עמוק: ה'בנים' הם משל לתוצאות המעשים. מן המצוות נבראים מלאכי רחמים, ואילו מן העבירות נבראים חלילה מלאכי חבלה המקטרגים על האדם, בבחינת 'תִּיִסְרְךָ רַעְיָתְךָ' (ירמיהו ב, יט). הנשר, האומר "מוטב יכנס החץ בך", מלמדנו לא לתלות את הקלקולים ב'תולדות' (במלאכים הנבראים או בנסיבות), אלא ליטול את האחריות, לשאת בתוצאות ולהשתדל לתקן בעצמנו. כאשר מתרומם הנשר לגבהי מרומים, הוא

ביאור נפלא מדוע המשמח חתן זוכה לחמשה קולות

ויהי ביום השלישי בהית הבקר ויהי קלת וברקיע וענן כבד על הָהָר וְקַל שֶׁפָּר וגו' ויהי קול השֶׁפָּר הוֹלֵךְ וְחִזְקִי וגו' יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל (טו, טז).
בש"ס ברכות (ו:) איתא, כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות שנאמר (ירמיה לג, יא) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צב', ואם משמחו מה שכרו, א"ר יהושע בן לוי זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות שנאמר (יתרו יט, טז) ויהי ביום השלישי בהית הבקר ויהי קלת וברקיע וענן כבד על הָהָר וְקַל שֶׁפָּר וגו' ויהי קול השופר וגו' והאלקים יעננו בקול.

והנה בגליון הש"ס לזיקני הקדוש רבינו עקיבא איגר זי"ע, מציין למג"א או"ח (סי' קנ"ו סק"א) עיי"ש. והמג"א שם בסימן קנ"ו העתיק את כל המימרות המובאות בגמרא ולא נפסקו בשו"ע. אבל מימרא זו נפסקה להלכה בטור אה"ע"ז (סי' ס"ה) מצוה גדולה לשמח חתן וכלה וכל שאינו משמחו עובר בחמשה קולות וכו'.

וצריך ביאור, מדוע המשמחו שכרו דוקא שזוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות. ונראה לפרש, עפ"י דאיתא בש"ס מגילה (ג:) מבטלים תלמוד תורה להכנסת כלה לחופה. ונפסק בשו"ע אה"ע"ז (סי' ס"ה ס"א) עיי"ש. ולכאורה יאמר האדם בלבו, הרי לא כדאי להתבטל מתלמוד תורה וללכת לשמחת חתן וכלה, כי בזמן היקר הזה אפשר ללמוד עוד כמה דפים, ותורה מה תהא עליה. ולזה הבטיחה הגמרא להמשמח חתן וכלה, שלא יחשוש שמה יגרום לו השמחה לביטול תורה ח"ו, אלא אדרבה עיי"ש ישמח חתן וכלה זוכה לתורה, וכמה שישמחו ויטרחו יותר בשמחת חתן וכלה יוסיפו לו עוד קולות של תורה לאין ערוך.

(שיחות מלוח להגה"צ רבי נתן גשטטר זצ"ל ח"ג עמ' צא)

ישראל לא שמעו בסניפי מפי הגבורה - כי אם קמץ אלף של אנכי

אנכי ה' אלקיך וגו' (כ, ב).
כתוב בכתבי מורי חמי (הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע) ששמו מרובו הרה"ק רבי מנחם מנדל מרמינוב ז"ל שישמח לא שמעו בסניפי כי אם קמץ אלף של אנכי, ופירש הוא ז"ל את דבריו הקדושים, גם אני אענה חלקי.
נראה לי כוונתו כך הוא, כי השם יתברך הורה לנו במעמד הקדוש הזה, שנקמץ האל"ף בראשי תיבות אוזון ל"ב פ"ה, ושלש אלה עולים בגימטריא עינ"ם עם הכולל, באילו ארבעה תולה כל ההנהגות בגוף לטובה או חלילה להיפך, על כן הזהירנו השם יתברך שנקמץ האיברים האלו ראשי ועיקר הכל העינים

מכיר בכך שאין לו משל עצמו כלום, ואפילו סימן טהרה אחד אין בו, אלא הכל מאת ה' יתברך. מלך העופות הוא, אבל מלכותו אינה עצמית אלא מתנת שמיים. משום כך חקוקה דמות הנשר באחד מארבעה פני המרכבה, להורות לישראל להתבונן בדרכיו: גם מי שמגביה עוף, עליו להיות מוכן שיכנס החץ בו ולא בבניו. רמו יש כאן לעוסקים בחינוך ילדיו של מקום: אדם המלמד תלמידים, אל לו לנהוג בהם בקפדנות יתירה, שכן בכך יפסיד את כח הנשר. לימדנו הקב"ה להידבק במידותיו - וכשם שהוא יתברך כביכול 'סופג' את החיצים למען בניו, כך המחנך וההורה צריכים ליטול אחריות. וכן כל איש בביתו, חלילה לו מלהאשים את בני ביתו בכל הנעשה, אלא יבין שאילו היה הוא מתקן את עצמו כנדרש, היה מונע מעליו ומהתלויים בו נזקים רבים, בבחינת לקיחת האחריות של הנשר.

(עניינים מאירת - להגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

הדיבור של שבת - נשאר בלוחות הראשונות שנשתברו

זְכוּר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ (ז. כ.).

"סיפר כבוד קדושת מרן אדמו"ר [הכנסת מרדכי] זצוק"ל מסאדיגורא, מה ששמעו בעצמו מאביו מרן אדמו"ר הקדוש והטהור קדושת אהרן ז"ע, עת היותו בשנת תרס"ט במקום המרפא "מארינבאד", ושם ביער נועדו יחדיו אדמו"ר קדושת אהרן ז"ע עם המבדיל בין חיים לחיים הרה"ק

דבר האמונה:

גם בבחינת 'אלקים' שהיא מדת הדין נמצא ה' יתברך

כשיגיע זמן הגאלה יתברר כי כל העובר על עם ישראל בגלות היה אך רחמים וחסדים, אך בגלות הסתר גובר ומכסה מהי הטובה שיש בה, ועבודת איש ישראל היא לגלות ככל הנחן כי בתוך כל הסתר נמצא ה' יתברך המנהיג ומחשב מחשבות לסייע ולתמוך כל אחד ואחד מישראל ומשגיח בהשגחה פרטית שחלילה לא ינזק שום יהודי, ועל זה אמרה תורה (דברים לב ט) 'אֶסְתִּירָה פְּנֵי מִיָּהָם אֶרְאֶה מַה אֶתְּרִיתָם', כלומר, גם בשעה שאסתיר פני מהם עדין אשים השגחתי עליהם ואראה מה אחריתם לשמרם מכל פגע שלא ינזקו חלילה.

פעמים יש שההסתר כל כך גדול עד שלא רואים ולא מבינים שהקדוש ברוך הוא נמצא מאחרי הסתר, כמו שבאר הבעל שם טוב הקדוש ע"ה בפסוק (שם לא יח) 'וְאֶלְכִי הִסְתֵּר אֶסְתִּיר פְּנֵי בְיֹום הַהוּא' שהקדוש ברוך הוא מסתיר את האנכי' שלא יראו שנמצא בתוך כל דבר שבעולם, 'ואנכי הסתר אסתיר', את בחינת האנכי שבבריאה 'הסתר אסתיר'. וכפל לשונו ולא אמר 'ואנכי אסתיר' בלבד, כי בא לרמז שיהיה זמן שבו תהיה ההסתרה כפולה, שכלל לא יבינו שהקדוש ברוך הוא מסתיר מאחורי הסתר ומחכה שיחזרו בתשובה, ולא יאמינו שבפורענות הנראית לעין גנוז מקור הטוב והחסד, וזהו 'ואנכי הסתר אסתיר' אסתיר את ההסתר.

על כך אומר הבעל שם טוב הקדוש: אם ידע האדם שהקדוש ברוך הוא מסתתר שם, אין זה הסתרה, כי נתפרדו כל פועלי און, שכאשר יודע האדם שלית אחר פנוי מיניה והרי הוא ממש בתוך זה ההסתר, אין זה הסתר לגביו. וכן נאמר במשה רבנו ע"ה (שמות כ יח) 'וּמִלִּפְנֵי גִבּוֹשׁ אֶל הָעֵרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹקִים' כי משה רבנו הבין שגם בבחינת 'אלקים' שהיא מדת הדין נמצא ה' יתברך, ונגש אל הערפל באמונה ובכך מתק את הגבורות לרחמים וחסדים.

(האדמו"ר רבי דוד חי אביחי צירא שליט"א - מילתא חדתא - אמונה וביטחון)

מגור שליט"א (=מרן האמרי אמת מגור ז"ע), ובין השיחה שהיתה אז ביניהם... דיברו מעניני קדושת שבת.

ענה אדמו"ר קדושת אהרן ז"ע ואמר: איתא במדרש חז"ל ישן [כמדומה שאמר כי ראהו בכתב יד ולא נדפס עדיין], אשר בשעה שנשתברו הלוחות על ידי משה רבינו ע"ה - לא נשארו שום תיבה ואות שלמים, שהיו אותיות פורחות, ונשארו רק שברי לוחות, אולם הדיבור של "זכור את יום השבת לקדשו" נשארו בו כל התיבות והאותיות שלמים. עד כאן לשון המדרש.

ואמר על זה אדמו"ר קדושת אהרן זצ"ל... וזהו הוא הרמז בנוסח התפילה שטבעו חכמים ז"ל בשמונה עשרה דשחרית בשבת "ישמח משה במתנת חלקו וכו' ושני לוחות אבנים הוריד בידו וכתוב בהם שמירת שבת", פירושו: בשעה שמשא לבדו נשאר עוד לפניך בהר סיני - ושאר ישראל קלקלו וכו', נגרם אשר שני לוחות האבנים "הוריד" בידו, מלשון רדידה ושבירה, שהוכרח משה לשברם בידו עד כדי רדידה, שלא נשארו בהם שום תיבה ואות שלמים, אבל "וכתוב בהם שמירת שבת", הדיבור של שמירת שבת נשאר כתוב בהם בשלימות, ולא נשתברו בו שום תיבה ואות, כי לא חלה עליו השבירה - מחמת שקדושתו היא מלמעלה ואינה תלויה במעשיהם, וכבר היה לישראל אחיזה בהשבת ממרה. עד כאן לשונו הקדוש. ודברי פי חכם חן.

(קדושת אהרן להרה"ק רבי אהרן מסאדיגורא ז"ע, ווארשא תרע"ג - הוספות שבסוף הספר)

ווארט מהאור החיים הק'

אין מלאך אחד עושה ב' שליחויות

וַיַּעֲבֹד כָּל הָעָם יְהוָה וַיֹּאמְרוּ כָּל אִשְׁרָיִם דְּבַר ה' נַעֲשֶׂה (ט. ח.).

דרש רבי סימאי: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו שישים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מיישראל קשרו לו שני כתרים - אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירוקם (שבת פח.).

'מקשים העולם': מדוע להנחת הכתרים על ראש ישראל הספיקו שישים ריבוא מלאכים,

ואילו להסרתם מראש ישראל לאחר שחטאו היה צורך במאה ועשרים ריבוא מלאכים?

התוספות (שבת פח. ד"ה ירדו) מיישבים זאת על פי הכלל "גדולה מידה טובה ממידת פורענות", ולכן מלאך טוב יכול היה לקשור ב' כתרים, אולם מלאך חבלה לא היה לו כח להסיר אלא כתר אחד.

רבינו האור החיים הק' בספרו "חפץ ה'" על הש"ס מבאר באופן אחר: יתכן שגם מצד אמירת נעשה ונשמע, אף אם לא היו מקדימים את ה"נעשה" ל"נשמע", היו זוכים לכתרים. אולם הרי ידוע הכלל ש"אין מלאך אחד עושה ב' שליחויות", ואם כן לכאורה לא יתכן שמלאך

אחד יניח שני כתרים משונים זה מזה - אחד כנגד "נעשה" ואחד כנגד "נשמע". ולכן דקדק בלשונו ואמר "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע", כי ה"נעשה" כשלעצמו כבר מחייב גם את השמיעה, שהרי אי אפשר לעשות בטרם שומעים איך ומה לעשות. אם כן, במצב זה השמיעה והעשייה הן דבר אחד, ולכן הספיק מלאך אחד לכל שני הכתרים (ובסך הכל שישים ריבוא מלאכים).

אולם כאשר חטאו ישראל, היה צורך במלאך נפרד לכל כתר, כי עתה אין כאן לא שמיעה ולא עשייה, וממילא הם שני עניינים נפרדים - הזקוקים לשני מלאכים שונים.

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:		ירושלים			בני ברק			ניו יורק			לונדון		
מספת השבת	אמת השבת	מספת השבת	אמת השבת	מספת השבת	אמת השבת	מספת השבת	אמת השבת	מספת השבת	אמת השבת	מספת השבת	אמת השבת	מספת השבת	אמת השבת
16:36	17:51	18:30	17:52	16:50	17:52	18:26	16:53	18:02	16:31	17:41	18:00	17:41	18:00

מחברים
מתחילים את היום את היום
מגיד יהודי מבית עוז והדר - אור לישרים
שיחת לטייל האשי
להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

קו מענה הלכה
02-803-9999
או במייל: rav@abiryaakov.com
קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

מחברים
העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים
ניתן להשיג את הגיליון מדי שבוע בכל סניפי "ספרי אור החיים"
ספרי אור החיים
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולוון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל ניצנים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרנרביץ 12 | נתניה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנוס 8 • ביתר עילית: הרן 9 • חיפה: מיכאל 27 • נתניה: הרמב"ם 1 • נתניה: הס 18 • תחת תקות: רוטשילד 75

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

אלהי כסף לא תעשו לכם:

הסוחר היה בטוח שהוא סוגר את עסקת חייו אצל הפרופסור המפורסם, עד שגילה שהלקוח נעלם והוא עצמו נחשב למטופל...

רבים הם המעשיות, האגדות והמשלים על נוכלים ערמוניים שהפילו ברשתם תמימים ופיקחים כאחד. המשל שלפנינו הוא מן המשובחים שבהם, בו מעורבים סוחר, נוכל ופסיכולוג.

חנות בחליפת עסקים מהודרת, הוא ירד בזריזות מן המרכבה בטרם זו עצרה כליל, ובעוד העגלון מנווט את סוסיו לעצירה מוחלטת, כבר עמד ובחן ענק יהלומים. המוכר לא הביט בו יותר מפעם אחת; רבים עמדו, רבים בחנו, רבים לטשו עיניים, אך איש עדיין לא קנה.

"ענק יהלומים שכזה קונים פעם ביוכל", הדגיש בפניו אביו, מייסד העסק, לפני שהלך לעולמו. "תציב אותו בחנות כדי להגביר את הפיתוי בלב הקונה, כך הוא יקנה יהלומון אחד קטנטן, והיה זה שכרך".

הלקוח נעץ עיניים חדות בענק ובמוכר לסירוגין, ולא חדל עד שהמוכר נפנה אליו. - מדוע אין תג מחיר על הענק? - אין מחיר... - בכל זאת... - כשתרצה לקנות, נדבר. - אני רוצה. - כמה כסף יש לך? - זה לא העניין.

המוכר בחן את הלקוח בעיניים שחשדנות וחמדנות שימשו בהן בערבוביה. אם הוא דובר אמת, זו עשויה להיות עסקת חייו. אם לא - לפחות יקנה 'יהלומון'. - מי אתה? - אותי אינך מכיר, אך על אבי ודאי שמעת, פרופסור...

המוכר הנהן בראשו. שמו של הפרופסור, מומחה להפרעות נפשיות, נישא בהערצה בפי כל. - אבי שלח אותי כדי לקנות כללתי את התכשיט היקר ביותר. הוא טוען שזה יכול להוות בסיס לחיי נישואין מאושרים. - אבא שלך צודק מאוד, הסכים המוכר בכל נפשו. חבל שאחרים לא חושבים כך. - תבוא איתי להראות לו את הענק? - בשמחה.

המוכר הגיף את החנות, ובחפזו אף לא הפך על פניו את השלט "תכף אשוב", והזדרז בעקבות הלקוח. עתה כבר קיננה בו גם סקרנות. מימיו לא פגש את הפרופסור המדופלם, זו הזדמנות פז להציג לפניו שאלות אחדות שהטרידו את מנוחתו. - המתן כאן בטרקלין, אכנס לאבי ואראה לו את הענק ואחר כך נסגור עסקה.

הוא חכך את ידי בהנאה, לגם כוס חמין ששפת לו אחד הפקידים, וחכך את ידיו בעצבנות-מה כששעון האורולוגין תקתק. לאחר עשרים דקות הוא מצא את עצמו יושב על הספה המפורסמת מול זוגיותו המעוגלות של הפרופסור.

- "הכסף", פלט הסוחר. מרוב מבוכה הוא לא מצא מילה אחרת לפתוח בה. הפרופסור תלה בו מבט רחימאי כאומר: "עוד תצא מזה", ושאל: "מתי זה התחיל?". - "לפני שעה קלה הבן שלך הופיע אצלי בחנות ואמר שהוא רוצה לקנות...". - "אני מוכן לעזור לך. אלוהה אותך בכל המשעולים, מפותלים ומשורגים ככל שיהיו. אך עליך להיות פתוח עימי. מתי התחלת לדמיין שיש לי בן ושמכרת לו ענק יהלומים?".

דמו אזל. מחשבותיו עצרו. עסקת חייו... יחד ישוב הפרופסור הנבוך והסוחר האומלל וניסו להבין "מתי זה התחיל". איך אירע שהנוכל הצליח להערים על הפרופסור ולספר לו כי הוא יביא לטיפולו אדם המדמיין כי הוא סוחר יהלומים שמכר לו ענק, ולתת לנוכל לחמוק מדלת צדדית כדי להימלט מהטרדותיו...

זהו רק משל, דוגמה, זעיר מזעיר, לתחושה שעלול לחוש מי שגילה כי כל חייו הוא היה הנוכל של עצמו... עמל במקום הלא נכון.

(גל' מאורות הדף היומי)

ובעבור תהיה יראתו על פניכם:

הוא עמד בתפילת עמידה במטוס כשהכריזו על פיצוץ של אלפי דולרים למי שירד. סיפור נפלא על אברך שסירב לרמוז בידו באמצע התפילה, וגילה שהקב"ה הכפיל לו את הפיצוץ בסכום דמיוני.

לאחרונה נתפרסם סיפור שסיפר בעל המעשה, אברך נכבד, וזה לשונו: אני מתגורר בניו יורק והורי מתגוררים בלונדון, ומעת לעת אני נוסע לבקרים. באחת הפעמים, ביום חורף קצר, יצאתי עם משפחתי - חמש נפשות - לנסיעה לבקר את הורי. בשדה התעופה עברו עלינו כמה וכמה עיכובים וטרדות, עד שלא נותר לנו זמן להתפלל תפילת מנחה קודם הטיסה.

מיד עם עלייתי למטוס פניתי לקרן זווית, ועמדתי להתפלל מנחה. והנה אך התחלתי להתפלל 'שמונה עשרה', וכבר נשמעה הודעה מכרזת: מחמת רישום יתר מחפשים 'מתנדבים' שיואלו לרדת מן המטוס. כל מי שיסכים לכך יקבל כרטיס טיסה ליום המחרת ופיצוץ בסך אלף דולר.

מחשבה חלפה בליבי: אנו חמש נפשות ויש לי הזדמנות להרוויח סכום ניכר, מה גם שאין לי קושי מיוחד לדחות את הנסיעה ביום אחד. כבר עמדתי לרמוז ביד, אך באותה שעה נזכרתי כי אני עומד לפני מלך המלכים...

אולם היצר לא הרפה ובא אליי עם 'פשעטיל': הרי ממילא אין כוונתך שלמה עתה, עשה סימן בידך לרגע (כאילו מראה להם להמתין דקה), ואחר כך תוכל לשוב ולהתפלל ביישוב הדעת... ואף על פי כן התחזקתי ודחית את המחשבה, כי אפילו מלך שואל בשלומי אסור להפסיק. קיבלתי על עצמי שלא למהר בתפילה ולא לשנות מדרכי, אלא להמשיך להתפלל בנחת ובכוונה ככל יכולתי, מתוך ביטחון שאם הדבר ראוי לבוא אליי - יגיע בזמנו.

כמה רגעים לאחר שסיימתי את תפילתי, נשמעה הודעה נוספת: מאחר שלא נמצאו מתנדבים, הועלה הפיצוץ לסך אלפיים וחמש מאות דולר לכל נוסע. עבורי פירוש הדבר היה שנים עשר אלף וחמש מאות דולר! ניגשתי והסכמתי להצעה, והדבר התקבל בשמחה.

לאחר מכן ערכתי חשבון בדעתי: חמשת אלפים דולר קיבלתי בעבור שינוי מועד הטיסה וההמתנה ליום המחרת, ושבעת אלפים וחמש מאות - בעבור שעמדתי בניסיון ולא הפסקתי בתפילה. ואילו הייתי מתיר לעצמי לרמוז באמצע שמונה עשרה 'לצורך פרנסה', היה כל זה נמנע ממני ולא הייתי מרוויח את הרווח הגדול...

(גל' באר הפרשה)

יהי אלקים עִמָּךְ:

הדירה נראתה כמו שוק של גרוטאות בגלל השכן, והמתווכים היו מיואשים. המהפך המדהים שהתחולל כשהדייר החליט להחליף את המריבה בלימוד של שער הביטחון ב'חובת הלבבות'.

מספר הר"ר אלחנן נפחא מבני ברק:

שנים ספורות לאחר נישואי, זכינו לרכוש את דירתנו הראשונה. כדרכם של בניינים בני ברקיים, חדר העגלות המשותף הפך לימים למחסן של גרוטאות ועזובה. לאחר שקצה נפשם של הדיירים במפגע, הוחלט על פינור כללי של החפצים. נתלתה הודעה מפורטת בכניסה לבנין על תאריך הפינוי הסופי. חפצתי לשאת בעול עם הציבור, ונטלתי על עצמי את מלאכת הפינוי בתום המועד שנקבע במועד.

"דא עקא, שכני המתגורר דלת מולי, אשר חולק עמי מבוא משותף לדירותינו, הותיר שם את חפציו, ולא פינה אותם במועד. משמצא את מטלטליו מחוץ לחדר העגלות, חרה אפו. בחמתו כי קשתה, נטל את אותן גרוטאות והציבן בתוך אותו חדר מבוא הצר המשותף לשנינו, בפתחן של הבתים. פניתי אליו בצורה מכובדת, ובקשתי כי יפנה את הציוד המפריע למעבר, אך דברי נפלו על אזניים ערלות. מאותו היום שרר בינינו מתח שהעבי על יחסי השכנות היפים.

ימים חלפו, ומשפחתנו התרחבה בלי עין הרע. החלטנו למכור את הדירה לטובת בית רחב יותר. קבענו מחיר יריאלי לדירה הישנה, בתוספת מרווח סביר למשא ומתן, והמתנו לקונים. אלא שהחודשים חלפו, אנשים באו ויצאו, והצעות רציניות - אין. מתווך אחר מתווך חזרו על אותה אבחנה כואבת: "המחסן המאולתר בכניסה לביתך מרתיע את הקונים. הבית נראה כחלק משוק של גרוטאות וזה הרושם הראשוני שמקבל כל מי שבא לראות את הדירה.

הנסיון היה קשה. כבר רכשנו דירה חדשה והייתי זקוק לכספי המכירה כאויר לנשימה. לא נותרו בפני ברירות. הודעתי לשכן כי אם לא יפנה את חפציו, אאלץ לעשות זאת בעצמי. משחלף הזמן שסוכם, שכרתי מוביל וסיכמתי עמו כי יגיע באישון לילה לפנות את הציוד. אולם, שעות ספורות קודם לכן, נתקלו עיני ב"סטיקר" על רכבו של מכר, ועליה דבריו של מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל: "נעור הייתי גם זקנתי ולא ראיתי אדם שוויתר והפסיד".

המלים הלמו בלבבי. הרגשתי כי הקדוש ברוך הוא מדבר אלי מבין השורות של אותה המדבקה. לאחר התייעצות קצרה עם רעייתי, התקשרנו ובטלנו את ההובלה שהוזמנה ללילה. הודעתי לשכן בפנים מאירות: "החלטתי לוותר. השאר את חפצך כאן ככל שתחפוץ, אני בוטח בבורא עולם שמיציא לי את הקונה הנכון". באותם ימים התחלנו ללמוד בביתנו את "שער הביטחון" בספר חובת הלבבות, מתחזקים באמונת אומן כי הכל מאתו יתברך.

<<<

את הדרך ילכו בה:

הבחורים שגורשו בבושת פנים מחדר האוכל גילו בבוקר שמנהל המלון רץ לבקש את סליחתם. עדות מרטיטה על הכוח של כוונה טובה להפוך תקלה לישועה.

הנזק ולנקות אחריהם, אך לא הועיל מאומה. המנהל אמר: 'איני צריך לעזרתכם! צאו מהר והתכוננו לשלם היטב על הנזק שגרמתם!'

בראש כפוף וברוח נכאה חזרו הבחורים לחדרם. בסך הכול רצו לעשות חסד, והנה תקלה כזאת... בינתיים החליט המנהל בכעס לסגור את חדר האוכל ולדחות את הניקיון למחר, ופרש לחדרו לישון כשהוא משאיר את חדר האוכל כמות שהוא.

למחרת בבוקר ראה המנהל את אשתו כשהיא מסתובבת בחוסר מנוחה ומחפשת משהו בחורין ובסקוין. 'מה אירע?' שאל המנהל. השיבה אשתו: 'טבעת היהלום שלי נעלמה'. היה זה תכשיט יקר מאוד. המנהל הצטרף גם הוא לחיפושים והם הפכו את החדר בניסיון למצוא את האבידה, אך לשווא. פתאום נזכרה האישה וזעקה נמלטה מפיה: 'אבוי! השארתי אתמול את הטבעת על אחד השולחנות של חדר האוכל! בוודאי כבר נזרק ביחד עם כל הפסולת לאשפה!' והיא פרצה בבכי מר.

אך המנהל הרגיע אותה: 'תנוח דעתך, בדיוק אתמול לא ניקיתי את חדר האוכל והשארתי את השולחנות כמות שהם'. הם מיהרו יחד לחדר האוכל ולאחר חיפוש קצר נמצאה הטבעת בין שברי הכלים המונחים על הקרקע.

המנהל הכיר בזכות מי ניצל מן ההפסד הגדול, והלך אל הבחורים וביקש מחילה מהם, וסיפר להם מה שאירע. אז נזכרו הבחורים בדברי רבם: "ואם מתכוונים לזה באמת אזכרים לסייעתא דשמיא..."

(גל' המאיר)

הרה"ק רבי יענקע'לע מפשעווארסק זצ"ל היה נוהג לנסוע אחת בשנה לשווייץ למשך כמה שבועות לנופש ומנוחה, ועמו התלוו קבוצת בחורים מובחרים. פעם אחת, בעודו מהלך באוויר הצח כשסביבו הולכים הבחורים ומטיים את אזנם למוצא פיו, נענה ואמר: "על כל יהודי לעשות חשבון נפש בכל יום בטרם הולך לישון אם עשה חסד ביום זה או לא, ואם מתכוונים לזה באמת, זוכים לסייעתא דשמיא!".

באותו ערב, כשפרשו הבחורים לישון, נזכרו בדברי רבם ועשו חשבון הנפש. פשפשו וראו שלא זכו לעשות חסד היום! בהחלטה גמורה מיהרו לקום ממשכבם ויצאו לחפש איזה יהודי לגמול עמו חסד. אך השעה הייתה מאוחרת כבר, ונפש חיה לא הסתובבה בחוץ. הבחורים לא התייאשו ועלו ובאו בכל קומות בית המלון, עד שהגיעו אל אולם האוכל. שם ראו שהשולחנות עדיין מלאים פסולת ולכלוך מארוחת הערב. הפלא ופלא! הנה נודמן להם חסד!

אומר ועושה - הבחורים התחילו להשליך את הפסולת לאשפה, הכיסאות והשולחנות סודרו על מקומם, ואת הכלים ערמו זה על גבי זה ונטלו אל המטבח. אך כאן אירע דבר: באמצע הדרך נפלה ערימת כלים נכבדה על הקרקע ונשברה לשברים...

לרוע מזלם, בדיוק באותו רגע הופיע המנהל של בית המלון. הלה השתומם למראה החורבן והתחיל לצעוק עליהם צעקות נוראות: 'מה עשיתם?! מי הזמינכם לפה?! מוזיקים שכמתוכנן!'. הבחורים ניסו להצטדק שרק רצו לעזור והם חפצים לתקן את

לא חלפו שבועיים, והמתווך התקשר שהוא בעיצומה של עסקה עם קונה שמתכוון לרכוש דירה אחת שמתאימה בדיוק לצרכיו של אותו קונה, אלא שלצורך השלמת העסקה הוא מעדיף להראות לקונה דירה נוספת, כדי להעניק לו הרגשה טובה שהוא בוחר מבין שתי אפשרויות. הוא מבקש איפה את רשותי לעשות שימוש בדירה שלי ולהראותה לרוכש כאופציה נוספת, למרות שאינו רואה שום סיבה שהקונה יתלבט בין שתיהן.

הסכמתי לבקשתו, ולתדהמתי, אחרי זמן קצר המתווך הודיעני כי הלקוח שראה את הדירה כ"אפשרות משנית" בלבד, מבקש לסגור את העסקה במחיר הראשוני שנקבתי, ללא כל משא ומתן על המחיר, שהיה בעצם מחיר גבוה מעל המחיר הריאלי, ומלכתחילה נועד לצרכי משא ומתן. הקונה, יהודי יקר בעל אמצעים שביקש לעבור לבני ברק בהוראת רבו, בחר דווקא בדירתו. כששאלתי לפשר הדבר, ענה בפשיטות: "האמת היא שנמשכתי לדירה אחרת שהתאימה ממש לצרכי, אך כשהצגתי בפני רבי את רצוני לסגור חוזה עם בעל הדירה שנבחרה, הוא שאל מיד אם יש אפשרות נוספת, והורה לי נחרצות לרכוש דווקא את דירתך. הוא אמר לי כי הוא מרגיש שזהו המקום הנכון עבורי."

נוכחתי וגם ראיתי בעיני כיצד הויתור לא זו בלבד שלא גרם לי הפסד, אלא אדרבה, הוא היה המפתח לברכה שעלתה על כל ציפיותי, והביא עמו את הישועה דרך קונה שכלל לא חשב לרכוש את הדירה, ובמחיר מלא שלא ציפיתי כלל לקבל!

(גל' בטחוני בצורי)

וגוי קדוש:

בגלל גדרי קדושה המנהל ביטל את הטיול המתוכנן, והוביל את הילדים לשיר מתחת לחלוננו של אסיר מיואש. כיצד הפכו השירים "קה אכסוף" ו"אל תתיאש" למנוע של תשובה וזיכוי הרבים?

ארבע שנים לאחר מכן, בשנת תשפ"ב, בחופשת החורף, מנהל התלמוד תורה הזמין מרצה שימסור הרצאה לתלמידים בקמפ שהתקיים בחופשת החורף. סיפרו למנהל על מרצה, בעל תשובה, פה מפיך מרגליות, שמרתק את השומעים בהרצאותיו. מנהל התלמוד תורה הזמין אותו למסור את ההרצאה.

המרצה נעמד בפני התלמידים וסיפר בהתרגשות: "הייתי יהודי שומר תורה ומצוות, קלה כחמורה. את חטאי אני מזכיר: עבדתי באיזשהו מקום עבודה ומעלתי בכספים בהיקף גדול. גזרו עלי לשבת עשר שנים בכלא עם גויים, רוצחים שפלים, עם פושעים נאלחים.

ישבתי שם והתחלתי להרהר בלבי: זה המקום שלי? כאן מגיע לי להיות? כעסתי על הקב"ה. למה הוא שם אותי במקום כזה? הייתי ממורמר ומתוסכל מאד. הגיע אלי שליח חב"ד להניח לי תפילין - וסירבתי! לא רציתי לשמור כלום.

יום אחד, בעודי יושב בחדרי בבית הסוהר, פנו אלי כמה מהאסירים ואמרו לי: ג'וש! תקרב לחלון. הגיעה קבוצה של ילדים יהודים ששרים שירים יהודיים. ופתאום אני שומע מחלון חדרי את השיר "קה אכסוף נועם שבת" וכל גופי התמלא בחידודים. לאחר מכן שמעתי אותם שרים "אל תתיאש! מה' תבקש" והתחלתי לבכות. הושטתי להם את היד דרך החלון ונפנפתי להם, להודות להם. מה אמר ומה אדבר? כל הלילה לא ישנתי! קיבלתי על עצמי לשמור תורה ומצוות! לפני זמן לא רב השתחררתי וב"ה חזרתי בתשובה שלימה, ואני זוכה לעמוד כאן לדבר בפניכם ולהיות ממוזכי הרבים.

מנהל התלמוד תורה אמר לי: "דע לך! אם אתה רוצה לדעת מי היו הילדים ששרו שם? אלו הם הילדים שאתה מדבר לפנייהם עתה!"

כל זה ממה יצא? ממעשה אחד טוב! מזה שהמנהל החליט לא להיכנס לפארק שיש בו פריצות!

(הגאון רבי גואל אלקריף שליט"א - שש באמרתך)

הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א סיפר סיפור מאד מרגש שאירע בשנת תשע"ח:

בארצות הברית יש במוסדות החינוך ובתלמודי התורה שבועיים של חופשת חורף. מנהלי התלמודי תורה נוהגים לעשות קמפ לתלמידים. באחד הימים אחד המנהלים לקח את תלמידיו לפארק גדול ואטרקטיבי. כנראה שלמרות החורף היה זה יום קייצי, וכשהגיעו לפארק המנהל ראה שהפארק פרוץ. הוא הורה לכל התלמידים להסתובב אחורה, בחזרה לאוטובוסים.

נו? מה הלאה? לקחת ילדים לטיול ולא לתת להם אותו - זה דבר לא פשוט בכלל. הילדים ממורמרים, מתוסכלים, מקטרים... מה עושים אִתָּם?

אינני יודע להסביר למה, משום מה כשהאוטובוס עם הילדים עבר ליד איזשהו בית סוהר, המנהל החליט: 'כולם יורדים. עורכים סיור בבית הסוהר! למה? מה הביא אותו לרעיון ההזוי הזה? מה זה מעניין את הילדים? איך זה מותר על פי הלכה שאוסרת להסתכל בפני רשע? לא יודע לענות! כך היה הסיפור.

הוא ניגש למנהל בית הכלא וביקש את הסכמתו להיכנס עם הילדים לסיור. הוא הסביר למנהל את הסיטואציה שהילדים הפסידו טיול, והמנהל ככל הנראה ריחם עליו והסכים. בסיור הראו לילדים את מגדלי השמירה, את השומרים שיושבים בהם, את גדרות התיל, את החומות המקיפות וכו'.

הסיור הסתיים והמנהל כינס את כל הילדים בחצר וביקש מהם לשיר. "אולי יש כאן גם אסיר יהודי שיתחזק מהשירים שלכם", הסביר המנהל. הילדים התחילו לשיר "קה אכסוף נועם שבת", ואחר כך המשיכו בשיר "אל תתיאש! מה' תבקש". לפתע הבחינו יד מושטת החוצה מסורג של חדר בקומה השלישית שמנפנפת להם לשלום. הם הגבירו את הקצב, שרו ורקדו בכל הכוח, והיד המשיכה לנפנף, עד שסיימו והלכו.

פנינים על הפרשה:

עד כאן לשוננו:

מה חידש מהרש"א

רבים תמהו, מה חידש מהרש"א על דברי התוספות, הלא הן הנה דברי התוספות: כוונת מהרש"א שעדיפות כיבוד אב ואם ניכרת אף ביש לו

וגראה לעניות דעתי לפרש דבר פשוט, בנדאי חדוש יש בדברי מהרש"א מה שלא משמע כן מדברי התוספות. והוא, דהא בידן השתא לפרוש התוספות מלתא דפשיטא דמ'כבד את אביו' משמע דבין יש לו ובין אין לו חיב לתן, דהא קרא סתמא כתיב, דלגבי הקדוש ברוך הוא כתיב 'כבד את ה' מהונך', דהינו ממונה, כדמשמע 'הון' בכל מקום, 'הון ועשר בביתו' (תהלים קיב ג), 'בית והון' (משלי יט ד), וכיוצא:

ולפי זה תמה מהרש"א, כיון דעקר ילפותא דהירושלמי הוא משום דכתיב גבי כבוד המקום 'מהונך' ולגבי כבוד אב ואם לא כתיב 'מהונך' רק סתמא, אם כן מזה מוכח דגבי המקום אם יש לו ממון חיב ואם לאו פטור, וגבי אב ואם בין יש לו ובין אין לו חיב כיון דסתם כתיב. וכיון דהכי הוא, למה ליה להירושלמי לדרש 'מהונך' כמו 'מהונך', בלאו מ'מהונך' כפשטה ילפינן האי דרשא, אי לא אתא הירושלמי לחדש לנו שום דבר במחונך. כי אם כפי פרוש התוספות, זה לא אצטריך, כדפרשנו. אלא ודאי חדוש גמור אתא הירושלמי לאשמעינן כמה שדריש 'מהונך' כמו 'מהונך', וזהו החדוש, דאי אמרינן 'מהונך', משמע דהממון קרוי של אדם, וכשמכבד אדם להקדוש ברוך הוא בממונו, יש לו טיבותא ושכר כמו שמכבד לאביו ואמו בממונו, וקא משבח קרא לאדם כשמכבד להקדוש ברוך הוא בממון עצמו. אבל אי אמרינן מ'מהונך', דהינו ממה שחנך, דשמעינן מינה תן להקדוש ברוך הוא משלו, דהינו הממון שביד אדם של הקדוש ברוך הוא הוא, וכל מה שיתן להקדוש ברוך הוא לאו רבותא וטיבותא כל כך, כי כל מה שיתן להקדוש ברוך הוא ומכבד אותו, משל הקדוש ברוך הוא הוא:

והנפקותא שיש בזה היא זו, והוא דלפי פרוש התוספות, העדיפותא שיש לאב ואם על הקדוש ברוך הוא היא בצד אחד דוקא, היכא דאין לו, דלגבי אב ואם חיב לחזר על הפתחים ולכבדם, ולגבי הקדוש ברוך הוא אינו חיב. היכא שיש לו, מכל מקום אב ואם והקדוש ברוך הוא שוים. לזה בא הירושלמי לומר, דאפלו היכא דאית ליה, כבוד אב ואם עדיף, והוא משום דגבי אב ואם ממון אדם שלו הוא, ואפלו הכי מחיב לתת אותו לאביו ולאמו. אבל גבי הקדוש ברוך הוא, אף אם אדם נותן לו, סוף סוף הממון של הקדוש ברוך הוא הוא. והעדיפותא של אב ואם היא, שאף על גב שהממון אינו שלהם רק של הון, מכל מקום מחיב לתת משלו להם, לא כן גבי הקדוש ברוך הוא לא נתן לו האדם כלום רק משל הקדוש ברוך הוא נתן לו:

זהו כונת מהרש"א בדברי הירושלמי, דלפרוש 'מהונך' משמע, דגם גבי הקדוש ברוך הוא הממון קרוי של אדם, אבל השתא דאמרינן מ'מהונך', דהינו ממה שחנך, אם כן לגבי הקדוש ברוך הוא לא שייך רבותא כאב ואם, דגבי הקדוש ברוך הוא משלו נתן לו. והינו דדקדק מהרש"א ואמר דהינו כדאמרינן משלו תן לו, כלומר השתא דאמרינן מ'מהונך' דשמעינן מינה דהממון של הקדוש ברוך הוא הוא, אם כן ליכא רבותא גבי הקדוש ברוך הוא כמו אב ואם, דגבי הקדוש ברוך הוא משלו נתן לו, כדאמרינן תן לו משלו. וזה בנדאי כונת מהרש"א, דאי לא תימא הכי אמאי אצטריך למימר דהינו כדאמרינן משלו תן לו, אלא ודאי כדפרשנו. ד"ק:

(לכונה וכה פרשת יתרו)

תכלית יציאת מצרים כדי שיקיימו את כל המצוות

אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי. ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות יט ד-ו). אפשר לרמז דכאן בא להורות לישראל המצוות שהם חובה להכשר ותקון גופם, שיהיו זהירים בהם, והם המילה לשמונה ימים, וציצית, ותפלין, ושמירת שבת, ועשיית סכה, ונטילת לולב, וזהו הרמז אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים כל האותות והמופתים והוצאתי אתכם, וצריך שתדעו כל החרדה הזאת שחרדתי עליכם למה, הוא מפני שתהיו מקימים מצוותי, וזהו ואשא אתכם על כנפי נשרים, נשרים גימטריא 'ציצית', דהינו, גאלתי אתכם בשביל שתעשו ציצית על כנפי בגדיכם, וזהו על כנפי נשרים, דהינו, בשביל שתעשו ציצית בכנפי בגדיכם. ואבא אתכם אלי, אתכם אלי גימטריא עם שני כוללים 'טוטפת'. ועתה אם שמוע תשמעו בקלי, ראשי תבות 'שבת'. ושמרתם את בריתי, היא ברית מילה. והייתם לי סגלה, היא שיהיו עוסקים בתורה, עוד, 'סגלה' רומזת על נטילת לולב ועל עשיית הסכה. ועקר כל המצוות כדי שתדעו שאני אדון הכל ותקבלו צוואתי על כל דבר ודבר, ותכירו כי לי כל הארץ: (פיתוחי חותם פרשת יתרו)

לפני קיום המצוות צריך להתרחק מכל חטא

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות יט ד-ו). מה שאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, בא להורות שעקר קיום מצוות ועסק התורה בעינין שיהיה הגוף העושה המצוות ועוסק בתורה טהור ונקי מעון, כמו שנאמר (תהלים לד טו) 'סור מרע ועשה טוב'. וזהו הכלל הגדול, דאי לאו הכי שווא שקד שומר לשמור מצוות ותורה, שהרי הוא בונה מצד זה וסותר מצד זה. לפיכך בא להזהירם בלשון הזה ואתם, כלומר, אתם מצד עצמכם צריכים להיות הגוף שלכם מתקן כראוי בקדושה ובטהרה כדי שיתחילו המצוות עליה, והוא שתהיו לו ממלכת כהנים, דהינו טהורים כמו הכהנים, ותהיו גוי קדוש, ואז יאתה לכם קיום המצוות והתורה:

(פיתוחי חותם פרשת יתרו)

האם מחויב אדם לחזר על הפתחים לזון את אביו ואת אמו

תנו רבנן נאמר כבד את אביו ואת אמו (שמות כ יב), ונאמר כבד את ה' מהונך (משלי ג ט), השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום (קדושין ג), תוספות: כבד את ה' מהונך. בירושלמי (קדושין פ"א ה"ז) דרש 'מהונך' כמו 'מהונך', משמע שהקפיד הקדוש ברוך הוא על כבוד אב ואם יותר מכבודו, שבכבודו הוא אומר 'כבד את ה' מהונך' דהינו 'מהונך', דמשמע ממה שחנך, כלומר אם יש לו ממון חיב ואם לאו פטור, ובכבוד אב ואם נאמר 'כבד את אביו ואת אמו', דמשמע בין שיש לו ממון ובין אין לו, והיכא דלית ליה, חיב לחזר על הפתחים לזון את אביו ואת אמו:

ביאור מהרש"א בירושלמי שבכיבוד אב ואם חייב אף באין לו

כתב מהרש"א וזה לשוננו: ולולי דברי התוספות היה נראה לפרש שהעדיפו המקום, ד'מהונך' משמע דלא בקש אלא אם נתן לך הקדוש ברוך הוא תן לו וכבד אותו, דהינו כדאמרינן (אבות פ"ג מ"ז) משלו תן לו. אבל בכבוד אב ואם, אף אם אין לך נתן להם, דהינו שצריך לחזר על הפתחים.

עצות וסגולות:

ענייני ענוה (א')

הענוה מעולה מכל המידות

מדת הענוה, שהיא למעלה מכל המדות הטובות (ע"ז כ). ולכן אחר שאמר שהוא היה מתנהג במדת הענוה, אמר לבני ישראל התדבקו במדה הזאת שאין למעלה [ממנה], והרוצה להוחיל לה' ש'מלא לו רצונו ויעשה בקשתו יתדבק במדה הזאת ומקטת הוא שיעשה ה' בקשתו (סוטה ה).

(מעגלי צדק, את דלת, ד"ה דבקה לעפר)

הגאה לא חתבון בשפלות עצמו

הגאה טח עיניו מראות ולבו מהבין, כי מה הוא ועל מה יתגאה, וכי עצמו בחושה, והלא אינו אלא בשר ודם רמה ותולעה (סוטה ה). אבות דר"ג פ"ט.

(פיתוחי חותם פרשת תרוע, ד"ה אדם)

הגאה ניכרת אצל הגאה, גם כשמסתיר אותה

יש בן אדם שגאוה טמונה בלבו, ומתחכם שלא יכירו בו בני אדם שהוא גאה, ומדבר דברים שסובלים שתי פנים, לצד אחד נחשבים גאוה, ולצד השני לא כן. אבל אוי לו, שהרי אפלו אין מכירים אותו מלמטה, כבר נתגלה קלונו למעלה, וטמא טמא וקרא. אבות דר"ג פ"ט.

(פיתוחי חותם שם, ד"ה ומראה הנגע)

הגאה גורם אחיזת הקליפה באותיות השם הק'

הוכא במשנת חסידים (מסכת התשובה פ"ב אות א), דהגאה גורם להקלפות להתאזן אפלו באותיות י"ה של שם הו"ה ברוך הוא, לפי שאין להם אחיזה רק באותיות ו"ה האחרונות, והגאה גורם להם להתאזן אפלו באותיות י"ה, ולכן 'גאוה' גימטריא י"ה, לרמז שפוגם בשם י"ה ומגביר כח אלהים אחרים.

(פיתוחי חותם שם, ד"ה אדם)

הגאה נותן שליטה גדולה לס"מ

וכא לומר, דמי שיש בו מדת הגאוה שהיא שאת, הגדלה שרוצה להתנשא בכל דבר, או ספחת שהיא גרועה ממנה, או בהרת שהיא גרועה ממנה, הרי הוא פוגם פגם גדול ונותן שליטה גדולה לסמ"ל.

(פיתוחי חותם שם)

ילמד על מידת הענוה, ממשוה רבינו ואברהם אבינו

הרוצה להתנהג במדת הענוה יראה אברהם אבינו עליו השלום ומשה רבנו עליו השלום עד היכן הגיעה ענוותנותן (חולין פט), ומהם ילמד.

(פיתוחי חותם שם)

הגאון רבי פנחס ארלנגר שליט"א: השתררה שתיקה קצרה, ואחריה נשמע קולו: "אני מבין למה אתה מתכוון, ורוצה אני לומר לך כי יש סיבה להתנהגותי השונה מן הרופאים האחרים. בצעירותי למדתי בישיבה, וכאשר עזבתי לטובת לימודי רפואה הבטחתי, שלא יעבור עלי יום בלי לימוד דף גמרא. זה מה ששומר עלי עד היום!"

עידון המידות על ידי התורה

בכח התורה לעדן ולזכך את מידות האדם. גם אדם שמצד מדותיו וטבעיו מתנהג באופן בלתי ראוי, או אדם שנתוני הסביבה שלו הטמיעו בו הרגלים מגונים, נעשה לאיש אחר מכה לימוד התורה, ולא ניתן כלל להשוות בינו לבין אדם אחר במצבו, אשר לא זכה לאור באור התורה.

בצהרי אחד הימים צלצל הטלפון בביתי. מעבר לקו פנה אלי מנהל מוסד לבנות וסיפר לי כי בשעה טובה ומוצלחת עומדת אחת הבנות הלומדת אצלו לבוא באותו ערב בברית האירוסין עם בן תורה ירא ה'. שמעתי מיד בנימת קולו כי דבר מה טורד את מנוחתו, והוא אינו רגוע מן השידוך הזה. עד מהרה התבררה לי הסיבה לכך:

אמש יידע החתן את כלתו, כי בעבר סבל ממחלת לב, ובמשך מספר חודשים פרפר בין מוות לחיים. לבסוף הבריא לחלוטין וכיום אינו סובל ממאומה. בידו מסמך רפואי המאשר עובדה זו. מלכתחילה לא רצה לדבר, אך לאחר שהבין כי הרבנים שיבואו לאירוסין ישיחו אודות הנס שנעשה לו לפני שנים, החליט להקדים ולספר בעצמו.

נקל להבין שבני משפחה הכלה נלחצו מאד. הם לא ידעו מה לעשות, ופנו למנהל המוסד שבו לומדת בתם כדי להיוועץ עמו. המנהל שאינו יודע לקרוא מסמך רפואי, התקשר אלי לבקש את עזרתי.

המקרה נגע ללבי. מאחר וגם אני איני יודע איך קוראים מסמך רפואי, פניתי לאחד מעסקני הרפואה הידועים בירושלים. הלה חקר את פרטי המקרה, ולבסוף נתן לי את שמו של פרופסור בכיר ביותר. התקשרתי מיד, אך לא הצלחתי להשיגו. בכל פעם נענית על ידי אחת משלושת מזכירותיו כי הוא עסוק ביותר.

לאחר שחלפה מחצית השעה בניסיונות סרק, החלטתי לעשות מעשה. עליתי על מונית ונסעתי אל בית החולים, בתקווה שאצליח לאתר אותו שם בקלות. הגעתי לשם, והנה חלף על פני רופא שנראה כפרופסור. הצאתי אל תג הזיהוי שבחלוקו, והנה הפלא ופלא - זהו הרופא שאותו אני מחפש! יד ההשגחה זימנה אותי אלי!

נגשתי אליו ביראת כבוד וסיפרתי לו כי אני זקוק לו.

מדוע? - שאל הפרופסור תוך כדי שהוא ממשיך ללכת. הצטרפתי לצעידה ובינתיים סיפרתי על החתן והכלה העומדים לבוא הערב בברית האירוסין, ועל המידע שהתברר רק אתמול. הכלה ומשפחתה אינם יודעים כיצד להתייחס לעניין - סיימתי - והם מוכנים לשלם ככל שיידרש עבור חוות דעתו.

הפרופסור הקשיב וכשסיימתי שאל בקצרה: "לשם מה באת כעת?" ראיתי בכך מעין הסכמה מצדו לעזור לי. שלפתי את המסמך הרפואי מכיסי, פתחתי אותו לפניו, וכשראיתי שאינו פונה לעברו, בקשתי בעדינות שיואל בטובו להעיף בו מבט ולחוות את דעתו.

בחלומותי הגרועים ביותר לא פיללתי לתגובתו.

הרופא עצר את הליכתו והתפרץ לעברי בזעם: "חצוף שכמוך! פרא אדם! חסר תרבות!"

גרוננו האדים. זעקותיו הרעידו את הפרוזדור, וכמה עוברים ושבים העיפו לעברנו מבטים סקרניים.

הרופא עדיין לא נרגע: "איך אתה מעז לפנות אלי כך במסדרון?! אינך מתבייש?!..."

"אבל, אדוני" - השתדלתי לשמור על קור רוחי למרות הסיטואציה המביכה - "ניסיתי לקבוע פגישה דרך אחת משלושת המזכירות, ולא הצלחתי. מדובר בעניין דחוף ביותר שחייב הכרעה מיידית."

הפרופסור מאן להירגע, וכשהערכתי שהסיכויים להרגיע אותו אפסיים, הסתובבתי ופניתי ללכת כלעומת שבאתי.

ארכיון 'עוז והדר'

הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א: הוא לא האמין למראה עיניו, ורצה למשש את הנס בידיו. הוא תחב ידו לתוך המלט והנה הוא יבש וטוב לשימוש. הוא חשב בדעתו: מי יודע אולי נשלחו מלאכי עליון לשמור על השקעתו הגדולה, ולכסות את חביות המלט השייכות לו שלא יינזקו בַּמָּטָר...

כאילו כל מלאכתך עשויה

שמעתי סיפור נפלא מאדם זקן, תלמיד חכם ונאמן, שבימי נעוריו היה אביו מבוגר עיר מסוימת בארץ ישראל. הוא בנה את עשרים הבתים הראשונים בעיר הזאת, בעוד שהחברה הגדולה "סולל בונה" בנתה שם באותו זמן עשרים וחמישה בתים בלבד. מקום מגורי אביו היה אז העיר יפו. ההשקעה הגדולה ביותר בבניין הייתה אז ה'מלט' [בטון, צמנט], כי הוצרכו לקנותו ולהביאו מחוץ לארץ תמורת הון רב.

הלה הזמין כמות גדולה של מלט. המלט הגיע ביום ששי אחד שבתחילת הקיץ, בחביות מגולות. והנה אחרי הצהריים של אותו יום ששי - כשכל המלט היה כבר מונח בשטח של הבנייה והפועלים כבר חזרו לעיר מגוריו יפו - התקדרו השמיים בעבים, ובכל רגע היה עלול לרדת גשם וזלעפות.

הפועלים הופיעו אצלו בבהלה והזהירוהו אודות כמות המלט הגדולה הנמצאת בחביות מגולות במקום הבנייה, ואם ירד עליהם המטר יתקלקל לגמרי וההפסד בממון יהיה בל יסוער. לדבריהם, אין לו ברירה אחרת למען הצלת ממונו אלא שהם ייסעו לשם עם גולות טעונות קרשים. לכסות את החביות היטב. אולם כפי הזמן שנותר להם עד שבת, בוודאי לא יימלטו מחילול שבת ח"ו.

הוא היה איש ירא אלוקים, וענה להם נחרצות: "אני אינני מוכר את השבת תמורת כל הון שבעולם! וכן אני מזוהר, ששום יהודי לא יחלל את השבת עבורי, גם לא בכדי להציל את כל רכושי שעלול לרדת לטמיון".

ואכן, בליל שבת ירדו גשמים עזים בארץ, כך שהדבר היה ברור שכל הרכוש הגדול נאבד ונפסד. אולם יהודי יקר זה ערך את שולחן השבת שלו בפנים מאירות, שר את הזמירות כרגיל, למד חומש-רש"י, ועסק באמירת תהילים כהרגלו כאילו לא קרה ולא יקרה שום דבר, כפי שאכן הורו חז"ל, שבשבת על האדם להרגיש כאילו "כל מלאכתך עשויה".

רק בצאת השבת, לאחר שהבדיל על היין, החל לבו נוקפו על ההפסד הגדול באיבוד הכמות הגדולה של מלט שעלתה לו בדמים ויגיעה רבה ועכשיו ירד הכל לטמיון. מיד נטל עגלה לנסוע למקום הבנייה. אולם, כשהגיע לשם הופתע ונדהם ממראה עיניו: כל חביות המלט שלו היו מכוסות היטב בקרשים ופחים ואבנים כראוי וכיאות, ולא נגרע מהם דבר!

הוא לא האמין למראה עיניו, ורצה למשש את הנס בידיו. הוא תחב ידו לתוך המלט והנה הוא יבש וטוב לשימוש. הוא חשב בדעתו: מי יודע אולי נשלחו מלאכי עליון לשמור על השקעתו הגדולה, ולכסות את חביות המלט השייכות לו שלא יינזקו בַּמָּטָר... לאחר מכן נודע הדבר: אנשי חברת "סולל בונה" שלחו אנשים לכסות את חביות המלט 'שלהם', אך בחשכת הלילה הגיעו הפועלים לשטח הבנייה השייך 'לו' וכיסו את החביות שהיו שייכות לו, במקום לכסות את החביות של סולל בונה... וכך ניצל רכושו, ושומר מצווה לא ידע דבר רע [על דרך הכתוב באיוב (כו, ז): "יִכֵּין (רש"י) יִצְדִּיק יִלְבָּשׁ"].

מובא בספר שם משמואל להרה"ק מסוכטשוב זלה"ה (ויקהל תרע"ו), על מה שמפרש רש"י (שמות לא-טו): "שבת שבתון" - "מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי". שאלה בשם אביו הגאה"ק בעל האבני נזר זלה"ה: הרי סוכה העשויה לשבעה ימים היא דירת עראי, ואיך תיקרא שבתה ליום אחד 'מנוחת מרגוע' ולא מנוחת 'עראי'?

והשיב, דההסבר הוא שכשמגיע שבת נאסרה המלאכה מעתה ועד עולם, אלא שבמוצאי שבת ההבדלה היא המתירה, עת"ד. היינו שצריכים להיכנס לשבת למנוחת 'עולם שכולו שבת', כאילו כל מלאכתו עשויה ולא יצטרך עוד לעשות לעולם שום מלאכה, וכל הדאגות וההפרעות נתבטלו כליל. וזהו מנוחת מרגוע, מנוחת שלום ושלווה והשקט ובטח.

ולכן, בעצם יום השבת, על האדם להתפנות מכל דבר המטריד, כחירות עולם! כמובא במדרש עשרת הדיברות: "יום השביעי בחר בו הקב"ה וקדשו לשמו, וחמדת ימים קראו, ברך והנחילו לעם ישראל שלא יהיה צער במחנותם, כי לשמחה גדולה נתנו להם, עכ"ל.

ועוד אמרו במכילתא על הכתוב בפרשתנו: "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשֶׂת יָמִים תַּעֲבֹד... אֵלֶּיךָ מְלֹאכְתְּךָ" - וכי אפשר לו לאדם לעשות כל מלאכתו בשישה ימים? אלא שבות כאילו כל מלאכתך עשויה וכו', ואומר (ישעיה נח ג): "אִם תָּשִׁיב מִשְׁבַּת רְגְלְךָ... אָז תִּתְעַבֵּב עַל ה'".

(הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר - גל קרני אור)

צילום: הרב מרדכי זאב שוומנפלד, מתוך ארכיון עוז והדר.

**הגאון רבי אהרן טויסיג שליט"א:
הפרופסור נעלב מהשאלה, וענה
בשחצנות: "איני מבין בדברים כאלה
עמוקים" - "אם ברפש של בעלי חיים
איך מבין, אז בעומק דרכי יתברך אתה
כן רוצה להבין?" הטיח בו המלצר, והאיש
נאלם דום.**

התורה - 'סוגה בשושנים'

הַשְּׁמֵרוּ לְכֶם עֲלוֹת בְּהָר וַיִּגַע בְּקִצְהוּ כָּל הַנֶּגַע בְּהָר מוֹת יוֹמָת. לֹא תִגַע בּוֹ יָד כִּי סָקוּל יִסְקֶל אוֹ יָרֵה יִיָּרֶה (יש, יב-ג)

במתן תורה הורה הקב"ה לגדור את ההר סביב. ויש להבין, מה החומרה הגדולה ומה פשר האזהרה הכפולה ומכופלת והעונש הנחרץ?
אלא, רצה הקב"ה להשריש בנו שזה התנאי למתן תורה - הגדר והסייג, שאין לפרצו!

על התורה נאמר שהיא "סוגה בשושנים" (שיר השירים ז, ג), ופירש רש"י: "גדרה ומסויגת בגדר שושנים, די לה בגדר קל ואין אחד מכם פורץ בו ליכנס".

הסבא מקלם זצ"ל הקיף את בניין ה'תלמוד תורה' בקלם בגדר אבנים. היה שם שער, ומפתח תלוי על וו מבפנים. והיה פשפש בשער, דרכו ניתן לשלוח יד וליטול את המפתח, לפתוח מבחוץ. והובה על כל הבא והיוצא לנעול ולתלות את המפתח, חוק ולא יעבור. וממונה היה שתפקידו לנעול עם סיום הלימוד וליטול את המפתח, ולשוב ולפתוח עם תחילת הלימוד, וכל אלו שהקדימו לבוא, וה'סבא' הנערץ בכללם, היו ממתנינים בסבלנות לבוא הממונה, כדי שיפתח את השער במפתח.

פעם התמהמה הממונה, והתלמידים נקהלו ועמדו לפני השער הנעול. "ביטול תורה", הפטיר אחד התלמידים, דילג מעל הגדר ונכנס לבית המדרש. והסבא התעלף!

העירוהו מעלפוננו, והתעלף בשנית! העירוהו ושאלו: "מה קרה?!"

"הלא ראייתם", ענה ה'סבא' בזעזוע, "הוא עבר על הגדר - ומי יודע על אילו עוד גדרים עבר?!..."

תמהו: "למה שנחשוד בו? מה עשה בסך הכל, יש לו חזקת כשרות..."

לא עברו ימים מרובים והתגלה קלונו ברבים. התגלה שרקוב היה עד היסוד, מושחת ומסואב, השם ירחם.

עבר הסבא מקלם בסמוך, ומצאם משוחחים בהתרגשות. התעניין: "במה אתם דנים?"

השיבו: "ברוח קדשו הגלויה של הרב... איך עמד על טיבו עוד בטרם עלה באשו והתגלתה צחנתו".

אמר ה'סבא': "אין כאן שום חידוש. כולם ממתנינים בסבלנות שהשער יפתח, ורק הוא קופץ ומדלג. והלא אינו כזה מתמיד, שאינו יכול לבטל רגע מהלימוד... לא אהבת התורה יקדה בו, אלא שהגדר אינה מהוה מחסום עבורו, ואין לו שום קושי לפרוץ אותה... על ידי כך גילה את מהותו. ומי שאין לו שום קושי לפרוץ גדר - קרוב הוא אל החטא".

כאשר חדרה המספחת של גילוח בתער לאוסטרו-הונגריה, והיו יהודים באים אל הרבי משינאווא זצ"ל כשהם מגולחים למשעי, היה הרבי עסוק להנחותם להתגלח בסם. והיה הרבי מתאונן על ירידת הדורות: "כשהיו באים אל אבי הקדוש, ה'דברי חיים' מצאנו, היה מנחה איך להתפלל וללמוד, ואני מנחה איך להתגלח..."

ואכן, יהודי בא אל רבי נתן מברסלב זצ"ל ותהה באזניו על אותם יהודים טובים וכשרים בארץ אשכנז, שומרי תורה ומצוות, שהתגלחו בתער, רחמנא ליצלן. כיצד הם מעזים לעבור על חמישה לאוין מדי יום ביומו.

ענהו רבי נתן: "ואיך עוברים במדינתנו על זמן קריאת שמע מדאורייתא מדי יום ביומו?! הן כידוע, עלות השחר בימי הקיץ מוקדמת מאד, נמצא שסוף זמן קריאת שמע בשעת בוקר מוקדמת מאד, ואיך מאחרים אותו, הרי זו מצוה דאורייתא!"

ויש להבין, מה התשובה שהשיב לו. במקום שאלה אחת, הוא הוסיף עוד שאלה, וכעת קשה בכפליים!

רבי שמשון רפאל וייס [אביו של רבי ישראל מאיר וייס שליט"א, ראש ישיבת נחלת הלויים] שאל בבחורותיו את רבי שמעון שקאפ זצ"ל, מדוע נפרץ כך איסור הגילוח בתער, וענהו: משום שאין על איסור זה שום גזרה מדרבנן.

בתער - יש איסור תורה, במספרים ובסם - מותר. וכך נראות מצוות שאין עליהן גדרים וסיגים.

ונראה שהוא הדין והוא הטעם לעניין קריאת שמע. מכיון שאין עליה גדר וסייג, אלא עד סוף הזמן מותר ולאחריו איסור, על כן רבה בה המכשלה.

(הגאון רבי אהרן טויסיג שליט"א - נאה דורש)

כשהייתי בקצה הפרוזדור שמעתי את קריאתו: "בוא הנה לרגע!" נעצרתי במקומי. מן הסתם הוא התרכך מעט, וכעת יסכים לענות - סברתי לתומי. בצעדים מאוששים חזרתי על עקבותיי, וכשמדתי שוב לפניו הושטתי לעברו את הדף.

הפרופסור האדים בין רגע וכמעט לקה בשבץ מוחי בו במקום: "שלא תעז להראות לי את המסמך...! רציית רק לשאול אותך שאלה".

נעצרתי והלה המשיך: אם היית בא לשיבה וניגש לשאול את ראש הישיבה שלך שאלה בתלמוד תוך כדי שהוא הולך בפרוזדור, האם הוא היה מסתכל עליך בכלל?!

בבת אחת התמלאתי ברחמים על היצור האומלל שמולי. פרופסור גאה שמתאמץ לרדוף אחר הכבוד.

"פרופסור נכבד" - לא הצלחתי להתאפק עוד - "חבל שלא זכית להכיר את גדולי ישראל. הם היו קשובים לכל שאלה של ילד קטן שתפס אותם ברחוב..."

הפרופסור הפנה לי את גבו והלך. יצאתי גם אני ומחשבות געגוע הציפו אותי. נזכרתי בימי צעירותי, כשלמדתי בישיבת 'קול תורה' שבה הרביץ תורה רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל.

כמה פעמים הטרדנו את ראש הישיבה בשאלות נעוריים? ממרחק השנים התקשיתי לזכור זאת, אבל ידעתי בבירור שמעולם לא ראינו אצלו קוצר רוח או חוסר סבלנות. תמיד היה משיב לנו במאור פנים, ומיישב את שאלותינו בטוב טעם ודעת. נזכרתי כי בימי זקנותו, כאשר בחורי הישיבה המבוגרים לא הניחו לאף בחור צעיר לגשת ולהטרידו בשאלות, ידענו כי הזמן היחיד שבו ניתן לתפוס את ראש הישיבה ולהתבסס מגדולתו ומקומת הענק שבו, היה ברדתו במדרגות, או בלכתו במסדרון...

שבתי הביתה ויצרתי קשר עם אותו עסקן רפואי. סיפרתי לו את קורותיי ועל כך שלא הצלחתי להיעזר בפרופסור הנכבד.

על אתר הפנה אותי לפרופסור אחר והורה לי להתקשר למרפאת. הייתי מלא חשש כשהתקשרתי, כבר היטבתי לדעת מה אני צפוי לעבור.

מעבר לקו ענתה לי מזכירה, שמעה את בקשתי, ותוך רגע שמעתי צליל חיוג אל הפרופסור. התפלאתי, אך כשענה לי מעבר לקו אדיב במיוחד והתעניין לרצוני, הבנתי כי הפעם נכונה לי חוויה מסוג אחר.

הוא האזין לשאלה בקשב רב, ולאחר מכן אמר: "ברגעים אלו ממש אני יוצא לביתי. שלח את המסמך לביתי, לפקס שמספרו... כשאגיע בעוד שעה אעניין בו ואענה לך מיד".

מיהרתי לשלוח את הפקס והתקשרתי כעבור שעה.

הפרופסור החל להרצות לי בסבלנות על המחלה כולה, פרטיה ואופני הריפוי שלה. הוא התייחס אלי כאילו אני אב המעוניין לדעת כיצד מרפאים את הילד שלו. כשהשיחה התארכה הצצתי לעבר השעון. ברגעים אלו ממש מתפתלת משפחת הכלה בייסורים. הכלה אינה יודעת אם תהיה הערב כלה או לא.

חשתי אי נעימות גדולה, אך התערבתי בהרצאתו: "סלח לי, אדוני, אך מדובר כאן בבחור שכבר הבריא. אני זקוק לתשובה קצרה וחד משמעית - האם יש ממה לחשוש בעתיד? האם נכון שהוא כרגע ככל האדם?"

נימה של תרעומת השתרבבה לקולי: "האינך חושב שלכלה מגיע לדעת את כל הפרטים הללו?! נניח שאני עונה לך שהוא בריא, והאירוסין נחגגים, אבל הכלה נכנסת לדמיונות, ובכל בוקר היא קמה בבהלה לבדוק אם בעלה נושם או שמא חלילה חזרה מחלתו מן העבר לתקוף אותו..."

שתקתי - הצדק היה עמו. הוא סיים עוד שניים-שלושה משפטים, ולבסוף קבע: "הבחור בריא לחלוטין ואין שום סיבה לחשוש!"

הודיתי לו מקרב לבי, ובטרם סיימתי את השיחה, הוספת: "אדוני הפרופסור, אני מעריץ אותך ואת היחס שלך".

השתררה שתיקה קצרה, ואחריה נשמע קולי: "אני מבין למה אתה מתכוון, ורוצה אני לומר לך כי יש סיבה להתנהגותי השונה מן הרופאים האחרים. בצעירותי למדתי בישיבה, וכאשר עזבתי לטובת לימודי רפואה הבטחתי, שלא יעבור עלי יום בלי לימוד דף גמרא. זה מה ששומר עלי עד היום!"

הוא נפרד ממני לשלום, ובעיני נצצו דמעות התרגשות.

מדהים היה להיווכח בפעם השנייה ליום זה, עד כמה מעדנת התורה את מדותיו של האדם!

(הגאון רבי פנחס ארלנגר שליט"א - דורש טוב שבועות)

השבוע במדור:

להביט על כף היד כדי לידע העתידות | דיני קדימה בהסכם שותפות יששכר זבולון | עריכת ספרים בערב שבת | צריבת תמונות ממחשב בערב שבת לאחר זמן מנחה

פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א מו"ס תשובות והנהגות

הדחק לא יהיה לו חלק, וכן מביא מפ"י חת"ס עה"ת (פר' בהר) שכתב "אף על פי שהמחזיקים יתחלקו עם הת"ח בתורתו, מ"מ במה שסובל גלות וגירושין מעיר לעיר ללמוד תורה, זה שכר הגירושין יהיה לו, ואין לזר עמו".

וביאור הדבר דשותפות יששכר זבולון אינו מועיל אלא לשכר על ה"מעשה" גרידא, והיינו שחולק בשכרו של מעשה תלמוד תורה, אבל שכרו על "פעולה נפשית" של האדם בשעת הלימוד, וכגון השכר על מה שלמד מתוך שנפשו טרודה ודחוקה, שכר זה א"א להעביר לאחר שיהא שותף בשכרו. (וזהו נחמה למי שהוצרך מפני דחקו לעשות הסכם יששכר זבולון, שידע שעכ"פ שכרו על פעולתו הנפשית וכגון על מה שמורו עצמו ללמוד או על מה שלומד מתוך שמחה ודבוקות, שייך רק ללומד בלבד ואין למחזיק חלק עמו). וא"כ כיון שבלא"ה אין יכול לעשות שותפות לחלוק בשכר המיוחד על לימוד תורה מתוך הדחק, א"כ לכא' עדיף שיעשה השותפות עם הלומד יותר שעות שאז יהיה לו יותר שכר של ת"ת.

אמנם אמרתי לו שאעפ"י שכשיעשה ההסכם עם הלומד יותר שעות יזכה ביותר שכר של מצות ת"ת, מ"מ עדיף בנד"ד שיעשה ההסכם עם הלומד פחות שעות, דכיון דכשעושה ההסכם יששכר זבולון עם אברך עני זוכה ג"כ לקיים מצות צדקה, ובודאי שאין דומה כלל שכר מצות צדקה של המפרנס משפחה קטנה בישראל לשכרו של המפרנס משפחה בעלת שש נפשות, ולכן עדיף שיעשה ההסכם עם בעל המשפחה הגדולה, שאז אף שיוזכה לפחות שכר של מצות ת"ת, אבל יחד עם זה יזכה גם לשכר המרובה של המפרנס משפחה גדולה בישראל.

ודע דכיון דבעשיית הסכם יששכר זבולון זוכה ג"כ לקיים מצות צדקה, לכן כשיש לפניו כמה הצעות עם מי לעשות ההסכם, יש לו לעשות לפי דיני קדימה בצדקה, וכגון שאם מציעים לפניו לעשות ההסכם עם אברך בן עירו או עם אברך בן עיר אחרת, יעשה ההסכם עם אברך בן עירו, כיון דמדיון מצות צדקה יש דין קדימה לעניי עירו.

ארכיון עזר וחדר

נגדם, אם כי מצוי לפעמים חילול השם כשמתגלה שאינו מומחה. והמונע עצמו מכגון זה מפני שתמים הוא עם ה' אלקינו לבד אשרי חלקו, ואין להכריח בעניינים אלו היאך להתנהג, ואנו בדרכינו נלך להתפלל לה' לבד שאתו הישועה, ונניח כל אחד לילך בדרכו ובלבד שאינו פוגע ח"ו בתורתנו הקדושה, ואין ההסתכלות הזאת בגדר פגיעה בתורה, ולכן אין לנו למחות, ודי לנו במה שאנו מחויבים למחות ולהפריע בחילולי הקודש יום יום.

דיני קדימה בהסכם שותפות יששכר זבולון

שאלה: נשאלתי מגביר אחד שרוצה לעשות הסכם שותפות יששכר זבולון, והיינו שהוא יפרנס כל צרכי משפחה אברך כולל בתנאי שיהא שותף בשכר לימוד תורתו, והציעו לו שני אברכים, אחד מהם בעל משפחה של שישה ילדים וטרוד בעול גידול הילדים ודחק עצמו ללמוד ט' שעות ביום במסי"ג, והשני אברך צעיר שיש לו ילד אחד בלבד אבל לומד בהתמדה גדולה כ"ג שעות ביום, ושאלני האם עדיף לעשות השותפות יששכר זבולון עם אותו שלומד יותר שעות שאז יהיה לו יותר שכר של מצות ת"ת, או עדיף שיעשה עם הלומד מתוך הדחק שלומד פחות שעות שאז יזכה להיות שותף בשכר של לימוד תורה מתוך הדחק ששכרה לאין ערוך.

תשובה: והשבתי לו שמה שסבור שמי שעושה שותפות יששכר זבולון עם הלומד תורה מתוך הדחק, הרי"ז שותף גם לשכר המיוחד שמקבלים על לימוד מתוך הדחק, זה אינו, וכמו שמצאתי בספר יששכר זבולון (לבני הג"ר אפרים זלמן שליט"א) פרק ז' סק"ג שמעתיק מספר "אור עולם" שכתב עובדא מת"ה אחד שאחיו רצה לעשות עמו הסכם יששכר זבולון ושאל להגר"ח מוואליזין ז"ע אם לעשות ההסכם, והשיב לו הגר"ח שתוכל לעשות אבל דע שבשכר על שאתה לומד מתוך

להביט על כף היד כדי לידע העתידות

שאלה: רב אחד בא לכאן ומכנה עצמו כמקובל, ומביט בידים של הפונים ומגלה עפ"ז עתידות, ונשאלתי אם חייבין למחות נגדו שזהו נגד התורה.

תשובה: האמת שיש יסוד גם בזוה"ק פרשת יתרו לחכמה זאת להסתכל בקו הידים ולידע המזל, ואף שאין מזל לישראל, היינו שע"י זכות גדולה יכולים לשנות מזל של ישראל, אבל בודאי המזל מגלה דברים, ולכן לפעמים יכול לגלות כמה דברים מההווה ועתיד עד שכל השומע מתפעל מחכמתו.

אמנם מאידך גיסא הרבה פעמים נכשל ב"ידיעתו" עד שמביא ממש לידי גיחוך, ולכן ת"ח או רב שעושה כן, אף שלדבריו מקרב בדרכו זו הרבה משפחות ליהדות ולשמירת התורה והמצוות, מ"מ אם פקיע שמייה כמקובל ורואים שטועה, מפסיים עיקר אמונתם בצדיקים שכל דבריהם אמיתיים, ויצא שכרו בהפסדו, ולכן אלו שאינם בקיאים בחכמה זו על בוריה, ודאי יקבלו שכר יותר על הפרישה מעל הדרישה.

ומייה לאסור מעיקר הדין נראה דלא נוכל, אלא במקרה שקוצץ לעצמו שכר גבוה כאומן, ומטעה את הבריות שבתמימות משלמין לו, אבל כשמסתכל בידים ומברך, ומקבל כפי שנותנין לו, והבאים אליו הם מטעים את עצמם, לא נוכל למונעו, ובפרט כשפועל ב"ה כמה דברים טובים ותיקוני יהדות.

וראיתי ספר שלם מהגר"י הלל שליט"א בגנות אלו המנחשים עתידות או את ההווה, ועיקר כוונתם היא לכסף, ומכנים עצמם בשם "מקובל" (ושם הראוי להם באמת הוא "מקבל", דהיינו כסף), ואין כוונתם בעיקר להתפלל לה' שלו הישועה, רק מציע להבאים אצלו שכביכול הסיבה לצרתו היא מזל רע ועין הרע, ולתיקון הענין צריכים לשלם לו כסף, ורחמנא ליצלן מאלו וכיוצא בהם שרבו מאד בזמן האחרון, ושודדים בדרכם זו תמימים הרבה כהנ"ל.

אבל בנידון דידן שאינו מרמה לקצוץ סכום ואינו מדבר כלל מסכומי כסף, ומתנהג בכל דרכיו בדרך התורה, אם כי דרכו זו להסתכל בידים ולברך, היא זרה אצלנו מעיקרא, לא נוכל למחות

הגאון רבי עמרם פריד שליט"א רב הקהילה 'נצח ישראל' בני ברק

בעבודת עריכה שאף שהיא בדברי תורה הרי הוא מקבל שכר על הכתיבה ואינו כלימוד בלא שכר - מכל מקום, כיון שנתבאר בדברי הרמב"ם שמלאכה בערב פסח קלה ממלאכה בחול המועד, ומלאכה בערב שבת איסורה שנוי במחלוקת (ושיטת ה"ט"ז שבכל מלאכה בערב שבת אין איסור אלא שאינו רואה סימן ברכה), נראה שיש להקל בערב שבת לעסוק בעריכה תורנית בשכר אף אחר זמן מנחה קטנה. ובפרט שלגבי עצם הזמן, במשנה ברורה הביא שהמקל עד מנחה קטנה יש לו על מי לסמוך.

ארכיון 'עוז והדר'

עשיית מלאכה, אלא רק על מלאכה שקובע עצמו עליה. אמנם בסעיף ב' כתב הרמ"א: "אבל אסור לכתוב לחברו בשכר". ומקור דין זה הוא מדברי המרדכי, ושם נראה שאיסור זה אמור לגבי כתיבת סת"ם שהיא כאומנות, אבל כתיבת שאר ספרים מותרת כיון שאינה חשובה כמלאכה שקובע עצמו עליה אלא כמלאכת עראי. אולם בחיי אדם (הלכות שבת כלל א) כתב: "ומותר לכתוב אפילו אגרת שלומים ומכל שכן ספרים דרך לימוד, אבל אסור לכתוב לחבירו בשכר". משמע שכל כתיבה בשכר חשובה כמלאכה שקובע עצמו עליה ואסורה אחר זמן מנחה, ובפרט עריכת ספרים שהיא אומנות נראה שחשובה מלאכת קבע שאסורה לאחר זמן מנחה.

היתר עריכה תורנית ודין חול המועד אלא שעדיין יש מקום להקל בזה על פי מה שכתב הרמ"א בהלכות חול המועד (סימן תקמה ס"א) לגבי איסור כתיבה בחול המועד, שלצורך רבים יש אוסרים כל שאינו לצורך המועד ויש מתירין, וסיים הרמ"א: "ונהגו להקל בכתב שלנו שאינו מעשה אומן". ובמשנה ברורה (שם סק"ה) כתב דאף דבסעיף ה' מבואר שבכתב זה נהגו להחמיר, מכל מקום בעניינינו שהוא צרכי רבים אין צריך לשנות. ולפי זה עריכת ספרים שהיא לצורך רבים, ונעשית על ידי מחשב שאינו נחשב כמעשה אומן, אפשר להקל בחול המועד. ואיסור מלאכה בערב שבת קל מאיסור מלאכה בחול המועד.

דבר זה נלמד מדברי הרמב"ם (הלכות יו"ט פ"ח ה"ח) שכתב: "יום י"ד אסור בעשיית מלאכה מדברי סופרים כחולו של מועד, והוא קל מחולו של מועד". ומשמע מדבריו שכל קולות האמורות בחול המועד נוהגות גם בערב פסח אחר חצות (וכן כתב המגן אברהם סימן תסח סק"ג, והעתיקו המשנה ברורה סק"ז, שכל מה שמותר לעשות בחולו של מועד כגון דבר האבד, כל שכן שמותר בערב פסח אחר חצות). ולפי זה נראה שכמו כן יש להתיר גם בערב שבת אחר זמן מנחה שאיסורו שווה (או קל) לאיסור האמור בערב פסח אחר חצות.

והנה לגבי כתיבת חידושי תורה בחול המועד כבר האריכו בזה הפוסקים. השולחן ערוך (סימן תקמה ס"ט) פסק להתיר כדי שלא ישכח חידושו, והט"ז (בס"ק יג) כתב שכן נהג חמיו הב"ח שכתב חיבוריו בחול המועד (ועיי' שם בדבריו ובמשנה ברורה ס"ק מז כיצד ישנה בכתיבתו). וכן ידוע שנהג מרן החפץ חיים בכתיבת המשנה ברורה שהיה כותבו בחול המועד. וכן משמע מדברי הערוך השולחן (או"ח סימן תסח ס"ד) בהלכות ערב פסח שכתב: "מי שכותב ספרים לעצמו דרך לימודו מותר בערב פסח וכ"ש לכתוב חידושי תורה".

מסקנה אף שיש מן הפוסקים שנהגו להחמיר בזה ולהימנע מכתביה בחול המועד, ובפרט

עריכת ספרים בערב שבת

שאלה: העוסק בעריכת ספרים, האם מותר לו לעסוק בכך בערב שבת?

תשובה: עד זמן מנחה קטנה מותר, ולאחר מכן ראוי להימנע, כיון שיש לדון את הכתיבה בשכר כעשיית מלאכת קבע האסורה מן המנחה ולמעלה. אולם אם עוסק בעריכת דברי תורה יש להקל אף אחר זמן מנחה קטנה, משום שעשיית מלאכה בערב שבת קלה יותר מחול המועד שהקילו בו בכתיבת חידושי תורה.

ביאור הדברים: יסוד האיסור וגדרו:

במשנה במסכת פסחים (ג ע"א) שנינו: "מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין, מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין". והקשטה הגמרא, מפני מה נקט התנא ערב פסח? הרי ערב שבת גם כן אסורה, וכפי ששנינו בבבלי: "העושה מלאכה בערבי שבתות ויו"ט מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם". ותיצא הגמרא שני תירוצים לחלק בין מלאכה בערב פסח לבין ערב שבת: א. מלאכה בערב שבת נאסרה מזמן המנחה, ואילו מלאכה בערב פסח נאסרה מחצות. ב. מלאכה בערב פסח אסורה ומנדין את העובר על כך, ואילו העושה מלאכה בערב שבת אין מנדים אותו על כך, אלא שאינו רואה סימן ברכה.

ומתבאר בגמרא, שלתירוץ הראשון גם בערב שבת יש איסור מלאכה אלא שהוא חלוק בזמן מערב פסח (שהוא רק מן המנחה ולמעלה ולא מחצות), ואילו לתירוץ השני בערב שבת אין איסור כלל ורק שאינו רואה סימן ברכה, ולפי זה אין משמעות לזמן מנחה.

בשולחן ערוך (סימן רנא סעיף א) פסק שהעושה מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה. וכתב "יש מפרשים מנחה גדולה, ויש מפרשים מנחה קטנה", ולכאורה נראה בזה שפסק כתירוץ הראשון שחלוקת ערב שבת מערב פסח היא בזמן האיסור, ומשום כך כתב שדווקא מזמן מנחה ולמעלה (וכן הביא בבאור הלכה מהרמב"ם הלכות יו"ט פ"ח ה"ז, ומהסמ"ג או"ח). אבל שיטת ה"ט"ז (סק"א) שאין בו איסור אלא שאין רוח חכמים נוחה הימנו. ובביאור הלכה כתב שהטעם לדברי ה"ט"ז הוא או משום שנקט שהלכה בדברי סופרים להקל, או אפשר שנקט שאף התירוץ הראשון סובר שאין בזה איסור (ובביאור הלכה תמה שלא הזכיר דברי הרמב"ם ושאר פוסקים הנ"ל).

כתיבה ומלאכת קבע כתב הרמ"א: "ודווקא כשעושה המלאכה דרך קבע, אבל אם עושה אותה דרך עראי, לפי שעה, ולא קבע עליה שרי (ב"י בשם א"י), ולכן מותר לכתוב אגרת שלומים וכל כיצא בזה". והיינו, שאף אם יש איסור, אין האיסור בערב שבת מן המנחה ולמעלה על כל

צריכת תמונות ממחשב בערב שבת לאחר זמן מנחה

שאלה: האם מותר לצרוב תמונות וכדומה ממחשב בערב שבת לאחר זמן מנחה.

תשובה: אם זוהי פעולה קצרה שאינה מצריכה לקבוע את עצמו עליה מותר, אבל אם צריך לקבוע את עצמו לפעולה זו, והיא אורכת זמן רב אסור לעשותה בערב שבת לאחר זמן מנחה, כיון שתקנו חז"ל שלא לעשות מלאכת קבע בערב שבת מן המנחה ולמעלה. ולכתחילה יש להימנע מזמן מנחה גדולה ויש אומרים מזמן מנחה קטנה.

ביאור הדברים: יסוד ההיתר בפעולה

קצרה הוא כמבואר בשולחן ערוך (סימן רנא ס"א) שהעושה מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה אינו רואה בה סימן ברכה, וכתב הרמ"א שדין זה הוא דווקא כשעושה המלאכה דרך קבע, אבל אם עושה אותה דרך עראי, לפי שעה, ולא קבע עליה מותר.

ומקור הדין בגמרא בפסחים (ג, ב), ובשולחן ערוך שם הביא ב' דעות אם האיסור הוא מזמן מנחה גדולה או מזמן מנחה קטנה, ובמשנה ברורה (שם סק"ג) הביא את דברי ה"ט"ז ש שהסומך על המקילין לא הפסיד, וכפי שהתבאר בהרחבה לעיל גבי דין עריכת ספרים ביום שישי. ועיי' שם שהבאנו בהרחבה את מחלוקת הפוסקים אם עשיית מלאכת קבע לאחר זמן מנחה היא איסור גמור, או שאין בה איסור אלא שאין רוח חכמים נוחה הימנו, ובביאור הלכה (שם) נראה שנקט כדברי הפוסקים שכתבו שיש בזה איסור, ואולם הביא שמנהג העולם כדעת ה"ט"ז שכתב שאין בזה איסור, ועל כן יש להחמיר בזה שלא לעשות מלאכה שקובע עצמו עליה לכל הפחות מלאחר זמן מנחה קטנה.

"אשרי עין ראתה":

מעמד 'נשיח בחוקין' וכבוד התורה בבית המדרש 'באר ישראל' בית שמש

**שיח תורני מדהים בהיקפו, נערך בהיכל הכוללים 'באר ישראל', על ידי כ"ק אדמו"ר מדזיקוב
אשר נשא ונתן עם הגאונים הצעירים בכל מרחבי הש"ס, השולחן ערוך והפוסקים במעמד תורני
לכבוד תורה ולומדיה • שעה של קורת רוח • אין לנו שיעור רק התורה הזאת**

ליל ראש חודש שבט - היום בו 'הואיל משה באר את התורה הזאת' - התכנסו לצוותא מרוממת כמאה אברכי הכוללים של מוסדות 'באר ישראל', לשיח תורני מקיף, בבירור הלכות חמורות שבש"ס ובפוסקים, ריתחא דאורייתא אפוף בחדוותא דאורייתא.

ההתכנסות המיוחדת נקבעה לרגל סיום מסכת בבא קמא אותה למדו אברכי הכולל מופלגי התורה, בלימוד הדק היטב בעיון ובשינון וידיעה נפלאים.

במשך שעות ארוכות, ישובים היו הגאונים לומדי הכוללים של 'באר ישראל', כולל ההלכה הוותיק אשר לומדים בו דיינים ורבנים יושבי על מדין, וכולל 'יודעי ש"ס' המאגד בתוכו אברכים תלמידי חכמים מופלגים אשר ידם רב להם בידיעה ברורה בכל חלקי הש"ס.

ללימוד בבא קמא צריך סיעתא דשמיא

משא תורני מקיף ובנוי לתלפיות, מראש המסכת לסופה, נשא מורנו הרב שליט"א, דברים מרתקים מפרד"ס התורה לרגל סיום מסכת בבא קמא, על פי פשט ועל פי פנימיות התורה, בהעלותו את הייחודיות של מסכת בבא קמא הנוגעת להלכות נזיקין ואשר היא השער הראשון לשלושת הבבות שבהם כלל ההלכות של בין אדם לחברו.

את דבריו פתח בדבר פלא המופיע בכתבי הרה"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע אחיו של הרה"ק מהר"א מבעלזא, וכך מובא שם: "סיפר כ"ק אחי (שליט"א) מרן מהר"א זי"ע שכ"ק אדוני אבי מרן מהרי"ד זי"ע עשה פעם סיום על מסכת בבא קמא וכ"ק זקני מרן מהר"י זי"ע ערך לכבוד הסיום סעודה בשרית גדולה בבית הגדול, והיתה התכונה רבה והזמין כמה בעלי בתים ואנשים חשובים, והשתתפו בסעודה זו קהל גדול והדליקו נרות גדולים - 'מילער ליכט' והיתה שמחתו גדולה והיה הדבר לפלא.

"והסביר כ"ק זקני ז"ל טעם הדבר שהוא שמח כל כך בסיום מסכת זו, כיון שיש מקום במסכת בבא קמא שכאשר מגיעים לשם צריכים לסייעתא דשמיא שלא יינזקו חס ושלום - 'דורך גיין בשלום', ולכן הוא שמח שלמד בנו את המסכת ויצא ממנה בשלום ולכן הוא עושה סעודה גדולה. ואמר כ"ק אדוני אבי ז"ל שהוא יודע היכן הוא המקום הזה שצריכים סייעתא דשמיא כשלומדים שם".

והנה עתה בעומדנו בעת סיום מסכת בבא קמא, אשר כאמור הצדיקים היו שמחים מאד שעברו זאת בסייעתא דשמיא. וזכינו לסיים את המסכתא ועתה עומדים אנו על מפתן בבא מציעא, שם נידונים הלכות מציעא והשבת אבידה ועוד עניינים טובים, פועלים ושומרים. ואמנם גם בבבא מציעא יש עניינים של חילוקי דעות שבין אדם לחבירו, וגם במסכת בבא בתרא נידונים נושאים של היזקות בין שכנים ועוד, אבל עיקרי הנושאים הנידונים במסכתות אלו הם בעיקר שותפים ומכירות ועוד ענייני מומן

שהן מקצוע גדול בתורה כידוע. ולעומתם מסכת בבא קמא כמעט כולה עוסקת בדיני נזיקין והמסתעף, ואפילו מסכת בבא קמא, לקראת סיומה יש את פרק הגזול ומאכיל, שבה יש כבר את 'תקנת השבים' ועוד מיני תקנות, לתקן מעט מה שאפשר.

ואמנם אין איתנו יודע עד מה, מה בדיוק קשה במסכת זו, ואפשר לשער על כמה מקומות, אבל איננו יודעים בבירור כוונת הקודש. ומ"מ לימוד נפלא יש לנו בסיום מסכתא זו.

הסוגיה האחרונה בבבא קמא, עוסקת בדיני בעל מלאכה שעובד אצל בעל הבית, אלו דברים הוא יכול לקחת לעצמו. כגון נגר שלוקח הנסורת לעצמו, מסתתרי אבנים - שלוקחים לעצמם את הפסולת ואין זה משום גזל. הגמרא שם מביאה כל מיני דוגמאות. ויש דברים מסויימים שבהם תלוי הדבר אם בעל הבית מקפיד, ואז אין הפועל רשאי לקחת, ואם בעל הבית אינו מקפיד, הרי אלו שלו.

ומסיימת הגמרא: אמר רב יהודה, כשות וחזיז [שיבלים בעודן צעירות מאוד ואינן ראויות אלא לשחת] - אין בהם משום גזל משום שאין בעל הבית מקפיד עליהם, אבל באתרא דקפדי במקום שמקפידים עליהם - יש בהן משום גזל. אמר רבינא: ומתא מחסיא שהוא מקום שמחזיקים בהמות, וצריכים למרעה טוב - אתרא דקפדי מקום שמקפידים הוא, לכן צריך להזהר שם שלא ליטול את השחת.

קפידתם של אנשי מתא מחסיא

עצם העובדה שהמסכת מסיימת בקפידתם של אנשי מתא מחסיא, הוא דבר פלא. שהרי ידוע הכלל של "מסיימין בטוב", וקפידה איננה דבר טוב לכאורה. (וכן מקשים המהרש"א והתורת חיים. ותירצו, שכל שלושת הבבות הן מסכת אחת, ואין זה סיום מסכת.)

ועיין שם במהרש"א שמדייק בדברי רש"י שפירש בלשונו הזהב על מתא מחסיא, ש"מקום בהמות הוא וזקוקים למרעה טוב". ואולי לזאת הוסיף את המילה "טוב" כדי לסיים בטוב, ודברי פי חכם חן, אשרי <<<

<<<

הצדיקים אשר כל מגמתם להיטיב. ועדיין יש לנו להתבונן בקפידתם של אנשי מתא מחסיא, מי הם אותם אנשי מתא מחסיא, ומה עניין קפידתם.

כי בעוד ובפשטות נראה שלא כהוגן עשו שהקפידו, וכן יש כמה מובאות בש"ס מהם משתמע שאנשי מתא מחסיא הם אבירי לב במשמעות השלילית של הביטוי, אך מנגד הגמרא משבחת את אנשי מתא מחסיא. קושיה זו מובאת במהר"ם שיף שמביא את דברי הגמרא בהוריות (יב.) שעדיף לדור באשפה במתא מחסיא מלדור באפנדא בפומבדיתא, וכמו שמפרש שם רש"י שמתא מחסיא היו תלמידי חכמים ראויים להוראה ותרבות יפה היה בהם.

ומה נאוו דברי הרה"ק מפאפא בספר 'ויגד יעקב' שביאר על חתימת מסכת בבבא קמא, במנהגם

של אנשי מתא מחסיא "דקפדי הוא", ומציין שאלו האותיות החסרות משם שלם וכסא שלם (יעויין בפירושו רש"י בסוף פרשת בשלח, "כס י-ה" שאין השם שלם, שחסרים האותיות ו"ה מהשם, ולא הכסא שלם, שחסר אות א' מתיבת כסא, עד שימחה זרעו של עמלק), והנה אלו הם האותיות בעצמם עמלו בני מתא מחסיא "דקפדו הוא", שהי ומקפידים ומצטערים בצער השכינה הקדושה. ואף בשמם מרומז הדבר בתיבת 'מחסיא' - דחס עליהן רחמנא.

ולפי דרכינו למדנו שקפידתם של בני מתא מחסיא, "באתרא דקפדי", לא הגיעה מתוך קפדנות ותאוות ממון, אלא קפדנות המגיעה מתוך יראת גזל. בני מתא מחסיא ביררו לעצמם אפילו על דברים הנראים פעוטים. אפשר להעלים עין ולומר "מה בכך", "אין זה כלום", "מן הסתם לא איכפת לו", ואפשר לבחון היטב, מה שאינו שלי, עלי להזהר במשנה זהירות.

זו הסיבה ש"מתא מחסיא" - שהיא מקום תורה, כדברי הגמרא בהוריות - שם זה "אתרא דקפדי". לא מפני לב רע, אלא מפני לב נקי, לא פושים ידים בגזל. (וכן בשאר העניינים הנדרשים בבני מתא מחסיא יש לדרוש לטובה, כמובא בספה"ק, כגון 'שלא איגיד מינייהו', כי כבר התבררו ונפדו מהם כל ניה"ק, ואין כאן המקום להאריך.)

כי 'אתרא דקפדי' יכולה לשמש לטובה, חומה נגד גזל, ומאידך אם לא מנווטים את התכונה הזאת לטובה, יכולה היא לשמש לקמצנות ולסגירה חלילה. ואולי הן הן הדברים האמורים בתחילת דברינו, שצריך במסכת זו "סייעתא דשמיא", דהיינו לצאת מן המסכת עם יראת ממון הזולת, ובד בבד עם רוחב לב לצדקה והחזקת תורה.

ונסיים בדבריו הקדושים של ה'נועם אלימלך', על דברי המשנה בתחילת מסכת זו העוסקת בהלכות נזיקין, והתוס' מביאים שלא כתוב במשנה "ארבעה אבות נזיקין הן", כמו ארבעה ראשי שנים הן, ועוד כיוצא באלו. ומפרש הרבי ר' אלימלך זי"ע ואית דוכתא דלא תני הן (כגון בארבעה אבות נזיקין) - שהצדיקים ממשיכין בלימודם שלא יהיה כן, כגון ארבעה אבות נזיקין.

אמן וכן יהיה רצון שיהיה אך טוב וחסד לישראל.

בחדוותא דאורייתא

אורח הכבוד כ"ק האדמו"ר מדז'יקוב שליט"א אשר הגיע במיוחד לפלפל עם הגאונים המופלגים לרגל סעודת הסיום, ערך שיח תורני ענף בבקיאות עצומה ובדרך ההלכה, והשיחה הלכה ונחרזה על ידו מעניין לעניין בגאונות מדהימה, כשהוא סוחף עמו את הציבור לדיון מעמיק ורב משתתפים בנושאים הנידונים.

הם ישבו שם זה לצד זה, האברכים תלמידי החכמים וראשי הכוללים

עמם, כאשר זה בונה זה סותר, זה מביא ראיה לכאן וזה מביא סיעתא לדבריו משם, והדברים מאירים ושמחים. על היכל בית המדרש הייתה נסוכה אווירה מיוחדת, הכל מרוכזים וממוקדים בשיח התורני, כאשר בכל משפט עולים מראי מקומות נוספים, ראיות מפתיעות ומדהימות לשאלות כבדות וקושיות עצומות הופרחו לחלל ההיכל בזה אחר זה, לרבות סוגיות אשר להם ענפים רבים במרחבי הש"ס ודרושה עבורם ידיעה נרחבת וברורה מאוד בסוגיות השונות כדי לענות דבר דבור על אופניו.

אמת מה נהדר היה, מרגש ומפעים, לראות את האושר הנסוך על פני חבורת הגאונים הצעירים, המצח חרושה קמטים בריכוז רב, והעיניים בורקות מאושר של אהבת תורה ושמחה לאיש במענה פיו.

האדמו"ר מדז'יקוב שליט"א לא יכל לכלוא את התפעלותו הרבה, "הייתי שמח לשבת כאן עד אור הבוקר בשיח תורני כה מיוחד" אמר, כשהוא מוסיף דברי הערכה לכבוד ראש הכוללים הגרמ"מ פומרנץ שליט"א, העומד בראש מפעלי התורה של "עוז והדר", אשר ידיו רב לו בזיכוי הרבים ובמפעלותיו הגדולים והנרחבים למען כלל ישראל, שימשיך במעשיו הברוכים אשר רבבות אלפי ישראל נהנים מהם, ויזכה לראות בהתעלותם ובהצלחתם התורנית הכבירה של רבני וגאוני באר ישראל.

הדרן עלך מסכת בבא קמא

את סיום המסכת בבא קמא ערך הרה"ג רבי אברהם מרדכי פומרנץ שליט"א, אשר נשא גם דרשת הדרן מופלאה בשבח עמלי התורה המשקיעים כל מעיינם בלימוד הגמרא לילות כימים ואין להם בעולמם כי אם ד' אמות של הלכה.

שואל כעניין ומשיב כהלכה

את המשך המעמד פיאר הגאון רבי פנחס בלוי שליט"א דיין ומו"צ בבית הוראה שערי הוראה של הגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א ומהרבנים המשיבים בקו 'מענה הלכה' שע"י באר ישראל, אשר ערך עם האברכים שיח במסכתות הש"ס בשאלות מסכמות המצריכות בהירות רבה ושליטה רחבה בחומר הנלמד, עד לפרטי הפרטים.

השיח התארך כהנה וכהנה, ואל מול כל שאלה של 'שואל כעניין' מפי הרבנים השואלים, עלו עשרות תשובות של 'משיב כהלכה' על ידי האברכים המופלגים בתורה ואשר הרשימו בידיעותיהם הנרחבות.

הערב נערך בשילוב סעודת ראש חודש שבט, סביב שולחנות ערוכים ואירוח משובח, כאשר בסיום הערב יצאו כולם נרגשים ותחת השפעה המרוממת של השיח התורני. היה זה ערב רווי כבוד תורה ולומדיה, ערב של הודיה על הזכות לשבת באהלי תורה, וערב של חיזוק ודרבון להמשך ההצלחה, כי טוב סחרה של תורה מכל סחורה.

מילין יקירין וחידושים נפלאים מהוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצדק שליט"א

מִי־הֵתָא חֲזָה־תָא

חֲזָה־תָא דְאֹרֵייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

טבע נשמות ישראל לקיים המצוות

קשורה שם בכל רגע, ואף אם נפל ונדמה לו כי התרחק מהקדושה, מגלה לנו רבינו הקדוש הרמ"ע מפאנו ע"ה, כי רק דמיון הוא, כי טבעו לא יסבול מעשה העבירה, ואם קרה ונכשל, אין זה כי אם מעשה כסיל ורוח שטות שעברה עליו במקריות בעלמא, אך נשמתו קשורה לעולם בכסא הכבוד וממילא בכל מצב שנמצא יכול לגלות את הקדושה שהסתתרה מבינתו ולשוב לחיק אביו שבשמים.

דיבור ה' חקוק בנשמות ישראל

עוד מוסיף הרמ"ע על עוצם הכוח שיש בתוכנו עד שנאמרו כלל המצוות בלשון עתיד, כאומר, גלוי וידוע לפני שכך יהיה, וזה לשונו: וגם הדיברות מסייעות הכח ההוא ומוציאות אותו לפועל. מדמה זאת לפתרון חלום שאמרו חז"ל (ברכות נה:): כי מאמר פיו של האדם מסייע להוציא לפועל את דבר החלום וכפי שפטר במאמר פיו. כל שכן בהיות הדיבור מכתב אלוקים חרות על הלוחות, שכח הדיבור האלוקי החרות על הלוחות נותן כח לכל יהודי שבוודאות ישמור מצוות ה' וחלילה לא יעבור על אחת מהנה.

ההבטחה נסתרת בלשון ציווי למנוע קטרוג

בתוספת ביאור כתב הרה"ק רבי ברוך מקוסוב ע"ה בספרו נחמד ונעים (פרקי אבות אות ד), להבין מה שנאמר בלשון הדומה לציווי ולא נאמר במפורש כי כך עתיד להיות שבעצמותם של ישראל ובכח הדברות החקוקות בהם לא יבואו לידי חטא. ומסביר, כי באמת עיקר כוונתו יתברך בדיבורו הוא על דרך הודעת העתיד, כדי לסייע בידינו להטות הבחירה לטוב, אמנם כדי שלא לעורר את הסטרא אחרא לקטרוג על סיוע ה' יתברך בידינו, לפיכך הוציא דבריו באופן המשתמע גם בלשון צווי, אבל עיקר כוונתו להיות כמסייע לבניו האהובים לבחור בחיים.

כשהאדם מעמיק בזה יצליח לגבור על כל המניעות

זהו כח עצום ונפלא שנתן לנו הבורא בנשמתנו, שנשמתו של כל יהודי קשורה בקשר חזק ואמיץ במקור מחצבתה בכסא הכבוד, עד שלא נוכל מטבענו להיפרד מקדושה עליונה זו. ומאן ישכיל איש נבון ויוסיף אומץ בראותו שהיצר הרע גובר עליו ועומדים עליו נסיונות בסור מרע או בעשה טוב, להניא לבבו ולהטות נשמתו מדרכי החיים, ויכול לקרות לפעמים שכל כך גוברים עד שמרים ידיים כמתייאש.

אך לא זאת, אל יתן למוטט רגליו. רק ידע ויחדיר לעצמותו ומוחו בכל עת היכן קשורה נשמתו. הלא מכסא כבוד חוצבה ועדיין

לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לא תעשה לך פסל וגו'. לא תשתחוה להם ולא תעבדם (כ ג-ה). במצווה זו ששמענו מפי הגבורה וכן בכל מצוות התורה נראה, כי לא נאמרו בלשון צווי כי אם בלשון עתיד. למד מכך הרה"ק הרמ"ע מפאנו ע"ה ודרש דברים מופלאים וטמירים, שלפיכך נאמרו המצוות בלשון עתיד, כי התורה מבטיחה לנו שיזכו ישראל לעמוד בקיום כל מצוות התורה, ולכן נאמר בלשון עתיד לומר שכך בוודאי יהיה שלא יהיה לך וכו'. וכך הם דברי קדשו בעשרה מאמרות (מאמר חיקור הדין ח"ד פ"ט): גלוי וידוע לפני שלא יהיה לך אלהים אחרים' וכן כולם, כי טבע המחצב לא יסבול מעשה העבירה, והיה הנכשל בה מקרה הכסיל אשר לא יתמיד, עכל"ק.

מִילְתָא דְפְרִיָאָה

קבלת התורה שבשבת זו עולה במעלתה על קבלתה בשבועות

בשבת פרשת יתרו מפטירים במעשה מרכבה האמור בישיעה, ואילו בחג השבועות מפטירים במעשה מרכבה האמור ביחזקאל, ונבואתו של ישיעה סתומה מנבואתו של יחזקאל, כמו שאמרו חז"ל (חגיגה יג) שיחזקאל היה דומה לבן כפר שראה את המלך, ואילו ישיעה היה דומה לבן כרך שראה את המלך. ולכאורה מן הראוי שאת ההפטרה הגדולה במעלתה יפטירו בחג השבועות שהוא ממש ביום שניתנה התורה, ואילו פרשתנו הינה כפי הרגיל על לשון צדיקים וחסידים דברי השל"ה הקדוש ע"ה (מסכת פסחים נר מצווה אות ו): 'הקריאה מעוררת הזמן'.

בקריעת ים סוף זכינו למראה גדול מנבואת יחזקאל

יתכן לבאר, כי לאחר פרשת בשלח שזכינו בכוח הקריאה לראיית פני השכינה יותר ממה שראה יחזקאל, הרי שבפרשת יתרו הסמוכה לה חשובים אנו כבני כרך הרגילים במראה המלך, ולפיכך מפטירים בנבואת ישיעה, אבל בחג השבועות שלא זכינו לכוח מתן תורה אלא מכוח הזמן, איננו חשובים אלא כבן כפר שראה את המלך, ולכן מפטירים בנבואתו של יחזקאל שהיתה ראייתו כמו של בן כפר.

ברזא דאז"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

מעלת הדור כשמתבטלים אל הצדיק

(שבועות ד"ה שם דף פ"ד) לכאורה צריך להתבונן בדבר זה. רב גדול ונשיא הדור כר' יוחנן בן זכאי אשר היה חי ק"כ שנה לא יהיו לו רק ה' תלמידים הלא הוא היה המנהיג לכל ישראל. ועוד דקדק בלשון 'הוא היה מונה שבחן', מדוע היה נצרך שהוא ימנה את שבחם. רק באמת היו לו כמה תלמידים, רק מחמת שהיו בעצמם יודעים מעלתם והיו חשובים בעיניהם לא היה נצרך שהוא ימנה שבחם. אך החמשה תלמידים הללו היו נמוכי רוח ושפלים בעיני עצמם ולא היו יודעים כלום ממעלתם. לכן דייקא 'הוא היה מונה שבחם'.

ההתבטלות לצדיק היא ההכנה שיהיה האדם ראוי לקבל תורת רבו

והם היו עיקר מכל התלמידים שהיו ראויים לקבל ממנו. כי עיקר הכנה לקבלת התורה היא השפלות להיות בחינת מקבל כמו שאמרו בשם הרב הקדוש מורנו ר' משה ליב מסאסוב זי"ע לפרש הכתוב (בראשית מד יז) 'האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד'. כאשר דרך הגביע שהוא כלי המקבל צריך להיות עומד למטה מכלי הנשפך ממנו לתוכו, כי אם הוא עומד למעלה איננו יכול לשפוך בתוכו. כן התלמיד צריך להיות שפל בדעתו נגד הרב המשפיע לו ואז יהיה ראוי לקבל ממנו.

בני ישראל התייצבו בתחתית ההר לקבל תורה בהכנעה

המשיך התפארת שלמה ודרש, שביטול זה היה היסוד שבו הגיעו ישראל למעמד הנשגב ביותר כל ימי עולם, הלא הוא קבלת תורתנו הקדושה. שכן בפסוק שנאמר קודם קבלת התורה נאמר ויתייצבו בתחתית ההר, פירוש, כל מעמד קבלת התורה תלוי במה שעמדו בתחתית ההר בנמיכת רוח ובשפלות גדולה ככלי הריק מכל, ואז היו ראויים לקבל התורה במדרגת הענוה.

וכך רמזו לנו חז"ל ביום הראשון שבאו להר סיני ואמרו (שבת פו:) 'ומא קמא לא אמר להו ולא מידי', הכוונה 'לא' - מידת הלא, שייחשבו בעיניהם כ'לא', זה 'אמר להו', את זה לימד משה רבינו ע"ה בראשית הכנתם לקבלת התורה, שהוא היסוד לקבלת התורה, 'ולא מידי' - שלא יחשבו שיש בהם מה, רק יבואו בשפלות ואז יהיו ראויים לקבל התורה.

דורות הראשונים היה כוחם יפה להתבטל לצדיק אף לא הכירו אותו

נחזור לדברי השפתי צדיק, שהוסיף עוד נדבך בדרכי הדביקות בצדיקים, וכה הם דברי קדשו שרשמם מפי זקינו החידושי הרי"מ: ומפה קדוש זקני ז"ל [החידושי הרי"מ] שמעתי, שיכולין להיות בטל אל הצדיק אף שאין מכירין אותו מי הוא. ואמר זה הלשון, 'אל תחשדוני שאני הצדיק הדור רק אני גם כן מבטל עצמי אל הצדיק שנושא חן בעיני הקב"ה והוא מעלה חן הכלל ישראל לפניו יתברך שמו, ע"כ לשון קדשו של מרן החידושי הרי"מ זי"ע.

נסיעה לצדיק - עצה עמוקה לדורנו שע"י המאמץ הכרוך בנסיעה יגיע לביטול

ובזה מיושב מפני מה בדורות ראשונים לא שמענו שנסעו נסיעה לצדיקים ולשבת אצלם, כי בדורות אלו היה כוחם יפה להתבטל לצדיק אף מבלי לראותו. כל זה היה בדורות הראשונים שכוחם יפה להתבטל אף מרחוק, אך בדורנו השפל קיבלנו עצה עמוקה מרבותינו הקדושים נשמתם עדין שהאדם מכתת רגליו ופונה מעסקיו ומוציא הוצאות, ובכל זה מרגיש את ענין הביטול בפועל, כולי האי ואולי ישיג שעתא חדא לרכך הלב להכנעה ולשוב בתשובה, ע"כ דברי השפתי צדיק. הדבר מבואר הרבה בספר מאור ושמש, ונראים הדברים מכוונים בייחוד על רבו הגדול בעל הנועם אלימלך ע"ה, שכאשר היו באים אליו לשבתות היו מקבלים את השפעת הקדושה והטהרה, כי היו נכנעים לפני הצדיק.

ריב"ז מנה שבחן של תלמידיו שמחמת התבטלותם לא ידעו מה מה מעלותיהם

עוד שנינו במסכת אבות (פ"ב מ"ח): חמשה תלמידים היו לרבן יוחנן בן זכאי, ואלו הן, רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי יהושע בן חנניה ורבי יוסי הכהן ורבי שמעון בן נתנאל ורבי אלעזר בן ערך, הוא היה מונה שבחן, רבי אליעזר בן הורקנוס בור סיד שאינו מאבד טפה, רבי יהושע אשרי יולדתו, רבי יוסי חסיד, רבי שמעון בן נתנאל ירא חטא, ורבי אלעזר בן ערך מעין המתגבר. מקשה הרה"ק בעל תפארת שלמה זי"ע

ויצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה ויתייצבו בתחתית ההר (יט ז).

ידועים הם דברי התוספות במסכת עירובין (ג:) על מה שאמרו חז"ל 'נמנו וגמרנו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא', שזה דווקא בסתם אדם, אך צדיק אשריו ואשרי דורו. הקשה בשפתי צדיק (ליקוטים) אם אשרי דורם של הצדיקים, אם כן באיזה דור נאמר 'נוח לו לאדם שלא נברא', הרי בכל דור יש צדיקים שאשריהם ואשרי דורם, כמאמר חז"ל (יומא לח:) 'ראה הקב"ה שצדיקים מועטין עמד ושתלן בכל דור', ואין לך דור שאין בו כאברהם כיצחק וכיעקב' (ילקוט שמואל א' צז).

אלא מבאר השפתי צדיק, 'אשרי דורו' נאמר רק כאשר מתבטלים הם לצדיק שבדור, כמו שאמרו באבות (פ"א מ"ד) 'והוי מתאבק בעפר רגליהם', שמורה על ההתבטלות שצריכה להיות כלפי הצדיק עד שיתאבק בעפר רגליו. ונביאו בלשונו הקדוש: מזה ראינו גדולה לדרכי המתאבקים בעפר רגלי צדיקים, כאשר שמעתי מפה קדוש זקני מו"ר ז"ל [החידושי הרי"מ] על ענין זה 'חיבור לטהור טהור' (כלים פ"ב מ"ב), וצריך אדם לבטל עצמו וחיותו לצדיק אמיתי.

כך גם היהודי הקדוש מפרשיסחא ע"ה שהיה גדול מכל גדולי זמנו, ולמרות זאת היה מקשר את עצמו לרבינו החוזה מלובלין ע"ה, כפי שהיה אומר לתלמידיו: הרבה תורה אני יכול להשיג לבד, אבל אני צריך רבי, כי בלי רבי אי אפשר להגיע, צריך את הרבי שיפתח את הפתח.

באותו עניין דרש הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע בפסוק שאמר משה רבינו לישראל (דברים יח טו), 'נביא מקרבך מאחיק כמוני יקים לך ה' אלקיך', כי פסוק זה הוא הבטחה שהבטיח משה רבינו לעם ישראל, שבכל דור ודור יהיו לנו צדיקים כאלו שינהיגו אותנו, שבכל דור יהיה צדיק אחד גדול שמנהיג אותנו ומדריך אותנו בתורה, בקדושה, בטהרה, ביראה, בסור מרע ובעשה טוב, בהתלהבות במצוה, בחשק, בכמיהה, בצפייה, בערגה, ובכל דבר ודבר שהוא לעבודתו יתברך, כי לאיכות המצוה שתהיה באיכות הטובה ביותר צריך את מנהיג הדור.

מילין יקירין

פרקי הדרכה ועבודה ה'

על ידי שמחזיק עצמו כגר בעולם הזה זוכה להידבק בה'

שהם תושבים קבועים, כי כך התהלך בכל ימי חייו בבחינת 'שוב יום אחד לפני מיתתך', וכן נאמר בכתוב (קהלת ט ב) 'כי גם לא ידע האדם את עתו, כדגים שנאחזים במצודה רעה וכציפורים האחוזות בפח, כהם יוקשים בני האדם לעת רעה כשתפול עליהם פתאום', שמזה דרשו במדרש (קה"ר יא ה) שיום המיתה מכוסה מבני אדם.

התורה מזכירה לנו כי בעצמותנו אנחנו גרים

כיון שההרגשה שהעולם הזה ארעי וזמני והאדם נמצא בו כ'גר', לפיכך אומר הקדוש ברוך הוא אומר לבני ישראל (שמות כב ט) 'וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים', להזכירנו כיצד מרגיש גר שמכך נלמד לכל אחד מישראל שידע וירגיש כי 'גר אנכי בארץ', ומי שהוא גר לא עושה דברים של קבע, שכן עוד מעט יבוא היום וכבר לא יהיה כאן, וכל שטורח הוא לזמן שיחזור לביתו, וכן כל אדם צריך להכין עבורו ביתו הוא העולם הבא הדומה לטרקלין, אך לא ישקיע בפרוודור על חשבון הטרקלין.

תחילת העלייה במדרגות הקדושה היא להרגיש גר בארץ

הדרכה זו ולאן יכול להעפיל האוחז דרכו כ'גר אנכי בארץ' הכניס דוד המלך ע"ה בספר התהלים (טו א-ב) 'מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך, מי ישכון בהר קדשך, הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו'. 'מי יגור' לשון עראי, 'מי ישכון' לשון קבע. ללמד בא כי ההולך בדרכי אבותינו שחיו בהרגשה כי עולם הזה הינו ארעי, ומשים עצמו כגר בעולם הזה, הוא אשר יזכה ל'מי ישכון' שיזכה לקביעות מקום בעולם הבא, וכדרך שאמרו בפסוק (במדבר כד ה) 'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל' שהדרך להגיע למשכן קבוע 'משכנותיך ישראל' היא 'אהליך יעקב' בחינת האוהל, שיחוש שהוא עראי בכל עניניו באכילה ושתיה וכו' ויעשם כלאחר יד בבחינת בלתי לה' לבדו, ובכל דרכיך דעהו.

שהרגיש שזמנו בעולם עראי ומבקש מהקדוש ברוך הוא שלא יסתיר ממנו התורה והמצוות כדי שיספיק לקיימם. וכן הוא אומר (שם לט ה-ו) 'הודיעני ה' קצי ומידת ימי מה היא אדעה מה חדל אני, הנה טפחות נתת ימי' כמו שביארו הרה"ק רבי שמחה בונם מפשיסחא ע"ה, כאדם המודד חבל באורך מאה אמות, שאין בידו רק את הטפח בו הוא מחזיק ברגע זה, ואילו כשימשיך לטפח הבא אחריו, הרי שמה שיש בידו הוא רק את אותו הטפח אך אין לו מה שהיה קודם וכן מה שיהיה אחריו. וכך גם אמר דוד המלך ע"ה על שנות האדם, מה שעבר הרי עבר, ומה שעתיד להיות עדיין אינו יודע כיצד ומה יהיה, וכל מה שיש בידו הוא רק הרגע הזה שנמצא בו, וברגע הבא כבר יתכן שכבר יבוא זמנו.

וכאשר יתבונן ויחשוב שאין לו רק את הרגע הזה, כמה יהיה יקר וחשוב בעיניו הרגע הזה, ויעבוד את ה' באהבה וביראה טהורה ובדביקות נפלאה, וכן צריך להיות תמיד בעיני בני אדם, כי מי ידוע מה יולד יום, ואין לו רק יום זה ושעה זו שהוא עומד בה, וזה שאמר התנא (לעיל פ"ב מ"ה) 'שוב יום אחד לפני מיתתך' שיחשוב ויתבונן תמיד כי הוא יום אחד לפני מיתתו, כי מה שעבר - עבר, ומה שעדיין עתיד להיות אינו יודע, ואין לו רק את הרגע ההוא.

וזוהו הפירוש בדברי חז"ל (שבת פג) 'אין התורה מתקיימת אלא במי' שממית עצמו עליה, רוצה לומר, שיתבונן בעת לימודו שאינו יודע אם יזכה ללמוד עוד פעם, ויתכן כי זה הרגע הוא הרגע האחרון שלו, ובהתבוננות זו ממילא ילמוד בטהרה וביראה וממילא מתקיימת אצלו.

וזאת היתה עבודתו של דוד המלך ע"ה שהרגיש עראי בארץ 'גר אנכי בארץ', ולכן לאחר שאמר 'הנה טפחות נתת ימי' אמר (פסוק יג) 'כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי' שדוד המלך החזיק עצמו 'גר' בעוד כל העולם חושבים

ויקח יתרו חתן משה את צפורה וגו', ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה, ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה (יח, ד).

הקשה בעל אך פרי תבואה ע"ה (פר' יתרו ד"ה אשר), הלא ההצלה מחרב פרעה הייתה קודם לבריחתו והיותו 'גר' בארץ נכריה, ואם כן היה לו להקדים השם אליעזר על שם 'אלהי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה' ולשני גרשום על שם 'גר הייתי'.

ומבאר שכיון שמשה רבינו ע"ה הוא הדעת של כל הקדושה, לכן לימד אותנו דרכי ה' שהעיקר הוא שיראה האדם עצמו כגר בארץ נכריה ואין לו בכאן שום קרוב וגואל רק שאדון המדינה חומל עליו ויקיים כל מיני גירות שבעולם כמבואר בחובות הלכבות (שער חשבון הנפש פ"א), ועל ידי זה יכול אחר כך לקרב עצמו אל ה' יתברך. וזאת הסיבה שאמר מתחילה 'כי גר הייתי בארץ נכריה' שעל ידי 'גר הייתי' יוכל להגיע ל'אלהי אבי בעזרי' שמדבק עצמו בקדוש ברוך הוא, וגם 'ויצלני מחרב פרעה' שעל ידי זה ניצול מחרב של הסטרא אחרא.

אבותינו הקדושים הרגישו 'גרים' בעולם

ולכן מצינו באבותינו הקדושים שכולם נקראו גרים, שהרגישו בכל עת כי כל היותם בעולם הזה הוא דבר עראי כגר שאינו תושב המקום, שהרי 'העולם הזה דומה לפרוודור'. אברהם אבינו ע"ה אמר לבני חת (בראשית כג ד) 'גר ותושב אנכי עמכם', ואפילו שבני חת לא החשיבו אותו לגר, ולהיפך עוד אמרו לו 'נשיא אלהים אתה בתוכנו' חש עצמו בכל מקום שהוא גר בארץ ואין לו קביעות מקום בעולם.

דוד המלך חש כל רגע כי אולי הוא הרגע האחרון וממילא חי בעולם הזה בארעיות

גם דוד המלך ע"ה אמר (תהלים קיט ט) 'גר אנכי בארץ אל תסתר ממני מצוותיך'

יבא לאור ע"י מבין אור לישרים
כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפורש בכתב מנכ"ח אור לישרים

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

באור החיים תולדות רבנו הק'

פניני אור החיים

פרק שלישי: בסערות הימים הצרות שמשנת תס"א

אם לא די בכך, פרצה אז מלחמה עזה בין מולאי איסמעאיל ובין חילות האימפריה העות'מאנית (טורקיה), "התוגרמים", שהביאה בעקבותיה, מעבר לעצם הסבל שבמלחמה, גם הטלת מסים נוספים. הכנסת מאה ככרי כסף לאוצר המלוכה, הטיל אז מולאי איסמעאיל על ראש יהודי מרוקו המרוששים בלאו הכי, ועשרים וחמשה ככר מתוכם הטיל על יהודי פאס לבדם.

וכך יספר הגאון רבי שמואל בן דנאן זצ"ל:

"אמר הכותב: אף על פי שהצרות שעברו עלינו בימי המלך מסיר"ה התחילו מש[נת] התס"א ליצי[רה], שבחודש ניסן המכובד באה שמועה מאת המלך הנז' שהיה נלחם עם התורק' במקום א' שמו אלגויע'ה. ובי"ג בניסן ש[נה] הנז' באה שמועה שהמלך הנז' הטיל מס על כל היהודים אשר תחת ממשלתו, מאת ככר הכסף, ונשמע וימס לבבנו וארכובותן דא לדא נקשן. ורפו כל ידים וכהו העינים ונשברו המתנים ותלכנה מים. והשמחה של ערב פסח נהפכה תוגה, הרבה מבעלי בתים שלא קנו בשר למועד. ובהרבה בתים שלא קראו ההגדה ומי שקרא אותה היה קוראה כקריאת מגילת קינות. ושלחו כל הקהילות כמה מנחות וכמה שוחדות לפייס המלך אולי יש תקוה להתפייס במחצה או יניח שליש או רביע ולא הועילו כלום. באמרו שכבר נשבע בלחראם מן אולאדו שיתנו היהודים הסך הנז' במושלם. ועלה להם לקהל פא'ס יצ"ו לחלקם רביע המאת ככרים שהם כ"ה ככר. והיה גובה המס כולו ע"י השר הגדול לקאייד עלי'ן עבדאלה אריפי. ולא התחילו לגבות עד ר"ח סיון והיתה צעקה גדולה ומבוכה בעיר. זה בוכה וזה מבכה, ובעוה"ר ביום חג השבועות לא התפללנו בב"ה. ויש שנתן במס שעלה לו עד עשרת אלפים אוקיות ויש ששת אלפים ויש שמונת אלפים והפחות שבכולם אלף אוקיות. ונתפסו ת"ח לתת אלפים אוקיות והרסו כמה תפוחים של כסף של ס"ת. ומב"ה של התושבים שלנו הרסנו ב' זוגות גדולים הביאם א"א זצ"ל מעיר טיטואין יע"א. ולא היו של הקדש ולא של קהל אלא א"א זצ"ל קנה אותם משלו ומממונו וחלקנו אותם לד' חלקים כל א' נטל פרדי א' לחלקו והשלים עליו לפרוע המס שעלה לו. ואדוני אחי כה"ר אברהם נתן במס מה שעלה לו אלף אוקיות קדומים ממסיר"ה ואני הצעיר נתתי במס הנז' מה שגזרו עלי ליתן חמש מאות אוקיות, וכן כל ת"ח שהיו לו תפוחים הרסו אותם, לתפ"ץ..."

נוסף על כל זאת, הטיל מולאי זידאן בנו של המלך, מסים נוספים על יהודי פאס, מה שהביא להתמוטטות כמעט מוחלטת של המפוארת שבקהילות יהודי מרוקו. היו להם למסים אלו גם השלכות נוספות מעבר לעצם העול הכספי: מתחילים וסכסוכים סביב הסכום שעל כל אחד לתת, מקרים של חולי ומיתות של אנשים שלבם לא עמד בעומס ועוד כהנה וכהנה, ירחם ה'.

אין יהדות לחצאין

**וידבר אלהים את כל הדברים האלה
לאמר: (כ א)**

בפתח עשרת הדברות אומרת התורה וידבר אלוהים את כל הדברים האלה לאמר. אם היה כתוב 'את הדברים האלה', לא היינו מבינים שהכוונה לדברים הבאים? מה התוספת של 'כל' הדברים האלה? אומר האור החיים הקדוש: יש כאן הדגשה. בני ישראל עומדים לקבל את התורה. אומר להם ה' יתברך: אין דבר כזה קיום מצוות לחצאין. אנשה את מה שנה לי וקל לי... אין כזה דבר. התורה היא 'כל' הדברים האלה. המקבל עליו על תורה חוץ ממצוה אחת - אין לו תורה!

לשמוע בקול חכמים

**ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם
את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים
כי לי כל הארץ: (יט ה)**

צא ולמד עד היכן צריך אדם לשמוע בקול דברי חכמים. על הפסוק הנאמר לפני מעמד הר סיני, 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי', מבאר האור החיים הקדוש את כפל הלשון 'שמוע תשמעו'. שמוע - כנגד מה שאמר להם הקב"ה אז, במעמד הר סיני. תשמעו - לשון עתיד, מה שיאמרו בעתיד חכמי ישראל. אומר האור החיים הקדוש: על כך אומר להם הקב"ה, אם שמוע תשמעו - בקולי. גם מה שיאמרו לכם בעתיד חכמי ישראל, הדברים המרומזים במילה 'תשמעו', גם זה יהיה לכם כמו 'בקולי', כאילו 'תשמעו' והגדתיה לכם. לשמוע בקול חכמים, ובאופן של לא תסור מן הדברים אשר יגידו לך ימין ושמאל.

טעמו וראו

**ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם
את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים
כי לי כל הארץ: (יט ה)**

דברי התורה - מתוקים מדבש וטופת צופים. נחמדים

המשך בעמוד ג'

היום יום ראשון בשבת

**זכור את יום השבת לקדשו: ששת ימים
תעבד וְעשית כל מלאכתך: (כ ה-ט)**

ממתי יש להתכונן לשבת? מכניסת השבת? או מתי נבין את מאבלי השבת. אולי מיום שישי בבוקר, או מיום חמישי בצהריים. מהכתוב בפרשה - 'זכור את יום השבת לקדשו. ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך'. אומר האור החיים הקדוש: השבת מוכרת כאן עוד לפני ששת ימי המעשה. את השבת נזכור כבר מתחילת השבוע. כשזוכרים משבת כבר מיום ראשון, זוכים גם בימות השבוע לכבד את השבת, וכפי שמספרת הברייתא: אמרו עליו על שמאי הזקן, כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת. מצא בהמה נאה אומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה. חמדת ימים אותו קראת.

פחד מעבירה

**ואתה תזהר מכל העם אנשי חיל יראי
אלהים אנשי אמת שנאי בצע ושמת
עלהם שרי אלפים שרי מאות שרי
חמשים ושרי עשרת: (יה כא)**

מבין שתי המידות, אהבת ה' ויראתו, 'אהבה' נחשבת גבוהה יותר. מי שאוהב את ה', יתאמץ בכל כוחו לעשות עוד ועוד מצוות, הוא אוהב את המלך וחפץ למלא את רצונו. אך לא די באהבה בלבד. מי שאוהב את המלך, ומרוב קירבה אל המלך אינו חש פחד ממנו, יכול לעשות פעם 'הנחה' לעצמו ולחשוב 'לא נורא... פעם אחת... והרי ה' הוא רחום וחנון, אך אפס ומרבה להטיב'. את ההנחה' הזו לא יעשה מי שמפחד. הוא רועד מלעשות עבירה חלילה, גם לא באופן חד פעמי. כך לימדנו חז"ל הקדושים.

אומר האור החיים הקדוש, זה הדגש כאן, בעת שאנו מחפשים מי ראוי להיות ממונה על עם ישראל, שרי אלפים ושרי מאות וכו', צריך להיות 'ראי אלוקים', וכידוע ש'אלוקים' זו מידת הדין. לא מספיק ירא ה', אלו שרק אהבת ה' נגד עיניהם, אלא אלו שיש להם גם יראת העונש, פחד ממידת 'אלוקים'. בשום פנים ואופן לא לעבור את דבר ה'. מעבירה מתרחקים ובורחים!

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

רחמים בדין

מחנה ברגן בלזן, תש"ה.
המקום הנורא עלי אדמות, הגיהנום בהתגלמותו בו נחשפו בני אנוש בשפלות חייתית לצד יהודים בני העם הנבחר שדווקא התגלתה נשמתם הטורה וגבורת הנפש שלהם, בדמדומי הגסיסה שלו.

לצד שנאת ישראל שהגיעה את הגרמנים ימ"ש לטבח ללא רחם בבני עמנו, מנער ועד זקן טף ונשים, הם נאלצו לפעול ולהתמודד במקביל גם במישור המלחמתי - אל מול האויבים המאגפים אותם בתנועת מלקחיים וכופים עליהם היכנע ללא תנאי.

הצבא האדום שעט מצד אחד, בעלות הברית תקפו מצד שני, וגרמניה בתוך - מיואשת, מובסת, אך בעיקר - למרבה הפלצות, להוטה לסיים את המשימה שראתה כתכלית ייעודה - השמדת כל אשר בשם ישראל יכונה, בדרך אכזרית ככל הניתן, ולדידם - המרבה בכמות ובאיכות הרי זה משובח רח"ל.

באחד הימים, כשהדי ההפגזות נשמעו קרוב מאי-פעם והארטילריה הכבדה של בעלות הברית נצפתה באופק הקרוב, ריכוז מפקדי המחנה את כלל האסירים - יהודים ושאינם מבני ברית, ושיתפו אותם בנתונים מהשטח ללא כחל ושרק.

'האויב כבר כאן ועוד רגע יסתער ויכניע אותנו' הודו בשפל קול ותיכף ניגשו לענין שלשמו התכנסו, 'כעת עלינו לבטח את עתידנו ולוודא שלא נעמוד למשפט על ההתעללות הנוראה שעברתם כאן, על הפשעים הנוראים שבוצעו כאן'.

לנוכח עיני האסירים שנפקחו בתדהמה, הוצגו בזה אחר זה ארגזים מדיפי נוחח טרי, מגרה, עוצר חושים, ובהם לחמניות בשרניות.

'הנה לכם לחמניות טריות' החווה הקצין הממונה בידו, 'וכך תוכלו לספר עד כמה טוב נועים היה לכם אצלנו, במחנה ה'נפלא' ברגן בלזן'.

האסירים אך בקושי האזינו לדבריו האחרונים. הם עטו על הארגזים כאחוזי טירוף, מנסים לפלס את דרכם לפיסות החיים הללו, אולם בגרמניה כמו בגרמניה - הכל חייב להיות מסודר, מוקפד ומנוהל היטב. אין מקום לבלגן. עד מהרה השתרך לו תור ארוך, מורכב פסיפס עגום של שלדים מהלכים שכל רצונם לזכות בלחמנייה, זו שתעניק להם לראשונה מזה שנים תחושה אמיתית של שובע.

אחד האסירים, יהודי שבקושי שרד את נוראות המלחמה וזוועות המחנה, עמד אף הוא בתור ושם לב לכך שהממונה על החלוקה אינו מדקדק בחלוקה, ואינו בודק בציציותיהם של העומדים בתור. הוא נכח לראות כי הלה אינו אוכף את כללי החלוקה, וכי יש מקום להתגנב פעם נוספת לתור ואולי לזכות בלחמנייה נוספת, ואכן כך עשה.

כעבור דקות ספורות, בעודו עומד ומלטף בידי

את צמד הלחמניות שהשיג, לפתו את גרונו לפתע זוג ידיים מגושמות, לוחצות אותו כמין צבת. הוא הביט נכחו וראה גוי רוסי - שבוי מלחמה, מגודל ובנוי לתפארת כמו שרק בריון תוצרת רוסיה יכול להיראות.

'תן את הלחמנייה!' נבח הלה.
היהודי נישא לשאת ולתת עמו, להתווכח ואפילו לסרב, אך למול מסת השרירים העצומה והמבע המאיים לא היה לו כל סיכוי.

ניסיון נוסף להתמקח עלה לו ביוקר, והתגובה - כמה צפוי, היתה פיזית.

הבריון המגודל שלח את אגרופו הישר למרכז גופו של היהודי הצנום, הולם בו בעוצמה וממשיך ביתר שאת להכותו בכל חלקי גופו. עד מהרה מצא את עצמו היהודי מוטל על הקרקע המושלגת, מדמם וחבול קשות. עיניו פלפלו לרגעים ספורים והוא איבד את הכרתו. מתערפל לתוך ענן של ייאוש קודר.

חלפו אך מספר שעות, והיהודי פקח את עיניו בחולשה.

מספר שניות של התאוששות, והוא שם לב לשקט המחרד. הדממה המצמררת ששלטה במחנה כולו. לא צעקות השומרים ולא יללות האסירים הכאובים, לא נביחות הכלבים ובעצם לא כלום. דממה עמוקה כשאל, שקט מבהיל. הוא נשא את עיניו והביט סביבו, או אז התגלה למול עיניו המחזה המזועזע.

אלפי גופות שכבו שם ללא ניע, קפואות חלקית ופניהם מעוותות בסבל - מגנת חלקם ברגעים האחרונים לחייהם. הלחמניות הטריות והמגרות, מסתבר, היו מורעלות.

באחת התברר לו כי דווקא המצב הנורא בו חשב שהוא שרוי, הרגעים המימיאשים בהם ניטלה ממנו פיסת החיים האחרונה בה תלה את תקוותו, הם אלה שהצילו אותו. ההשגחה הפרטית דאגה לכך שהוא יזכה, ייעשק על ידי גוי שפלי וייפול מעולף - והכל כדי שלא יאכל מאותם לחמניות ויאבד את חייו ברגעים האחרונים והגורליים הללו.

דבריו על עשרת הדברות, בציווי: 'אָנְכִי ה' אֱלֹהֶיךָ' (כ ב), כותב רבינו 'האור החיים' הקדוש זיע"א דברים מבהילים הממחישים היטב מסר זה: שם הוי"ה - שם ה' - הוא מידת החסד והרחמים, שם אלוקים הוא מידת הדין. כשאדם מקבל צער ויסורים - הוא חייב לזכור שכל מה שה' נותן זה רק חסדים, כמו שאמרו (ברכות ס:) שמברכים על הרעה בשמחה כשם שמברכים על הטובה, כי השורש של כל דבר זה טוב וחסד.

זהו א"כ מאמר הפסוק: 'אנכי ה' אלוקיך' - 'אנכי ה' - מדת החסד והרחמים, גם כאשר 'אלוקיך' - גם כשזה נראה לך כמו מדת הדין. כי השורש הפנימי של כל דבר הוא טוב וחסד.

גם כשאדם רואה נכחו רק את מידת הדין והוא משוכנע למעלה מכל ספק שהנהגה האלקית פועלת לרעתו חלילה, אין זאת אלא משום שהוא אינו רואה את התמונה הגדולה בשלימותה, את החסד שבתוך הדין ואת

הרחמים המסתתרים בעומק מידת הגבורה.

לימוד התורה בחיות ובהתלהבות

וַיִּסְעוּ מֵרְפִידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַר סִינִי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲנוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר (שמות יט ב).

פירש רבינו 'האור החיים' הקדוש זיע"א, שכוונת הכתוב הוא להקדים ולהודיענו שלוש עניינים שהם מעיקרי ההכנה לקבלת התורה, שבאמצעותם נתרצה ה' להנחילם נחת שדי היא תורתנו הנעימה, והראשון שבהם הוא עניין הזריזות ללימוד התורה: האחד הוא התגברות והתעצמות בעסק התורה, כי העצלות הוא עשב המפסיד השגתה, ולזה תמצא כי כל מקום שזיכרונה ה' לתורה ידקדק לומר לשון חוזק ואומץ עד גדר שימית עצמו עליה... ותראה כי לא תושג ההשגה אלא בהתעצמות גדול, וכנגד זו אמר הכתוב 'ויסעו מרפידים', לא בא להודיע מקום שממנו נסעו שאם כן היה לו להקדימו קודם תחנונם, אלא נתכוין לומר שנסעו מבחינת רפיון ידים כמו שמצינו שדרשו כן רבותינו ז"ל (סנהדרין קו) בפסוק (לעיל יז ח) 'וילחם עם ישראל אומרים בשם הרב הצדיק כאן. והן עתה נסעו מבחינה זו והכינו עצמם לעבוד עבודת משא בנועם ה', והוא אומר 'ויבואו מדבר סיני'.

הרה"ק רבי אהרן מקארלין זיע"א הביא בספרו 'בית אהרן', על הפסוק 'צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה הוא העולה על מוקדה' (ויקרא ו ב): שמעתי אומרים בשם הרב הצדיק מוה"ר שלמה מקארלין זצוק"ל, איזו היא התורה שלומדין שיעלה למעלה, כשלומדים אותה עם החיות של אש של מעלה. וזהו 'זאת תורת העולה', איזו התורה שעולה למעלה, 'היא העולה על מוקדה' שלומד אותה עם חיות הבורא יתברך שמו עולה לה'.

גם הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זיע"א אמר: רבותינו ז"ל אמרו (תיקוני פ) 'אוורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא'. נמצא שהיראה והאהבה שיש לו לאדם בלומדו תורת ה' הם הכנפיים שמרימים תורתו לעילא. וזהו 'זאת תורת העולה', איזה לימוד התורה רצויה ומקובלת לקדם פני מלכא קדישא, 'הוא העולה על מוקדה' תורה שנלמדת בחיות והתלהבות בדחילו ורחימו (נר ישראל ח"א עמוד קצ).

אמר הגאון רבי דוב בעריש וידנפלד מטשעבין זצ"ל, שאבי הגאון ה'כוכב מיעקב' זצ"ל לא היה כל כך מקפיד עליהם כשהיו ילדים על ביטול תורה, אלא הקפיד שכלילמדו ילמדו 'מיט א ברען נישט פארשלאפן' - בהתלהבות ולא בישנוניות. וסיים ואמר: כשלומדים כך ממילא נהיים מתמידים (נכדו הגאון רבי יוסף משה שניאורסאהן שליט"א, 'היא שיחתי ח"א עמוד תלה').
ונציין כמה עובדות מגדולי רבני ישראל, ללמדנו 'התגברות והתעצמות בעסק התורה' עד היכן:

אודות הרה"ק הרבי רבי שמחה בונם

המשך מעמוד א'

מזהב ומפז רב.

ידועים דברי האור החיים הקדוש בפרשת כי תבוא, 'שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה'.

אבל, וכאן יש לשים לב:

את ההתחלה חייבים לעשות, גם אם עדיין לא מרגישים את המתיקות.

אדרבה, כל ההתחלות קשות. רק אחרי ההתחלה - מכאן ואילך יערב לכם.

מבאר זאת האור החיים הקדוש במילים 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי'.

אם 'שמוע', אם תחילו לשמוע את התורה, אומר הקב"ה - אני מבטיח לכם שתשמעו, תגיעו לטעם הטוב של התורה ומעצמכם תתאו לשמוע עוד ועוד.

אם שמוע, תשמעו. רק תחילו.

טעמו וראו כי טוב ה'.

שבת להשמ

יוזם השביעי שבת לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך וַאֲמֵתְךָ וּבַהֲמֵתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: (כ"ז)

אי אפשר לתאר את עולמנו בלי שבת.

כמה אדם מסוגל לעבוד, כמה שייך להתרוצץ כל היום.

והנה - מגיעה שבת, יום מנוחה ומרגוע. עובדים הכל, אתנחתא מוחלטת. כמה מיוחד הדבר.

האם זו צריכה להיות כוונתנו בעת מנוחת השבת?

ומה עם ציווי ה'?

אומר האור החיים הקדוש: הביטו וראו בפסוק - **יוזם השביעי, שבת לה' אלוך**.

לא סתם שבת מנוחה כי אני עיף. לא שבת כי כמה אפשר לעבוד.

שבת - לה', כי כך ציווה ה'.

אנו נחים בשבת ומענינים את השבת, אך נשגן לעצמינו 'אתה קדשת את יום השביעי לשמך'.

יוזם השביעי - שבת לה', כי כך ציווה ה' יתברך.

מיד אחרי שמתגברים ועושים הצעד הראשון מתחילים להרגיש הנאה ותענוג שאין דוגמתו בעולם ('קול מנחם' פרשת יתרו).

כתב הרה"ק **ה'שם משמואל'** זיע"א (במדבר תרע"ו): כי דבר שיומתק על האיש לעשותו איננו בגדר עול, ועול נקרא מה שכבד על האדם וטבעו אינו מסכים לזה, וכך צריך כל איש לקבל על עצמו אפילו על מנת כן. ובאמת המקבל עליו עול תורה ומצוות באופן זה אפילו שהן כבדות, אז רק אז יזכה לנועם מתיקות העבודה, וזהו שברש"י (שמות י"ט ה) 'יערב לכם מכאן ואילך שכל התחלות קשות', היינו שההתחלה צריכה להיות באופן זה אע"פ שתהיה קשה.

הארצות. אחרי החופה שב מיד במרוצה אל חדרו אל הרמב"ם ושיקע את עצמו כ"כ בעיוניו שעה ארוכה, עד שנאלצו לעורר אותו ולהזכיר שהוא חתן ועליו להשתתף בסעודת המצוה.

כיוצא בזה כאשר השיא את בתו רחל ע"ה עם תלמידו מדווינסק הג"ר ישראל אבא ציטרון זצ"ל, שהיה ביחד עם כל הקרואים זמן ניכר בשעת החופה, אבל תיכף לאחריה פנה והודיע למחוננים: תמחלו לי כבר הפסקתי מדברי תורה יותר מדי, אינני מסוגל עוד, ופנה מיד לחדרו להמשיך בלימודיו ('מריצי' תורה מעולם החסידות' ח"ד עמוד 10).

מכאן ואילך יערב לכם

וְעֵתָה אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי (שמות י"ט ה). פירש רש"י בשם חז"ל: אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות.

ידועים דברי רבינו **ה'אור החיים'** הקדוש זיע"א בפרשת כי תבוא (דברים כו יא), 'שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה'.

דברי התורה - מתוקים מדבש ונופת צופים, נחמדים מזהב ומפז רב. אבל, וכאן יש לשים לב:

את ההתחלה חייבים לעשות, גם אם עדיין לא מרגישים את המתיקות. אדרבה, כל ההתחלות קשות. אבל אחרי ההתחלה, אחרי שעוברים את הגל הקשה - מובטח הדבר שמכאן ואילך יערב לכם.

וכפי שמבאר זאת ה'אור החיים' הקדוש בדברי הפסוק **וְעֵתָה אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי**:

'אם שמוע' - אם תחילו לשמוע את התורה, אומר הקב"ה - אני מבטיח לכם שתשמעו - תגיעו לטעם הטוב של התורה ומעצמכם תתאו לשמוע עוד ועוד. וכפי שאומר דוד המלך ע"ה בתהלים (ל"ט): **'טעמו וראו כי טוב ה''**.

וכה דיבר בקדשו הרה"ק **רבי נחמן מברסלב** זיע"א: גם כי עיקר כל הדברים הן התחלה, כי כל התחלות קשות, מחמת שיוצא מהיפך להיפך. אבל אחר התחלה, הוא נכנס מעט בהרגל, ואינו קשה עליו כל כך. וכן בכל יום ויום שהולך למרחוק מההתחלה, כן נקל הדבר, שנכנס מעט בהרגל. נמצא שעיקר כח העבודה של כל ימים, אינו אלא ההתחלה ('ליקוטי מוהר"ן תורה סב).

סיפר איש אחד בטבריה, שבילדותו לא חשק ללמוד. והביאו אביו אל הרה"ק **רבי נח מלכוניץ** זיע"א. דרכו של רבי נח היה לפתוח ספר ולהגיד הפסוק או המאמר שנפתח. ופתח את הספר בדברי רש"י 'שכל התחלות קשות', 'מכאן ואילך יערב לכם', 'יבושם לכם, וחזר רבי נח על המאמר, ומאז התלקח בקרבו חשק הלימוד ('מעשה אבות' עמוד יח אות נא).

ומספרים על הרה"ק **מהרי"ד מבעלזא** זיע"א, שפעם לקח את בנו הרה"ק **רבי אהרן מבעלזא** זיע"א אתו למקוה. המים היו חמים מאד, והרה"ק רבי אהרן היה עוד בגיל צעיר מאד, וחשב שלקחו אותו רק להסתכל. אביו הק' אמר לו שעליו ליכנס גם הוא למקוה. כשנכנס לתוך המים התחיל לצעוק: אי אי, כשהתרגל גופו למים התחיל להראות סימני קורת רוח לומר: אה אה. ואמר לו אביו הקדוש: אתה רואה בני, כך היא דרכה של תורה. הקפיצה הראשונה היא קשה מאד, אבל

מפרישיסחא זיע"א מסופר, שדרך השינה שלו היה כזה האופן: שתי שעות בלילה שכב על מטתו. בשעה הראשונה מהשתי שעות הללו ישב על ידו תלמידו הרה"ק **רבי יצחק מווארקי** זיע"א ואמר לפניו מדרש, ובשעה השנייה ישב אצלו תלמידו הרה"ק **רבי מנחם מנדל מקאצק** זיע"א ואמר לפניו זוהר. והדרך היה כך: כשתלמידו הקדוש אמר לפניו, וכאשר ראה שהרבי הקדוש התחיל לנשום נשימה עמוקה, פסק לומר כדי שרבו הקדוש יישן מעט, וכאשר נשם איזה נשימות הקיץ רבינו הקדוש והתחיל בעצמו לומר המדרש או הזוהר ממקום פסק מקודם ולהלן, ואז התחיל תלמידו הקדוש להמשיך ולומר ממקום שהפסיק. כן היה דרך השינה של הרבי הקדוש מפרישיסחא בשתי שעות הנ"ל. ולאחר השתי שעות קם לגמרי ממיטתו (הרבי ר' בונם מפרישיסחא ח"א עמוד רט).

ולגבי הגאון **רבי יוסף ראזין זצ"ל - הרוגאטשובי**, האמירה 'לא פסיק פומיה מגירסא' לא היתה בגדר מליצה. אפילו בצום השעה באב מדבר היה בלי הרף בתורה. על פי רוב שרוי היה בט' באב בעיר מולדתו ברוגאצוב, מפני שבאותם הימים חל יום היארצייט של אביו רבי פישל, והיה בא מדווינסק להשתטח על קברו. כל בני העיר גדולים וקטנים היו באים לקבל את פניו ולשוחח עמו, והוא מגלגל עמהם כל יום הצום בדברי תורה.

ולא עוד אלא, כשמתה אשתו הראשונה בוורשה, מסופר, שבעת ההלויה והקבורה טרוד היה במחשבותיו, ורק אחרי סתימת הגולל, כשהזכירו לו שצריך לומר קדיש, כי לא הניחה אחריה בן זכר, התנער בבת ראש והפליט מפיו: 'אזוי זי איז נעביך גישטארבן', כמי שרק באותו רגע תופס את משמעות הדברים. וגדולי העיר באו לנחם, אבל היה הוא מרצה לפניהם שעות רצופות בתורה. מהמנחמים לא העז איש להעירו על אבלותו, ויש שמצאו לו סמוכין בירושלמי (מועד קטן פ"ג) שם נאמר כי אבל הלהוט אחר דברי תורה מותר לו ללמוד. אבל דודו העירו פעם על כך והוא השיבו: ודאי עבירה היא זו, וכשאקבל עונש על שאר עוונותי יענישוני אף על עוון זה, אבל אני מקבל את העונש על חטא זה באהבה וברצון, כדאית היא התורה ללקות עליה.

בנסיעתו מדווינסק לרוגאצוב היה גומר בקרון הרכבת חצי הש"ס בעל פה. כך סיפר הוא עצמו פעם ברוגאצוב. והוסיף, שבחזרתו יסיים א"ה את המחצית השנייה. הגאון **רבי מאיר שמחה** זצ"ל בעל 'אור שמח', רבה של קהלת האשכנזים בדווינסק, התבטא פעם בנוגע אליו: אומרים על הרוגאצובי שהוא בעל זכרון נפלא, לא היו דברים מעולם! בעל זכרון נקרא זה שזוכר מה שלמד לפני כמה שנים, והרי אין לך דבר בתורה שהוא לא למד אותו זה עתה, וכי לזה בעל זכרון ייקרא?

אחרי שהתאלמן, הציע לו חותנו רבי משה גורפינקל ע"ה, שישא את בתו השנייה, היא אחות אשתו המנוחה. הסכים הרוגאצובי והתחילו בהכנות לחתונה. כיון שהגיע המועד ובאו להוליכו אל החופה, והוא עומד אז באמצע ענין עמוק ברמב"ם הלכות מעשה הקרבנות, עשה קמט בדרך ומלמל כמדבר נכחו אל הספר: במחילה, רבי יקיר לי, מוכרחני ללכת אל החופה, ותוך כדי הילוכו ביקש מדודו לשים לב שהאנשים אשר יחזיקו בנקליטי החופה לא יהיו סתם בורים ועמי

(מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

מתיבתא אור החיים

בארץ נכריה' ולא למד ממעשיהם, ורק לאחר מכן הודה על כך שהקב"ה הצילו מחרב פרעה.

ד. בספר חידושי תורה (איטינגא, חוקת ד"ה ויקחו אליך) יישב, על פי המבואר בילקוט שמעוני (רמז רסח), שבשעה שעלה משה למרום ראה את הקב"ה שהוא עוסק בפרשת פרה אדומה ואומר 'אליעזר בני אומר, פרה בת שנים, עגלה בת שנתה', ביקש מהקב"ה שיצא אליעזר זה מחלציו, אמר לו הקב"ה 'חייך שיצא מחלצוך'. וא"כ יתכן שמה שקרא לו אליעזר היה על שם ההבטחה שהבטיחו הקב"ה שיצא בן זה מחלציו, וזהו פירוש הפסוק 'כי אלהי אבי בעזרי', דהיינו שהקב"ה בעזרו במה שהבטיחו שיצא מחלציו, ולפי זה מה שכתוב 'ויצילני מחרב פרעה' אינו טעם הדבר שלכן קרא לו אליעזר, אלא הוא וי"ו החיבור והוא תוספת לדבריו, שזה שהיה יכול להיוולד לו אליעזר ושתתקיים בו ההבטחה, זהו רק מחמת שהצילו מחרב פרעה, שכן אם היה מת לא היה יוצא מחלציו, אך אין זו הסיבה לקריאת השם 'אליעזר', ובכך מיושבת קושיית רבינו.

ה. בברכת אברהם (אלברט) יישב, על פי דברי התרגום יונתן שתרגם על דברי הפסוק 'ויאל משה לשבת את האיש' (ב כא), שיתרו הבין שהוא בורח מפרעה וזרקו לבור, ולפי זה מובן שעדיין לא ניצל לגמרי מחרב פרעה עד שיצא מן הבור, ונמצא שהיה גר בארץ נכריה קודם שניצל לגמרי מחרב פרעה.

ב. ביסוד אמונה ומדת ענוה ובסוכת דוד (קוויאט, אות יח) ביארו, שלא היה יכול לקרוא לראשון 'אליעזר' מאחר שהוא היה מיוחד לע"ז כפי שהתנה יתרו, כמבואר במכילתא (מכילתא מס' דוישמע פ"א), ולא רצה להזכיר עליו שם שמים 'כי אלהי אבי בעזרי' וגו', ולכן קרא רק לבנו השני בשם 'אליעזר'.

ג. במשמרת צבי יישב, בהקדם משל לאדם שהיה בבית האסורים, וקרוביו עשו השתדלות גדולה להוציאו, ולאחר שעלה בידם להוציאו נתפס על רציחה וענשו אותו בעונש מות, והצטערו על כך שהתאמצו להוציאו שמוטב היה שהיה נשאר במאסר כל ימיו. כך אם משה רבינו לא היה 'גר בארץ נכריה' אלא היה לומד ממעשיהם, אין שום ריוח בכך שניצל מחרב פרעה, שהרי עדיף היה שלא ינצל ולא יעזוב את דרך התורה. ולכן דבר ראשון הוא הודה על כך שהיה 'גר

כתב רבינו (שמות יח ד) 'ושם האחד אליעזר' וגו'. טעם אומרם האחד, כי לצד טעם קריאת השמות טעמו של זה קדם לטעמו של שם גרשם שבתחלה הצילו מחרב פרעה ואחר בא למדין וגר שם, וטעם שלא הקדים קריאת שם אליעזר הוא כי קרא למאורע שהיה בו אז בארץ נכריה ואחר כך הלך לחפש מאורעות קודמות, או לפי מה שפירשנו בפסוק 'גר הייתי' (שם) שיכוין על גרותו בעולם הזה בחינה זו קדמה להצלתו מחרב פרעה ולזה הקדימו, ולצד בחינת גרות ב' בארץ נכריה קדם לו כוונה הרמוזה בקריאת שם אליעזר וכנגד זה אמר האחד ולזה הוצרך לפרש מה הוא העזר שכנגדו קרא לו שם ואמר ויצילני וגו', ובזה יוצדק לומר עליו שם האחד, וזולת אומר ויצילני מחרב פרעה הייתי מפרש שהעזר הוא אחר הגרות והקדימה שהקדים לומר גר הייתי וגו' תחייבני לפרש כן ויסתם בפני ידיעת טעם אומרם 'האחד'.

הנה מבואר מדברי רבינו שהטעם שקרא לבנו 'אליעזר' קדם לטעם של קריאת שם 'גרשום', כי קודם ניצל מחרב פרעה ורק אחר כך היה גר במדין. ומצינו כמה מפרשים שהביאו את דברי רבינו ונתנו טעם להקדמת השם 'גרשום' לשם 'אליעזר' באופנים אחרים:

א. באמרי יצחק (הורוויץ, מאמר י) כתב שיתכן ליישב, שאת השם 'גרשום' הוא קרא על שם הזמן שהיה בבית פרעה, שזה קדם לנס שהוא ניצל מפרעה שעל שם נס זה הוא קרא את השם 'אליעזר'.

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

האור החיים הקדוש - חלום שהפך לברכה

בזמן שהתגורר מרן האדמו"ר מהר"א מבעלזא בבתי וורשא, בביתו של הרה"ח רבי זלמן אשכנזי ז"ל, שכן בקרבת מקום תלמיד חכם בשם רבי פייבל אידלמן זצ"ל. אף שהיה תלמיד חכם מופלג, היה רחוק מאורחות החסידים ואמונותיהם.

רבי פייבל ורעייתו חוו עשרים שנה של תפילות ותחנונים מבלי שזכו לפרי בטן. כליל ט"ו בתמוז תש"ד, יום הילולת בעל ה"אור החיים" הקדוש, חלמה אשתו חלום שבו נגלה אליה האור החיים הקדוש בעצמו. כשהיא סיפרה את החלום לבעלה, הוא דחה זאת באומרו: "חלומות שווא ידברו" והלך לעסוק בלימודיו.

האישה, שתחושתיה לא נתנו לה מנוח, פנתה לשכנתה, אשתו של רבי זלמן אשכנזי, וסיפרה לה את דבר החלום. השכנה הציעה לה לעלות לפני האדמו"ר מבעלזא, ששהה בביתם באותה העת, ולבקש את עצתו. בעזרת השכנה הצליחה האישה להיכנס אל הקודש פנימה וסיפרה לאדמו"ר על שנות עקרותה, החלום שחלמה, והכמיהה שלה לבן.

הורה לה האדמו"ר לעלות מיד באותו היום לציון האור החיים הקדוש בהר הזיתים. הוא הדריך אותה לומר במקום את כל ספר תהילים, לשטוח שם את תחנוניה, ולהבטיח שאם ייוולד להם בן, יקראו לו "חיים".

כעבור שנה בדיוק, ביום ההילולא של האור החיים הקדוש, געשה ורעשה ירושלים לבשורת לידתו של הבן שזכו בו רבי פייבל ורעייתו. ויקרא שמו בישראל "חיים".

("צנצנת המן", עמ' קיב)

מחוברים לחיים
לשמיעת שיעורים ודרשות
חייגו: 03-617-1077

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פומרנץ שליט"א
(העוא דרעוין
פרשת יתרו תשפ"ה
ביהמ"ד באר ישראל)

גיליון י"ז
יתרו תשפ"ו

הנשר והציפור

ואשא אתכם על כנפי נשרים ♦ קל כנשר ופירות הנושרים

שמירת התורה ושמירת הנשמה

עיקרה של פרשתנו - פרשת יתרו - במתן תורה לישראל בהר סיני. תחילת הפרשה - בהכנת כלל ישראל למתן תורה, עד לסופה בה נאמרו עשרת הדברות. אם כן דבר בעתו מה טוב לעסוק במהות קבלת התורה. איתא בגמרא (מנחות צט:): "רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו, תורה ניתנה בארבעים ונשמה נוצרה בארבעים, כל המשמר תורתו - נשמתו משתמרת, וכל שאינו משמר את התורה אין נשמתו משתמרת". כלומר, התורה הקדושה ניתנה לידו של משה רבינו אחר שעמד בשמים ארבעים יום וארבעים לילה (ראה שמות כד יח), ובדומה לזה, גם 'צירת האדם נשלמת בארבעים יום (ראה נדה ל). על כן מחוייב האדם לחזור ולשנן את תלמודו כדי שתתיקם התורה בידו, ובזה נשמתו משתמרת בקרבו.

משל הציפור

בביאור הדבר, הובא שם בגמרא משל: "תנא דבי רבי ישמעאל, משל לאדם שמסר צפור דרוור לעבדו, אמר, 'כמדומה אתה שאם אתה מאבדה שאני נוטל ממך איסר בדמיה, נשמתי אני נוטל ממך'". על כך מקשה השפת אמת בחידושו, כי אינו מובן מה דמיון המשל לנמשל. הן באמת ציפור זו שווה סך קטן מאוד, והמאבד ציפור, ילך לו את הצייד ויקח ממנו כמה ציפורים אחרות תמורתה. ולעומת זאת, הרי התורה הקדושה חמדה גנוזה היא, אין ערוך לה ואין מחיר לשוויה.

אם כן, לא זו בלבד שאין המשל דומה לנמשל, עוד הפוך הוא ממנו. כי במשל באמת אינו מובן מדוע יקח האדון את נשמת העבד, אחר שאיבד ציפור שאינה שווה אלא איסר. ואילו בתורה ברור הוא כי כל חפצך לא ישווה (משלי ג טו), יקרה היא מפנינים (שם), כי היא הדבר הרחובי והפנימי ביותר שבעולם. ומשום כך מובן כי המתרשל בלימודו ושוכח את התורה יש לו להתחייב בנפשו, כי אם אינו עמל בתורה אשר בה לבדה יש יתרון (ראה שבת ל), מה לו ולעולם הזה.

ויש להוסיף ולתמוה, כי לכאורה המשפט אשר חרץ אותו אדון על עבדו, לכאורה אינו במשפט, אלא מידת אכזריות. כי מדוע ירוג את עבדו על שאיבד את הציפור, ילך לו ויקנה איזור ציפור שיחפוץ בה ליבו. ובפרט אחר שמסר לו ציפור דרוור, אשר נקרא שמה כן על שום שחפצה היא בחיי חופש וקשה לשומרה. ולמה יעניש את עבדו בעונש חמור כל כך על איבוד ציפור ששוויה איסר.

עם סגולה

כדי לברר את הענין, נביא בזה משל נוסף, אשר מקורו בפרשתנו, ועוסק גם הוא באחת ממיני העופות. בתחילת דברי הקדוש ברוך הוא למשה רבינו, כאשר עלה בפעם הראשונה להר סיני, אמר לו הקדוש ברוך הוא מן ההר לאמר (שמות יט ג-ו): "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל: אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי ונתתם

אם שמועו ושמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ: ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל".

כלומר, מארץ מצרים נשא הקדוש ברוך הוא את ישראל על כנפי הנשרים, עד אשר באו לקבל את התורה בהר סיני. ועתה מבקש ה' מאיתם לקבל את התורה, ולשמור את בריתו, היא ברית התורה אשר עליה נאמר (ירמיה לג כה) "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי". על ידי זה יהיו ישראל סגולה - אוצר חביב לפני הקדוש ברוך הוא, ממלכת כהנים וגוי קדוש. את אלה הדברים צוה ה' למשה לומר לבני ישראל, אלה - לא פחות ולא יותר (רש"י).

מוטב יכנס החץ בי

את ענין כנפי הנשרים, פירש רש"י שם בזה הלשון: "כנשר הנושא גזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם, שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף אחר פורח על גביו, לכך נותנן על כנפיו, אומר מוטב יכנס החץ בי, ולא בבני. אף אני עשיתי כן, (שמות יד ט-כ) 'ויסע מלאך האלקים וגו' ויבא בין מחנה מצרים וגו', והיו מצרים זורקים חצים ואבני בליטראות והענן מקבלם".

מבואר כאן, כי מעדיף הנשר למסור את נפשו מאשר את נפש ילדיו. אולם יש לנו להבין כיצד נוגע הדבר עלינו בעבודת ה'.

הנשר והציפור

והנה בעצם המשל מתעוררת כאן לכאורה שאלה פשוטה; כי אם אכן יכנס החץ בגופו של הנשר וימות, ודאי יפלו גם גזליו עמו, ומה תועלת יש כאן בנשיאת הגזול מלמעלה. ויתבאר להלן.

אך על כל פנים יש בידינו שני משלים, משל הציפור ומשל הנשר. ובכדי לשוב ולבאר את משל הציפור, נעסוק תחילה בענין הנשר, ולאחר מכן נשוב אל דברי הגמרא על הציפור ולדברי השפת אמת בזה.

אימת סגולתו על הנשר

והנה, בגמרא (שבת עז): אמרו, כי מצינו בכמה מקומות שדווקא בריה קלה וחלושה מטילה את אימתה על בריה גדולה וחזקה, ואחת מהן היא הסגולת, שהיא ציפור קטנה, אולם יכולה היא להטיל מורא על הנשר הגדול - מלך העופות. וביאר רש"י שם, כי לפעמים נכנסת היא תחת כנפי הנשר, ומעכבת אותו מלפרוש את כנפיו.

ויש להבין את העומק בדבר זה.

נפתלי שכע רצון

עוד יש להזכיר כאן דבר נוסף מענינו של הנשר. בפרשת וזאת הברכה, בברכת משה רבינו לשבט נפתלי, אמר (דברים לג כג) "נפתלי שכע רצון". וכתב שם בעל

הטורים, כי ראשי תיבות אלו הוא 'נשר', שהיה קל כנשר לעשות רצון אביו שבשמים.

והנה, אכן מצינו בו בנפתלי את מעלת הזריזות, וכפי שקראו יעקב אבינו (בראשית מט כא) "אזלה שלחה". ואמרו חז"ל (סוטה יג. פרקי דרבי אליעזר פרק ט) כי כאשר בקשו בני יעקב לקבור את אביהם במערת המכפלה, עיכב עשו בדבר, על כן שלחו את נפתלי לארץ מצרים להביא את שטר המכירה, משום שהיה קל ברגליו לרוץ חיש מהרה. ובדומה לזה הנשר עף במהירות מופלאה למחוז חפצו.

אמנם יש להבין את השייכות בין האיילה לנשר, וכן, מה ענין 'שבע רצון' לכאן, והיכן נרמזת בזה מעלת הזריזות.

תתחדש בנשר

עוד במעלת הנשר מצינו בספר תהלים (קג ה), "תתחדש כנשר נעורו". וכתב האבן עזרא שם, כי הנשר ככל אשר יגדל ויבוא במים - תגדל עוצמתו, שלא כשאר בעלי חיים שזיקנתם מחסרת את כוחם. כל הדברים הללו האמורים על הנשר, מעוררים אותנו להתבונן ולהעמיק יותר במה שנמשל בפרשתנו הקדוש ברוך הוא לנשר.

חטא ומרידה

ועתה נשוב אל משל הציפור, ונביא תחילה את תירוצו של השפת אמת על קושייתו האמורה, כי מאחר ואין הציפור שוה אלא איסר, אין המשל דומה לנמשל בדבר התורה, תמודה גנוזה.

ומבאר השפת אמת, כי בוודאי על עצם איבוד הציפור אין העבד ראוי לעונש מיתה. אלא שחובתו של כל עבד לקיים את דברי אדונו, ואם יפגע בהם, הרי זו מרידה, ועל מרידה נענשים במיתה. [זהו מענין 'נפתלי שבע רצון' הנזכר לעיל, כי חשיבות עצומה ישנה לשמירת הרצון, לפעול על מנת שיהא האדון שבע רצון].

אם כן, עיקר העונש אינו על עצם החטא, אלא על העבירה על ציווי האדון.

ובדומה לזה, גם אדם אשר אינו שומר את התורה, ודאי חטא גדול חטא במה שהפסידה ממנו, ופגם גדול פגם בעצמו, אך בקדושת התורה לא נגע ולא פגע, עדיין בקדושתה היא עומדת בלא כל שינוי. אולם מאחר וכך ציוה מלכו של עולם על האדם, להיות משמר את התורה, לזכור ולא לשכוח, אם כן כאשר יושב ומשכח מלבו את הדברים אשר ראו עיניו עובר בזה על מצות המלך ורצונו, ודבר זה למרידה יחשב, ואת נפשו הוא מתחייב למלך.

לפי זה מובן היטב מפני מה הביאו חז"ל משל על ציפור דווקא, ותתיישב קושייתנו מדוע גזר האדון על עבדו עונש מיתה אף שיכול הוא לרכוש לעצמו ציפור אחרת באיסר. כי באמת, זהו גופא הרעיון שבאו חכמינו ז"ל לבטא כאן, שבאמת אין האדם יכול לפגום כלום גם כאשר יעבור על דבר ה', אולם עצם מה שעבר על הציווי - אף שאין כאן הפסד כלל - הוא המחייבו בעונש החמור.

עינים מאירות

לא הבינו השנים את דברי קדשו, אולם סמוכים ובטוחים היו בישועתו של מקום, ובפרט אחר שזכו לברכת הצדיק.

גדולים צדיקים במיתתם

חלפו הימים, ובחג הסוכות תקע"א נשבה ארון האלקים, ונסתלק רבי נחמן מן העולם ונטמן בבית החיים באומן.

באחד הימים, נסעו בני הזוג יחד לאומן לצורך עסקיהם. כאשר הגיעו, פתחה האשה לעסקיה, ואילו האיש הלך בינתיים אל הציון הקדוש להתפלל שם. היה זה בשעת בין ערביים. נתן האיש פרוטה לצדקה, ואמר את עשרת מזמורי התהלים שתיקן רבינו לאומרים, ולאחר מכן המשיך לומר פרקי תהלים בבכי ובתחנונים. לאחר מכן באה גם האשה, פרצה בבכי וביקשה רחמים. זכרו השנים כי גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחיהם, ובעומדם לפני הציון הקדוש העלו על ליבם את הבטחת הצדיק על הישועה שתבוא, וביקשו כי ממקום שבתו בגן עדן יעתיר בעדם לפני ה' יתברך.

כי ילד יולד לנו

ואכן, נשמע קול תפילתם במרומים, ובאותה השנה נפקדו בבן, ויקראו שמו 'נחמן', כשם הצדיק אשר נושעו מברכתו.

עתה הבינו למפרע את כוונתו כשאמר להם שעתידיהם הם להיושע בין היום והלילה, כי אכן התפילה אשר בקעה את שערי השמים, יצאה מפייהם בזמן בין השמשות, על הציון הקדוש באומן.

כך גדל הילד נחמן לשם ולתפארת, והרווה נחת יהודית וחסידיית את הרוי מולידיו, אשר גדלוהו באורחותיו של הרבי הקדוש, וקיוו כי יזכו לראות הימנו רוב נחת דקדושה.

בניך נתונים לעם אחר

שנים עברו, והנה באה בשורה קשה, כי בנם יקרים מתבקש אל הצבא הרוסי, המסוכן לגוף, ויותר מזה לנפש, ואשר כל באיו לא ישוּבוּן כי נשתכח שם ישראל מהם.

בימים ההם, היו הצעירים עושים כל שאלא ידם כדי להינצל מן הסכנה הנוראה. היו פוגעים בגופם בדרכים שונות, פוצעים עצמם ונעשים נכי גוף, ובלבד שיקבע הרופא כי אינם ראויים לעבודת הצבא. ומי שהיה בידו, היה משחד את הממונים ברצי כסף בסכומים מופלגים, למען יפטרו את בנייהם מחובתם.

אולם הורי הנער נחמן, אותו הבן אשר נולד להם מברכתו של צדיק אחר שנים כה רבות של ציפיה - לא ידעו להשית עצות בנפשם. כסף ליתן שוחד לא היה בידם, כי בלאו הכי היתה פרנסתם דחוקה, ומאין ישיגו מאות ואלפי רובלים כדי לשלשל לכיסו של הרופא הצבאי. גם מראהו החיצוני של בנם היה בריא וחסון, אשר בוודאי ישמחו אנשי הצבא לקבל בחור כזה לשורותיהם.

פעולת צדיק - לחיים

כאשר ראו כי בדרך הטבע אין עצה ואין תבונה, פנו אל בנם נחמן ואמרו לו: "ראה נא בננו, הן ודאי יודע אתה כי נולדת לנו בזכות ברכת הצדיק, מה עצה נוכל לעוץ לך, אין לך אלא לתפוס אומנות אבותיך בידך. לך אל הציון הקדוש, העתר שם בתפילה מעומק הלב עד שתרגיש כי נקרעו שערי ישועה, כלי שמוך בתפילתך".

נחמן קיבל את דברי הוריו בתמימות חסידית, ובהתרגשות גדולה נסע לאומן. כאשר הגיע אל הציון הקדוש, פרץ בבכי ואמר: "רבינו, הן מברכת קדשך נולדתי, ואם כן חשוב אני כבנך. הלא הנותן - בעיני יפה הוא נותן, וכאשר ברכת את הורי בבנים, ודאי לא על חיילים בצבא הרוסי בירכת, אלא על זרע קודש שומרי תורה. אגא, פעל בשבילי ישועה, כדי שאוכל להמשיך לחיות חיי יהודי חסיד, ולעשות רצון ה'. רחם נא עלי ופעל בעבורי בשמי מרומים, להצילני מן הגזירה הנוראה הזאת, מן הצבא הרוסי, ואפטר מדינה של גיהנום".

בחלום ידבר מן

כך ישב בחבור שעות רבות בסמוך לציון והתפלל,

כציפור נמלטה

והנה כבר נתבאר דמיון התורה הקדושה לציפור, ועתה נוסיף נופך בדברים ממה שפירש רבינו המהר"ל זיע"א (חייושי אגדות, מנחות שם), כי טבע הציפור שאינה מתגוררת עם האדם אלא עפה בשמים, ובפרט ציפור דרוו אינה מקבלת מרות, וגם אם הצליח האדם לצוד אותה עליו לשומרה היטב שלא תשוב ותברח ממנו. כך גם התורה הקדושה, אין האדם יכול לקנותה עד שתהא מקנה קנינו הנתונה תחתיו, כי התורה רוחנית היא ונבדלת מן האדם, אלא יוכל רק לחבר עצמו אליה, ומשום כך צריכה היא שמירה יתירה שלא תעזבנו, כי לגודל מעלתה אם יתנהג האדם שלא כשורה עלולה היא לעוזבו.

ובספר 'בנין יהושע' (אבות דרבי נתן פרק כ"ד הלכה ז) כתב כי בשני דברים נמשלה התורה לציפור: האחד, כי הציפור יכולה לברוח גם אחר שצדים אותה, וכך גם התורה אם לא ישמרנה הלומד - יפסידנה. ועוד, כי לא יוכל הצייד לצוד את הציפור אלא אחר עמל וטורח מרובה, וכך גם התורה נקנית ביגיעה רבה, כמו שאמרו חז"ל (מגילה ו): "אם יאמר לך אדם יגעתי ומצאתי - תאמין", וכאמור רבי מאיר (תניינין טו). שדברי תורה נוחין לאבדן ככלי זכוכית.

אם כן, גם משל הציפור מרמז לעניינים רוחניים, וכיוצא בזה עליו מעלה גם במשל הנשר.

סגולה פנימית

והנה, אחר שאמר הכתוב 'ואשא אתכם על כנפי נשרים', הוסיף בשבחון של ישראל ואמר 'והייתם לי סגולה מכל העמים'. ופירש רש"י כי סגולה היא אוצר חביב, כמו שנאמר (קהלת ב ח) "וסגלת מלכים", שהם

מארץ מצרים נשא הקדוש ברוך הוא את ישראל על כנפי הנשרים, עד אשר באו לקבל את התורה בהר סיני. ועתה מבקש ה' מאיתם לקבל את התורה, ולשמור את בריתו, היא ברית התורה

כלים יקרים ואבנים טובות שהמלכים גוזזים אותם. וכשם שהמלכים אוספים בגזיזהם את החפצים היקרים והחשובים להם ביותר, כך כביכול שמורים אצלו בני ישראל כסגולה יקרה באוצרותיו.

ויש להוסיף בזה, כי עם ישראל נקרא 'סגולה' לא מחמת כבוד חומרי ומעלות חיצוניות, אשר אותן באמת ניתן למכור בכסף וזהב, אלא מעלתם רוחנית ופנימית. כי לעיתים, דווקא כאשר כלפי חוץ נראים הדברים פחותים ועלובים - תוכל המעלה החיצונית לבלוט כפי מעלתה האמיתית.

ואני תמיד אייחל

וכדי לעמוד על נקודת ה'סגולה' הרוחנית שבבני ישראל, נביא בזה מעשה נפלא מן הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א.

מעשה באיש ואשתו אשר המתו שנים רבות לזרע של קיימא. בכל משך השנים לא איבדו את בטחונם בקדוש ברוך הוא, ולא נתיאשו מן הישועה. שעות רבות היו עומדים בתפילה לשפוך שיח לפני ה' יתברך בדמעות רותחות, וזכרו כי ישועת ה' כהרף עין, וכשיעלה הרצון לפני אביהם שבשמים - יזכו גם הם לבנים.

ישועה בין היום והלילה

בני הזוג התגוררו בכפר קטן בסמוך לעיר אומן, מקום מושבו של הרה"ק רבי נחמן מברסלב. וביום מן הימים הזדמנו ובאו לפניו לבקש את ברכת הצדיק ותפילתו עליהם. כך עמדו ובכו ותיארו את מצבם הקשה, כל כך הרבה שנים של ציפיה אשר אין רואים את תכליתה.

לשמע דבריהם, השיב הרבי קצרות: "איהר וועט ביי מיר געהלפן ווערן צווישן טאג נאכט", כלומר, "הישועה תהיה אצלי בין היום והלילה". וכך במשפט פלאי וסתום זה סיים את דבריו ועבר אל הפונים הבאים.

צמצום רצונו יתברך בתורה

ובעומק הדבר יש לבאר, כי התורה הקדושה - אלוקות היא. וכפי שהביא הרה"ק בעל התניא זיע"א (לקוטי אמרים פרק ד) את דברי הוזהר הקדוש (ראה ח"ג דף עג.) "דאורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד", ופירש, שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא, והרי הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו כולו אחד, וכדברי הרמב"ם (שמונה פרקים פרק ח) שהוא היודע והוא המדע.

הן אמנם, הקדוש ברוך הוא נקרא 'אין סוף', ולגדולתו אין חקר, ואין מחשבה תופסת בו כלל, וכמו כן ברצונו וחכמתו אין המחשבה תופסת. אך באמת על זה וכיוצא בזה כבר אמרו חז"ל (מגילה לא.) כי במקום שאתה מוצא את גדולתו של הקדוש ברוך הוא - שם אתה מוצא ענוותנותו. וכביכול צמצם הקדוש ברוך הוא את רצונו וחכמתו ויתברך בתרי"ג מצוות התורה.

אין עוף אלא תורה

אם כן, כדברי השפת אמת, אין המכוון באיבוד דבר מן התורה רק בעצם האיבידה, אלא באיבוד החיבור לרצון ה' יתברך. כמו שאם איבד העבד את הציפור שמסר האדון בידו, הפר בזה את מצותו.

ובדווקא המשילו חז"ל את התורה לציפור דרוו, אשר טבעה לפרוח ולברוח, כי כך גם דבריה של תורה, אשר עליהם אמרו (משלי כג ה) "הַתְּעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאַיֵּנּוּ" (ראה ברכות ה.). רגע אחד שהסיר אדם ליבו מן התורה - ומהרה ישכח את הדברים. לכן יעיר אדם את ליבו לשמור את התורה ולהיות עסוק בה בכל עת, כי אם לא יעשה כן - יאבד כל קניניו חיש מהרה.

לא דבר ריק הוא

אם כן, כאשר נמשלו ישראל לגוזלי הנשר העומדים על כנפיו, אין הכוונה רק לומר שנשמרים הם כאותם הגוזלים.

ואמנם בעצם המשל, מה שהקשינו למעלה כיצד מועיל הדבר אם ימות הנשר, יש לבאר בפשטות שהסכנה פחותה באופן זה, כי אם יגע החץ בהם - בוודאי ימותו, ואילו אם יפגע באביהם, לא בהכרח ימות מיד, ושמא יספיק לצלול לארץ במהירות. וכפי שמצוי הדבר בציפורי הברזל שבימינו, כי גם אם נפגע אחד המנועים או אפילו כולם, משתדל הקברניט להוביל את נוסעיו כלפי מטה בשלום.

ברם אם נרצה להעתיק את הדברים אל הנמשל, שפגעו חיצו המצרים בעמוד העגן ושבו אליהם, הרי באמת לא יתכן לפגוע בו יתברך כלל. ואם כן אם נפרש את המשל לפי פשוטו, לא יאה הוא דומה לגמרי לנמשל.

כאן נאמרו הדברים כהקדמה למתן תורה, בדבר דאגתו וחמלתו כביכול של ה' יתברך על עמו ישראל. אם כן ודאי אין כאן מעשה סתם על נשר וגוזלים, אלא ידיעה פנימית ושורשית על יחסו של הקדוש ברוך הוא לישראל בניו חביביו.

טובה תחת רעה

ראה לדבר, נוכל להביא מדברי רבינו החתם סופר זיע"א (תורת משה פרשת בא, שמות י').

כאשר בא משה רבינו לפני פרעה להתרות בו על מכת ארבה, אמר לו פרעה (שמות שם): "הי כן ה' עמכם כאשר אֶשְׁלַח אֶתְכֶם וְאֶת סַפְכֶם רְאוּ כִּי נֶעַה גִּגְד פְּנִיכֶם". וכתב שם רש"י בשם המדרש כי ראה פרעה באצטגנינות כוכב ושמו 'רעה' ההולך להזיק לישראל.

על דברים אלו מחשב החתם סופר חשבונו של עולם, כי צירוף שמות הוי"ה ואדני" עולה צ"א (19), ואם נחברם עם תיבת 'פקד' שקבלה היתה בידם כי יאמר גואלן של ישראל בלשון 'פקוד', יעלה החשבון רע"ה (572), כמנין 'רעה'. כי יש בכח שמות אלו לבלט את כוחו של הכוכב 'רעה'. ועוד מחשב שם רבינו חשבון נוסף כדוגמת זה בענין 'אצבע אלקים', ולבסוף כותב כי פעמיים 'רעה' עולה בגימטריא 'נשר' (055), ועל זה אמר כאן הכתוב 'ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי'.

הנה מבואר בדברי קדשו, כי אין כוונת הכתוב רק להמשיך על נשר הנושא את גוזליו, אלא כוונה פנימית יש מאן לכת הנקרא 'נשר' הגובר על הרעה.

ויש להבין מהו רמז הדבר בדמיון הנשר.

עינים מאירות

עד שברוב בכיו נפלה עליו תרדמה.

ובחלומו רואה הוא איש יהודי שלא הכירו, ואשר פניו מאירות כאור השמש. ניגש אליו האיש ואמר לו: "נחמן, שמך כשמי, מביטיחך אני כי לא יקחוך לצבא".

התעורר נחמן בבהלה מן החלום, ונדמה היה בעיניו כמי שחזה חזיון בהקיץ. לא ידע מיהו האיש שדיבר אליו, אולם ניכרים היו דברי אמת, ושלמות רוגע פשטה בנפשו. בצעדים קלים עשה את דרכו לשוב אל כפר מגוריו, ומיד כשנכנס הביתה וראה את אביו ואמו יושבים ומתפללים אף שלא ראה מעולם לא אותו ולא את דמות ה' נושעת. רבינו בכבודו ובעצמו התגלה אלי בחלום, והבטיח לי כי ישועתי קרובה לבוא".

מכך שידע הן לתאר את דמות הצדיק לפרטי פרטים אף שלא ראה מעולם לא אותו ולא את דמות דיוקנו, הסיקו הוריו כי אכן חלום של אמת הוא, וציפו לישועת ה'.

ישועת ה' בהרף עין

הגיע היום המיועד, יום בו נצטווה הן להתייצב לפני הרופא.

בתחילה כשיצא הן לדרך לא הרגיש כל שינוי בעצמו, אולם באמצע הדרך הרגיש לפתע כי כל גופו מגרד. הביט על עצמו, וראה שנתכסה גופו בחטטים, כמין ספחת משונה. מיד הבין כי לקה בצרעת, ובקושי רב עצר עצמו מלגרד את גופו עד זוב דם.

אין לתאר את הבהלה שאחזה ברופא כאשר ראה את הבחור מרוחק. מיד ברח מן החדר, ובקול זעקה קרא אליו שלא יהיו לסור הנה, אלא יעמוד במקומו ולא יזוז, כדי שלא ידביק במחלתו אותו או את האחרים. וכך בעודו עומד שם, נזרק לעברו פתק השחרור המיוחל, וחישי מהרה נשלח בחזרה לדרכו הביתה.

כך הלך הבחור בלב שמה. מלבד דאגה אחת אשר שכנה בליבו, כיצד יהלך עתה בין בני אדם בעודו חולה במחלה מדבקת. אולם לאחר שעה קלה חלפה הצרעת כלא היתה, וסר מעליו הנגע.

כך זכה הבחור לישועה נפלאה שלא כדרך הטבע.

להבדיל בין הטמא לטהור

מעשה נפלא הוא זה, אך פרט אחד יש בו אשר צריך בירור. מפני מה באה הישועה דווקא באופן זה, שבחור קדוש העוסק בתורה בטהרה יהיה למצורע, ולו לשעה אחת.

ואכן, מצינו כדוגמת זה במשה רבינו ע"ה, כי אחד המופתים שמסר הקדוש ברוך הוא בידו כאשר שלחו לגאול את ישראל, היה במה שהביא את ידו בחיקו והנהיג היד מצורעת כשגל, וגם שם יש להבין מדוע נעשה הדבר באופן זה.

ובפרט לפי מה שלמדנו כאן בפסוק, שיהיו ישראל סגולה מכל העמים, אם כן ראוי היה יותר שיפטרו הגויים את בחורי ישראל מעבודת הצבא מתוך הכרה במעלתם כסגולת מלכים, וכי כך היא המידה שילקה היהודי בצרעת כדי שלא יפול אל צבא השמד ולא יכשל באומות העולם. למה לא יכירו ויבינו את מעלת בני ישראל עוסקי התורה, ומפני מה לא יכבדו את מעמדי העולם. וכי כך ראוי להתנהג לאוצר חביב וסגולת מלכים.

השבת הנוף - אור הנשמה

אך האמת תורה דרכה, כי אין הסגולה באה לידי ביטוי דווקא בכבוד הבא מבחוץ. כי עיקר מעלתה אינה מעלה חומרית וחיצונית, אלא מעלה פנימית ורוחנית. ולפעמים, דווקא כאשר כלפי חוץ אין המעלה ניכרת, אלא מביאה לידי ריחוק - תוכל הנשמה להינצל. הרי העיקר היא הנשמה, והגוף טפל הוא לה, ואותה יש להציל מן הפגעים הרוחניים.

הנשמה - היא סגולת המלכים, היא ולא הגוף. האוצר החביב אינו כאוצרו של מלך שיש בו אבנים טובות ומרגליות, אלא אוצר רוחני.

להפוך את הקללה לברכה

עוד נוכל ללמוד ממעשה זה יסוד גדול וחשוב. כי לפעמים, דווקא דבר הנראה כצרה גדולה וקללה נוראה - יוכל להביא על האדם את הברכה הנפלאה

ביותר. ומכאן נבין ונדע, כי כפי שלא כל הנוצץ - זהב הוא, כך גם לא כל הנראה רע - באמת הוא רע, כי בכל הקדוש ברוך הוא עושה שליחותו להיטיב לאדם.

אם כן, מהות סגולתם של ישראל היא להפוך את הקללה לברכה, ועל ידי אותה צרעת נמבזה אשר הבריתה את הרופא, זכה הבחור לחיי תורה בטהרה ולשמירת הרוחניות, להיות דבוק בתורה לנצח נצחים.

קל כנשר

מכאן נוכל לשוב ולשום פעמינו על כנפי נשרים אל ענין הנשרים.

הנה, מעלה נוספת נמצאת בו כנשר, כפי שדרשו חז"ל במכילתא (מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי, שמות יט ד): "דבר אחר, מה נשר זה עולה ממטה למעלה בשעה קצרה, כך ישראל עולין ממטה למעלה בשעה קצרה". במעלה זו מבקשים אנו להתבונן.

הנה כאמור, הנשר הוא סמל הקלות והזריזות. ובדומה לו, ישנם גם בני אדם שזכו למתנת שמים של כשרונות מבורכים, והכל 'הולך' להם בקלות. ברגע אחד קולטים הם מה שלאחרים נדרש זמן מרובה כדי להבין.

אולם אליה וקוץ בה, כשם שהנשר עולה בקלות, כך קל הוא לרדת. ובדומה לנשר המגביה עוף ומתקרב לשמש הקופחת, כך גם בעלי הכשרונות עוללים להתקרב ליסוד האש המביא לידי גאווה, ועל ידי זה ליפול לים - הוא יסוד המים הממשיך תאוה, ובוה עוללים הם לאבד את כל קניניהם.

ואכן, יוכל אדם לראות סביבו כי רבים מבין המוכשרים אינם מצליחים בתורה לאורך ימים. והטעם, כי הורגלו מנערותם להצליח בלא עמל ויגיעה, וכשאין

גם התורה הקדושה, אין האדם יכול לקנותה עד שתהא מקנה קנינו הנתונה תחתיו, כי התורה רוחנית היא ונבדלת מן האדם, אלא יוכל רק לחבר עצמו אליה, ומשום כך צריכה היא שמירה יתירה שלא תעזבו

מתאמצים - נופלים במהרה.

אם כן, יש לנו להבין מהו הסוד הטמון במאמר התורה 'על כנפי נשרים', ואיך יוכלו להינצל בזה מן הסכנה הכרוכה בטבע הנשר.

זריזות למען אחרים

על כך מגלה הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זיע"א גילוי פלאי, אשר עיקרו בפן הרוחני, אולם קודם לכן נדבר בפן המוסרי שבו.

הנה כאמור, כל אחד ואחד המרגיש בנפשו כי עלייתו קלה היא, יודע כי גם הירידה עלולה לבוא במהרה, ודבר זה נלמד מן הנשר.

אכן באמת זריזותו של הנשר אינה רק לטובת עצמו, אלא גם לשמירה על בניו מחיצי הציידים, ומוסר הוא את נפשו למענם.

ומלבד זה, מובא בגמרא במסכת בבא בתרא (דף טז.) דבר מופלא על זריזותו הפלאית של הנשר, הנועדה לקיום העולם, וז"ל: "עללה זו אכזרית על בניה, בשעה שכורעת ללדת עולה לראש ההר כדי שיפול ממנה וימות, ואני מזמין לה נשר שמקבלו בכנפיו ומניחו לפניה, ואלמלי מקדים רגע אחד או מתאחר רגע אחד מיד מת".

הנה כאן נשלח הנשר בזריזותו המופלאה כשליח הצלה מן השמים.

זה אשר לא תאכלו

אך הנה מה מאוד יש להפליא, כי מאידך מצינו בו בנשר תכונה אחרת, אשר לכאורה אינה נדרשת לטובה. כי הנה בגמרא (חולין סא.) אמרו, כי כל העופות יש להם סימני טהרה; בעופות הטהורים מצויים כולם, אך אפילו בעופות הטהורים יש להם לכל הפחות סימן טהרה אחד. כל זאת - מלבד הנשר, אשר אין בו שום סימן

טהרה כלל.

ודבר זה אומר דרשני, במה גרע הנשר משאר כל העופות עד שלא ניתן בו ולו סימן טהרה אחד ויחיד.

והתשובה לזה היא לפי האמור, כי אמנם נתייחד הנשר במעלת המהירות, אולם מהירות זו עלולה להיות בעוכריו, וכגובה עליונות - כך סכנתו גדולה בנפילתו.

פירות הנושרים

אכן, על כך מוסיף הרבי ר' אלימלך ומחדש (בספה"ק נועם אלימלך בפרשתנו), כי נשר הוא גם מלשון 'נשירה'. ולא רק מצד הירידה שבנשירה, אלא מלשון 'פירות הנושרים' - עולמות שהם נשורים מכל מגע חיצוניים ופגם חס וחלילה.

פתח לדברי רבו, פותח תלמידו הגדול בספה"ק מאור ושמש בפרשתנו ומבאר כך:

הנה, אמרו חז"ל (בראשית רבה יז ה) כי כמה 'נובלות' הן, היינו כי ישנם דברים קטנים הנושרים מן הדברים הגדולים מהן, וכענין פירות הנושרים מן האילן, או ה'נשר' שיש בסוכה (ראה סוכה פרק א משנה ג) עלים הנושרים מן הסיכוך. וכך גם בדברים שבקדושה, יש בעליונים קדושות עליונות ונשגבות מאוד, אשר מהן משתלשל הדבר לעולמו כפי ערכו. ועל כך אמרו שם, כי נובלות חכמה של מעלה היא התורה. היינו כי מן החכמה האלקית שהיא שורש החכמה למעלה, נוכל אנו להשיג את הפירות הנושרים לעולמו - את התורה הקדושה.

נוראות על ים סוף

והנה, על הים באו ישראל לידי השגות גדולות מאוד, וכמו שאמרו חז"ל (מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דשירה פרשה ג) שראתה שפחה על הים מה שלא ראו גדולי הנביאים. עד שאפילו עוברים שבמעיי אימנו אמרו 'זה א-ל ו'אנוהו', כדאיתא בגמרא (ברכות ג.) ובמדרשים (תנחומא בשלח יא).

ובזוהר הקדוש ("ח"ב דף טו.) איתא על הפסוק (שמות טו כב) "ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור" כי 'שור' הוא מלשון ראה, שזכו וראו מראות אלקים נפלאים ובאו לידי השגה עצומה.

אם כן, נשיאת בני ישראל על כנפי נשרים, ענינה ליתן להם מה שנשר מן החכמה האלקית, כי מאותה ההתגלות העליונה הנפלאה נשרה להם התורה הקדושה כדי שיוכלו לחבר עצמם לעליונים.

כח ההתחדשות

ובספה"ק עבודת ישראל (שמות, פרשת יתרו) להרה"ק המגיד הקדוש מקאז'ניץ זיע"א, הביא בזה את דברי סניגורין של ישראל הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א (בספה"ק קדושת לוי בפרשתנו), כי הנשר נקרא כך על שם מעשהו, שהוא משיר את נוצותיו מזמן לזמן וחוזר ומתחדש בנוצות חדשות, ועל זה נאמר (תהלים קג ה) "תתחדש כנשר ענןך יכין", וכשירוש רש"י שם.

והענין בזה, כי מתנה טובה נתן הקדוש ברוך הוא לישראל בזה, שיוכלו להתחדש ולא יעמדו במדרגה אחת בכל זמן. ופעמים עומדים הם במדרגת הקטנות, על כן נתן להם ה' יתברך זמנים להתרומם בהם ולחדש נעוריהם.

הס קטינור

ובזה מפרש בעבודת ישראל שם את משל הנשר השומר את גוזליו מן החץ, אשר כבר הקשינו למעלה מה ענין המשל לנמשל, שהרי בה' יתברך ודאי לא שייך כל ענין פגיעת חץ חלילה, לא במשל ולא בנמשל, ומי מבלעדיו יורה חיצים או ירים את ידו שלא ברשות יוצרינו.

אך הענין בזה, כי בכל עת שמגדיל ה' חסדו עימנו, עומד מנגד המקטרג לטעון שאין אנו ראויים לחסדו הגדול יתברך. ובפרט בעת יציאת מצרים וקריעת ים סוף אשר זכו ישראל לניסים ונפלאות עד אין מספר, עמד המשטין לטעון כי הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, ולמה נושא ה' פנים לישראל (ראה שמות רבה כא ז). וקטרוג זה יורה כחץ, כדברי הנביא (ירמיה ט ז) "חץ שחוט לשונם". אך הקדוש ברוך הוא מגדיל חסדו ומוציא משפטינו לאורה להסיר כל המקטרגים, ונושא אותנו על כנפי נשרים, באמרו 'מוטב יכנס החץ בלי, כלומר כי הוא עצמו יתברך כביכול עומד ומסיר את

עינים מאירות

הקטרוג ואינו מניח לחץ לפגוע בנו, שלא תהא התלונה והתרעומת מזקת לישראל.

אל יתיישא

כעין הדברים האלה כתב בספה"ק ישמח ישראל מאלכסנדר (פרשת תרו), אחר שמביא תחילה את דברי העבודת ישראל בשם הקדושת לוי, כי הנשר נקרא כן על שם שמשייר את נוצותיו וחוזר ומתחדש ועל כך כתב, כי יש בזה רמז לבאים להתקרב לקדוש ברוך הוא, שלא יתיישאו כאשר נתרחקו מעליו, כי תמיד יוכלו להתחדש ולשוב אליו, כאותו הנשר המחודש את נוצותיו.

עצה ואחריות

מעתה יובן מפני מה לא זכה הנשר לסימני טהרה. כי זהו גופא ענינו של הנשר, לרמוז על הנשירה, הנפילות והקשיים, אשר גם במצב בו אין לו לאדם כל סימן של טהרה, יכול לשוב ולחדש כנשר נעוריר.

ומלבד זה, טבע הנשר לעוף למרומים כדי שייכנס החץ בו ולא בבניו, ורמז יש כאן; כי הבנים משל הם לתוצאות המעשים, ומן המצוות שמקיים האדם נבראים מלאכי רחמים המלמדים עליו דברי סניגוריא, ואילו מן העבירות נבראים חלילה למלאכי חבלה המקטרגים עליו, וגם בעולם הזה הם מזיקים לו רח"ל, בבחינת (ימימה ב"ט) 'תִּסְרֹךְ רַעְתָּךְ'.

אולם, הנשר האומר 'מוטב יכנס החץ בי, אינו בא ותולה את הקלקולים בתולדותיו - אלו המלאכים הנבראים מכח מעשיו, אלא נוטל את האחריות על עצמו, ומשתדל לתקן בעצמו.

כאשר מתרומם הנשר במהירות עד לגבהי מרומים, מכיר הוא בכך שאין לו משל עצמו כלום, ואפילו סימן טהרה אחד אין בו, אלא הכל מאת ה' יתברך בחסדו הגדול, ומה לו כי יחזיק טובה לעצמו. מלך העופות הוא, אבל מלכותו אינה עצמית אלא ממה שניתן לו מאת ה'. משום כך חקוקה דמות הנשר באחד מארבעה פנים שבמרכבה העליונה, כדי להורות לישראל להתבונן בדרכיו וללמוד מהן, כי גם מי שיש בכוחו לעלות לשמי רום בזריות עצומה, מבקש כי יכנס החץ בו ולא בבניו. טבע הנשר להציל חיים, ולא את חיי בניו בלבד, אלא גם את ולדות יעלי הסלע.

אל תחטאו בילד

זהו רמז לעוסקים בחינוך ילדיו הטהורים של הקדוש ברוך הוא, כי יש להם ללמוד מן הנשר אורחות חיים, לידע את אשר לפניהם.

אדם המלמד תלמידים, אל לו לנהוג בהם ביד קשה ובקפדנות, כי אם יעשה כן - יפסיד את כח הנשר.

לימדנו הקדוש ברוך הוא להידבק בדרכיו, וכשם שהוא יתברך כביכול מניח לחיצים להיכנס בו למען לא יפגעו בבניו אהוביו, כך צריך העוסק עם בנים ותלמידים ליטול את האחריות על עצמו. וכן כל איש בביתו עם אשתו וילדיו, חלילה לו מלהאשיםם בכל הנעשה בבית, אלא יבין וידע כי אם היה הוא מתקן את מה שנדרש מאיתו, היה יכול למנוע את כל מה שעובר עליו גם בלא השתדלות האחרים התלויים בו.

בזה נבין גם את דברי חז"ל על הסנונית, אשר היא אימת הנשר עם כל קטנותה. כי את גוזליו נושא הנשר על כנפיו, ואילו הסנונית נכנסת תחת כנפיו ומחבלת בתעופתו. וכך גם העוסק עם בניו ותלמידיו ומשתדל לרוממם, לא יוכל שאת את אותו הילד אשר מבקש להישאר למטה, ובכל כוחו ישתדל הנשר לרומם גם אותו ולהביאו אל דרך הישר, להיות נישא על כנפי נשרים ולעלות במסילה העולה בית א-ל.

כר לכב

דברים נפלאים בענין זה, כתב בספה"ק אמרי אמת (סוכות ימים אחרונים, סוכות תר"צ, שמחת תורה בלילה).

דרשו חז"ל (דברים רבא י"ב): "ובר לבב' זה משה, אמר ר' יצחק, אפילו הדיט אם אומר לחבירו כזה גנאי הוא לו, ומשה אמר (שמות לב י"א) 'למה ה' יחרה אפך בעמך' אלא לבו ברור עליו שאינו תובע צורך עצמו אלא לצורכן של ישראל".

יסוד גדול ונורא שמענו כאן, כי אין הקפידא

מתעוררת אלא כאשר מבקש אדם בעד עצמו, ומבקש להמעיט בחרון האף. אולם משה רבינו לא היתה לו נגיעה עצמית כלל, וכל כוונתו היתה אך ורק לטובתן של ישראל, בניו של מקום. וזהו 'בר לבב', נקי וזך, כי משה רבינו - ליבן של ישראל היה, וכל רצונו לא היה אלא בטובתם, וכשאינו כוונה עצמית יכולים להרים את בני ישראל, ומשה רבינו הוא את בני ישראל כמך היה גבוה ששם לא יכול להגיע שום פגם, ומתוך כך היה בכוחו לבקש בעבורם.

מי יקום במקום קדשו

ומביא שם האמרי אמת את דברי הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זיע"א (נועם אלימלך פרשת נח ד"ה 'או יאמר ואל אמה'), כי הצדיק יכול להגביה את עצמו ואת המקושרים עימו למקום גבוה שלא יוכל להגיע שם החטא והפגם. ומפרש האמרי אמת כי בדומה לזה היה בשעת קריעת ים סוף, שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה (שמות י"ט) 'מה תִּצְעַק אֵלַי', מאחר ובאותה שעה עמד המקטרג לטעון על ישראל מה נשתנו מן המצרים שעובדי עבודה זרה הם, ואי אפשר להושיעם, על כן רומם הקדוש ברוך הוא את ישראל ונישם על כנפי נשרים, ועמד עמוד הענן מאחוריהם למען יכנס החץ בו ולא בהם, ומקום עליון זה גבוה הוא מבחינת הצעקה ואינו צריך לה.

ליבן של ישראל

אם כן הוסיף האמרי אמת על דברי הרבי ר' אלימלך במה שייסד כי סוד הנשר הוא סוד כוחו של מנהיג אמיתי

מתנה טובה נתן הקדוש ברוך הוא לישראל בזה, שיוכלו להתחדש ולא יעמדו במדרגה אחת בכל זמן. ופעמים עומדים הם במדרגת הקטנות, על כן נתן להם ה' יתברך זמנים להתרומם בהם ולחדש נעוריהם

לבני ישראל, כי גם אם יתעורר כעס מן השמים - מוטב שיפגע בו ולא בהם. ועל כן הגם שידע משה בעצמו עד כמה נורא הוא חטא העגל, שהיה הוא במי ידיו שבר את הלוחות, מכל מקום יצאה מקירות ליבו הזעקה 'למה ה' יחרה אפך בעמך', כי לב טהור ונקי היה לו.

אלו שתי תכונותיו של הנשר, וכפי שלמדנו בדברי ה'מאור ושמש'. מחד גיסא, נשירת נובלות חכמה מן החכמה העליונה, מדרגות גבוהות ונישאות שזכו להן בני ישראל בקריעת ים סוף, אשר ממקום עליון זה נחצבה שירתם הנפלאה - שירה לירות. ומאידך גיסא, מסירות עצומה לצרכי הבנים - אלו התלמידים, לקיחת האחריות בלא שום מחשבה של עצמיות.

ממוצא הדברים נלמד, כי ככל שיטבל המנהיג את עצמיותו יותר - כך יגדל כוחו לרומם כלפי מעלה את הנתונים תחתיו.

אימתי נתגלה סוד זה - ביציאת מצרים, שם כביכול ירד משה רבינו מלמעלה למטה כשברא למצרים לגאול את ישראל, וכן הוריד עמו את התורה - היא הפירות הנושרים מן החכמה העליונה. ועימו זכו כל ישראל למעלות עצומות ולהשגות נפלאות על ים סוף ולפני הר סיני.

וכפי שעברו אז כל ישראל בבחינת הכלל, כך עובר כל יהודי בימי חייו בבחינת הפרט, כאשר באים לנגדו נסיונות של גאווה ותאוה מלמעלה, או של כאב ויסורים מלמטה, והקדוש ברוך הוא קורא לו אליו לנשאו על כנפי הנשרים, להביאו אליו יתברך.

על זה אמרו חז"ל "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים", כי דברי התורה מתחדשים בכל יום ויום ולכל אחד ואדם.

הצללה מנאזה ותאוה

והנה בפרק שירה נאמר: "נִשָּׂר מֶה הוּא אוֹמֵר, וְאֵתָה ה' אֱלֹקִים צָב-אוֹת אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל הִקִּיצָה לְפָקֶד כָּל-הַגּוֹיִם אֲלֵי-תַחַן כָּל-בְּגָדֵי אֲנֹן סֵלָה' (תהלים נטו').

ולפי כל האמור יזהירו הדברים כזוהר הרקיע. בדבריו מכיר הנשר בכך שאין לו שום סימן טהרה משל עצמו, כי אם היה לו, היה מתרומם עד לפסגה ומתגאה בהיותו מלך העופות. על כן לא ניתן לו משלו מאומה, וכל כוחו בהכרתו בכוחו של מקום.

על כן פונה הנשר אל ה' אלקים צב-אות שהוא מקור הכח, ומבקש מאיתו יתברך לגלות כבוד מלכותו, אשר בזה יתגלה לעיני כל כי אין כל כח במלעדי ה', ויענשו אז בוגדי האון - אלו בעלי הגאווה והגאון, וכן בעלי התאוות. כי הנשר המגונן על גוזליו ומרומם אותם למעלה, מבקש לרומם את הנשמות מנפילה לגאווה ותאוה, ובה יתמו בוגדי האון.

עלה בדינו, כי סוד עלייתו וירידתו של הנשר קשור בקשר הדוק למעמד הר סיני, כי כל זה הוא הכנה גדולה לקבלת התורה, וכפי שהנשר מעדיף שיכנס החץ בו ולא בבניו, כך גם עוסקי התורה צריכים לנהוג כן ביחס לחוסים בהם.

המצוות המכשירות

עתה נציגה נא בזה מה שדרש רבינו האביר יעקב זיע"א בספרו 'פתוחי חותם' בפרשתנו, כי מפסוקים אלו העוסקים בנשרים ישנו רמז כמה מצוות המסייעות לו לאדם להכין עצמו לקבלת התורה, והן: ציצית, הנחת תפילין, שמירת שבת, ברית מילה, עסק התורה, נטילת לולב ומצות סוכה.

וכך היא דרשת הפסוק:

'ואשאת אתכם על כנפי נשרים' - 'נשרים' בגימטריא 'ציצית' (600).

'ואביא אתכם אלי' - 'אתכם אלי' בגימטריא טוטפת (405), שהן התפילין.

'שמוע תשמעו בקולי' - ראשי תיבות 'שבת'.

'ושמרתם את בריתי' - זו ברית מילה.

'והייתם לי סגולה' זהו עסק התורה, שמכוחו נעשים ישראל 'עם סגולה'.

זה רומז גם על לולב וסוכה, כמו שאומרים בפיוט לחג הסוכות: "סוכה ולולב לעם סגולה".

על כנפי בניהם

והנה, פתחנו את מאמרנו בדברי הספה"ק שפת אמת, וגם נסיים בדבריו (במדבר, שלח תרנ"ה).

בפרשת ציצית נאמר (במדבר טו לח) 'וְעִשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֵרֹתָם', ופירש רש"י (שם פסוק מא) מיסודו של ר' רבי משה הדרשן, כי 'על כנפי בנדיהם' - כנגד (שמות י"ט) 'ואשאת אתכם על כנפי נשרים', ויש להבין את שייכות העניינים.

אלא, ביציאת מצרים נתעלו ישראל למקום גבוה מאוד שלא לפי מדרגתם באותה שעה, וזהו 'ואביא אתכם אלי'. ומאז הושרש בישראל כל זה, שיכולים הם ברגע אחד להתעלות את המקום הגבוה ביותר.

דבר זה נרמז במצות ציצית, שיש בה חוטי תכלת וחוטי לבן. לבן רומז לאהבה, חסד ה' החופף על האדם תמידי. ותכלת רומזת ליראה, פחד ומידת הדין. ומשום כך נתונים חוטי הציצית על כנפי הבגדים, רמז לכנפיים אשר על ידיהן ירומם האדם את עצמו.

מטעם זה, שקולה מצות ציצית כנגד כל המצוות (ראה נדרים כה), כי על ידה נזכה לחירות מכל עניני העולם הזה.

בן חורין - העוסק בתורה

ועתה כותב השפת אמת, כי על שם זה נקראת התורה 'ציפור דרו' - כפי שהבאנו בראשית הדברים - כי בכח התורה יהיה האדם בן חורין ויעוף כלפי מעלה, יצא ממאסר הגוף ויעזוב את כל עניני העולם המושכים אותו כלפי מטה.

יהי רצון שאכן נזכה לזה, ונשתמש בכנפיים שנמסרו בדינו כדי לצאת מעבדות לחירות, חירות מן הגוף ומעניני העולם הזה, להיות דבקים בקדוש ברוך הוא. וזאת על ידי שנהיה דבוקים בתורה הקדושה, וחלילה חלילה לא נשכח את תלמודנו, אלא נהיה מחוברים לתורה יומם ולילה, כמו שנאמר (יהושע ח) 'וְהִגִּיתָ בוּ יוֹמָם וְלַיְלָה'.

ספר זיהרון

ערגלויות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
עוצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
עשיעוריו ושיחותיו של
רבי ענחם ענדל פוערנץ שליט"א

פרשת יתרו

שבת קודש

אכסוף עיגם שבת
בקדושת השבת וסגולתה

כנגד כל המצות (ירושלמי בדרים פ"ג ה"ט), ומשום כך נרמזו בה כל המצות בשני הלשונות: 'זכור' כנגד מצות עשה ו'שמור' כנגד מצות לא תעשה.

יהוה ישועות

הקידוש כמוהו ככריתת ברית בין הקדוש ברוך הוא, השבת וכנסת ישראל. ביום השבת שבת הבורא יתברך ממלאכתו וקידש יום זה בכל העולמות, וכאשר בני ישראל מקדשים את השבת בעולם הזה, זוכה כנסת ישראל בעצמה להתקדש בקדשת השבת והיא נעשית כבת זוג ליום השבת.

מעשה נפלא המלמדנו על מעלת הקדוש, מספר על הרב הקדוש רבי משה מרדכי מלעלוב ז"ע:

בשנת תרצ"ג יצא הרבי לחוץ לארץ, ובמהלך מסעו התארח אצל אחד מקרובי משפחתו בעיר נירנברג שבגרמניה.

באותם הימים כבר עלה לשלטון בגרמניה הצורך הנאצי ימח שמו, וכנופיות המרצחים סובבות היו ברחובות קריה במטרה להתנפל על כל בן ישראל ולעשות בו שפטים.

אמנם עדיין לא הותר דמו של ישראל באופן רשמי עד לאחר כמה שנים, אך הצעירים הנאצים שחשו בשעת הכשר, לא המתניו להחלת החוקים, וששו להתעלל בכל יהודי שנקרה בדרכם. מי שהיו נתונים בסכנה הגדולה ביותר, היו היהודים בעלי חזות יהודית, רבנים וכלי קודש שהדרת פניהם ענתה בהם כי מבני ישראל המה.

ביום השבת בבוקר הודיע הרבי למארחיו כי הולך הוא לטבול במקוה כמנהגו מדי שבת בשבת.

בני המשפחה נרעדו לשמע דבריו והתחננו לפניו כי יחוס וירחם על נפשו, כי כל הדרכים בחזקת סכנה ועלול הוא להפגע, חלילה. אך הוא בצדקתו לא שת לבו לדבריהם, באמרו כי על טבילה במקוה יש למסור את הנפש, ויצא לדרכו, מלוה בגבאי ר' משה יעקב פרגל ז"ל שנלוה אליו במסירות נפש.

כאשר באו למקוה, גלו כי בור הטבילה

המשך בעמוד ב'

על התורה

שלהבית קודש והגיונות חכמה
עפרשת השבוע

מסאטמר לנוכחים, "משה רבינו עליו השלום דבוק היה בעולמות עליונים ומפעם לפעם מדבר היה עם הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו. עבור כך לא היתה לו שעה קבועה ובכל יום דיבר עם הבורא בזמן אחר ולפיכך כאשר באו אנשים מן העם להישפט לפניו היו צריכים להמתין לו זמן רב היות ולא ידעו מתי יתפנה מעבודתו ותהיה עת בידו לתת מענה ללבטיהם.

זהו פירוש הכתוב שמשה רבינו דן את העם מן הבוקר עד הערב כי כיון שלא ידעו בני ישראל מתי תבוא שעת הכושר למשה לבוא אליהם ולהשמיעם את חוקי האלוקים ותורתו, נמצא לפי זה שפעמים והמתניו לו יום שלם עד שהתפנה מדביקותו ועבודתו הרוחנית במרום ונוקף הדבר לזכותם כביכול דרשו את הבורא במשך יום שלם.

בדברים נפלאים אלו הרגיע הרבי את הנוכחים ובישר להם שעל אף שעבודתו הרוחנית מנעה ממנו לעמוד בלוחות הזמנים מכל מקום הם שיצאו מביתם והמתניו וציפו במשך זמן רב להתעלותם בעבודת הבורא הרי שנחשב להם כל אותו הזמן לזכותם ולטובתם.

הכך לקראת אלוהים

הכנת הלב טרם קיום המצוה הינה חלק בלתי נפרד מן המצוה עצמה. פעמים והמצוה עצמה מתעכבת והתשוקה הפנימית הפועמת בלב לזכות ולקיים את המצוה עולה לנחת רוח לפני הבורא ונחשבת כחלק ממנה.

על הרב הקדוש רבי יצחק מוורקא ז"ע מסופר שבאחד ממוצאי שבתות החורף יצא עם חסידיו אל מוחץ לבית המדרש כדי לקדש את הלבנה. אותו יום היה מעונן והלבנה לא נראתה לעין. עם זאת המתניו הרבי והחסידים ונשאו עיניהם לשמים לאותו רגע בו יסורו העננים ותבצבץ הלבנה מתוכם.

כנראה שהזמן התארך והלבנה עודנה הסתתרה תחת העננים. חלק מן החסידים הציעו לשוב פנימה ולקדש את הלבנה בזמן אחר אך הרבי עצמו לא ויתר וחפץ מאד לברך במוצאי שבת כנהוג ומכיון שחשש שזאם בכל רגע עלולה הלבנה להציץ מן החרכים לא

המשך בעמוד ב'

'ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם על משה מן הבוקר עד הערב' (שמות יח ג')

מתי אבוא ואראה

קהל גדול התאסף בבית מדרשו של הרב הקדוש רבי יואל מסאטמר ז"ע. היום הוא יום היארצייט של אביו של הרבי הלא הוא הרב הקדוש רבי חנניה יום טוב ליפא ז"ע בעל 'קדושת יום טוב' וכמדי שנה נהגו החסידים להתאסף בראשות בנו להעלות על ליבם את זכרו ומורשתו הטהורה.

עמדו החסידים הכן ליד השולחן וחיוו לצאתו של הרבי לעריכת הטיש אך משום מה הרבי מתעכב לצאת. השעון זוחל לאיטו ומתקדם בצעדים מתונים, השעה בה אמור היה הטיש להתחיל חלפה זה מזמן ודלתו של הרבי אינה נפתחת. כך במשך שעה ארוכה ניצב הציבור על מקומו כשהוא נושא עיניו אל הדלת וממתין בציפייה לבואו של הרבי.

רק כעבור זמן רב נפתחה דלת חדרו של רבי לשמחת כל הנוכחים ודמותו המאירה של הרבי נראתה צועדת מעדנות אל השולחן. האיחור היה משמעותי ומודגש והכל ציפו למוצא של הרבי שמא יהין להסביר את טיבו.

ואכן, לאחר שהתיישב הרבי על כסאו והחל בסעודה פתח פיו בדבר תורה הטומן בחובו הסבר נפלא לאת שהתרחש זה עתה באיחורו אל השולחן: בפרשת יתרו למדנו שישב משה רבינו לשפוט את העם 'מן הבוקר עד הערב'. על פי פשוטו קשה הדבר להבנה, מהיכן היו למשה רבינו כוחות על אנושיים שכאלו שנאמר שישב לשפוט את העם ולשמוע את ריביהם וטענותיהם במשך יום שלם ללא הפסקה?

תמיהה זו מקורה בדברי חכמינו ז"ל במסכת שבת (:) 'וכי תעלה על דעתך שמשא יושב ודן כל היום כולו, תורתו מתי נעשית?' לדבריהם לא יתכן שהכתוב מתפרש כפשוטו היות ולא מסתבר לומר שלא נותר זמן בידיו של משה לעסוק בתורה על כל פנים למספר שעות ביום.

"אלא כך הוא ביאור הענין", הסביר הרבי

המשך בעמוד ב'

העלה בדעתו לשוב לביתו אפילו לא לזמן קצר.

אותו יום חורפי לא הסתכם בעננים קודרים בלבד, הקור היה מקפיא ושרר בעוז בראש כל חוצות ועמידתם של הרבי והחסידים בחוץ כשהם חשופים לקור העז הלכה ונעשתה קשה עבורם מרגע לרגע. האח הבויער בתוככי הבית כמו והזמינם לשוב לתוכו, אך בראות החסידים את רבם ממתין באותה תנוחה ומצפה לקיום המצוה עמדו הכן לצידו בתקוה שישתנה מצבם לטובה בקרוב ותיראה הלבנה בכל רגע.

כאשר חש הרבי בסבלנותם של החסידים העומדת לפקוע פתח פיו ואמר:

חכמינו ז"ל לימדונו במסכת אבות (פ"ד מ"ב) שמצוה גוררת מצוה. הפשט מוכר וידוע שקיום המצוה מזכה את האדם שיזכה לקיים מצוה נוספת, אך נראה לפרש פירוש נוסף: מצוה שהיא נגזרת ומתמשכת לזמן רב אזי אותו זמן בו מחכים וממתנים לקיומה הוא גם חלק מן המצוה עצמה.

דבריו של הרבי היו לחסידים כמשב רוח חמים על גופם הקופא בהינים שכל רגע ורגע אשר בו ממתנים הם ומשתוקקים לקדש את הלבנה נחשב עבורם כחלק מן קיום המצוה עצמה וחלילה להם מלרטון על שזיכום הם לכך למרות הקושי שבדבר.

'בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני. ויסעו מרפידיים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר' (שמות י"ט א-ב).

בעניינים ימך המקרה

סיפור השתלשלות סדר האירועים עד לעומד הנשגב בקבלת התורה בהר סיני מתחיל בפסוק זה. התורה הקדושה מספרת לנו כיצד לאחר שלושה חודשים מעת שיצאו בני ישראל ממצרים באו למדבר סיני ועמדו למרגלות ההר אשר עליו עתיד הבורא להשכין שכנתו וליתן להם את התורה הקדושה.

אמנם כאשר נדקדק בסדר הכתובים נמצא קושי מסוים בהבנתם, שכן לאחר שבפסוק הראשון מודיעה לנו התורה על ביאת בני ישראל למדבר סיני, שבה התורה בפסוק הבא ומגוללת את סדר נסיעתם מרפידיים ושוב כותבת על ביאת בני ישראל למדבר סיני. הדבר נראה ככפילות לשון ויש לעמוד על טיבו ומהותו.

בספרים רבים מצאנו שעמדו על תמיהה זו וביארו בה כל אחד לפי דרכו. בדברי חכמינו ז"ל במדרש (לקוט שמעוני שמות רמז רעה) מצאנו שמכפילות הענין יש לנו ללמוד ולהקיש את נסיעתם של בני ישראל מרפידיים לביאתם להר סיני וכשם

ריק ואין בו מים, לאחר שתקופה ארכה לא ההין אף יהודי לשים נפשו בכפו וללכת לטבול.

אך הרבי לא ותר, וכראותו שאוצר מי הגשמים המיעד להכשר המקוה עודנו מלא, קפץ לתוכו וטבל כדרכו. סכנה גדולה היתה בדבר; בור זה לא הוכשר לטבילת בני אדם, ורק לאחר מאמצים מרבים הצליח המשמש להוציא את הרבי מן הבור. אך הרבי היה מלא שמחה על שזכה לקיים את מנהגו.

למחרת, ביום ראשון, פנה הרבי לבקר בבית רבה של נירנברג, הגאון רבי אברהם יצחק קליין זצ"ל, שקיבל את פניו בשמחה ובמאור פנים, והתפעל מאד מאצילות רוחו של הרבי ומהנהגותיו הטהורות בקודש.

בדרכו חזרה אל בית האכסניה, עבר הרבי בסמוך לבית מרוח, שם בילו נאצים צעירים שהיו מוסתים מנאומיו של מנהיגם הארור. כשראו אלו את דמותו ההדורה של הרבי ואת מלווהו, התפרצו החוצה כאיש אחד לעשות בהם שפטים.

המשמש, ר' משה יעקב פרנקל, שהיה גבור והתברך בכח רב ובאומץ לב, לא נרתע מהם וחבט בהם על ימין ועל שמאל, עד שהללו, שרגילים היו שהיהודים בורחים מפניהם בבהלה, נסו מהמקום חבולים ומכים כשהם מבטיחים להתנקם ביהודי.

בתוך דקות באה המשטרה הנאצית, ועצרה את ר' משה יעקב בעוון הכאת אנשים מגזע הארי.

ר' משה יעקב טען להגנתו כי בסך הכל התגונן מפניהם, אך השוטרים, שונאי ישראל, לא הניחו לטרפם לחמוק מידם בלא כלום, והושיבוהו במעצר בחדרי החקירות של הגסטפו הידועים לשמצה.

הרבי דאג מאד לגורל משמשו, ונסה לפנות לעסקנים ולרבנים שיעשו כל שאלא ידם להוציאו לחפשי. הללו ניסו בכה ובכה, אך העלו חרס בידם ולא הצליחו למצוא אפלו רמז שיגלה לאן נעלם ר' משה יעקב ומה נעשה בדינו. כך חלף כשבוע ימים, עד שבא יום שבת קודש.

לקראת השבת ביקשו תושבי המקום, שכמהו לשמוע מתורתו של הרבי, שיואיל לערוך את שולחנו הטהור. אחד מאלו שהציג את בקשתם בפני הרבי, הוסיף ואמר שעריכת השלחן היא בבחינת הכתוב (תהלים כג ה) 'תערוך לפני שלחן נגד צררי', ובזכותה יוכלו להנצל מחמת המציק.

הרבי נענה לבקשתם, ובליל השבת נאספו המוני יהודים אל בית המדרש, כשעיניהם נשואות אל הרבי לראות את דרכו בקודש בעת עריכת השולחן.

נירנברג ה'יקית' לא היתה למודה באורחים אדמו"ריים ובעריכת שולחנות, ויהודים רבים באו מתוך סקרנות למחזה שלא ראו כמותו מימיהם.

הרבי עמד בראש השלחן והחל לשורר

בנעימה את פיוט 'שלוש עליכם', ולאחר מכן זימור בדבקות 'אשת חיל'. כשיים, מזג את היין לגביע הקידוש והכין עצמו לקדש עליו.

אלא שבמקום לפתוח באמירת הקידוש, עצם את עיניו ושקע בשרעפים למשך דקות ארוכות.

הזמן חלף לאטו ומתח רב שרר באולם. סבלנותם של העומדים סביב עמדה לפקוע, שהרי לא לשם כך באו הנה, הלא לראות את עריכת השולחן רצו, והנה הרבי מתמהמה ומתעכב.

לאחר מספר דקות הניח הרבי את הגביע מידי, כמו התחרט על רצונו לקדש.

רחש של תמיהה עבר בקהל, והרבי, שהבין ללבם וראה את תמיהתם, החל לספר:

"ידוע לכם בודאי, כי זקני הרב הקדוש רבי משה מלעלוב זי"ע החליט בערוב ימיו לעזוב את ארץ פולין ולהשתקע בארץ הקודש.

טרם עלייתו הכריז, שכאשר יבוא לירושלים, יעמד בכותל המערבי עם שופר גדול בידיו ויתקע תקיעה גדולה בשופר גדול לחירות ישראל, ותקיעה זו תבקע שערי שמים, תפתח את שערי החממים ותביא את המשיח במהרה.

בחודש אלול של שנת תר"י עזב הצדיק את לעלוב יחד עם כל בני משפחתו ומקורביו, ועלה על ספינה המפליגה לארץ הקודש. במהלך המסע עצרה הספינה בעיר החוף 'גאלאץ' שברומניה, שם עגנה ימים מספר, מפני שהיה עליהם להמתין למשב רוח שיוביל את האניה לכיוון קושטא, היא איסטנבול שבטורקיה.

כעבור מספר ימים, משבוששה הרוח לנשב, ירד המשמש, ר' מנדל שמו, אל הנמל, על מנת להצטייד בכמה מצרכים שהיו נחוצים להמשך הדרך. והנה, בדיקו ברגעים אלו נשבה סוף סוף הרוח בכיוון הדרוש.

ואז, לחרדתם של הנוסעים היהודיים, מיהר הקברניט להכריז כי בעוד זמן קצר תפליג הספינה לדרכה.

כאשר ביקשו ממנו שימתין מעט עד לשובו של ר' מנדל, סרב ואמר: 'אינני יכול לעכב ספינה שלמה, על מאות נוסעים, עבור אדם אחד ויחיד, ומי יודע אם בזמן שנמתין לו לא תפסק הרוח, ובגללו תתעכב כל ההפלגה. כשישוב הנה יוכל, אם ירצה, להמתין להפלגה הבאה.'

ניסו הרבי ובניו הצדיקים להתווכח עם רב החובל, אך הוא התעלם מהם והורה לצאת לדרך, כשהוא מותיר את ר' מנדל על החוף.

כבדה היתה האוירה בספינה, והרבי כאוב היה מאד על משמשו הנאמן. במוצאי שבת הפליגה אכן הספינה מגאלאץ, ובמשך כל אותו שבוע אחז הרבי בפלך השתיקה.

לאחר כשבוע, בליל השבת הבאה, כשהגיע הזמן לקדש מזג הרבי את היין והרים את הגביע בידו, אך במקום לפתוח במילות הקידוש, עמד בדממה

במשך שלוש שעות רצופות כשעיניו עצומות ופניו להבים.

לבסוף הניח את הגביע מידי והכריז ברגש: 'לא אקדש על הגביע עד שר' מנדל יבוא לכאן!'

אך יצאו המלים מפי הרבי ורוח סערה החלה לנשב ולטלטל את הספינה כקלפת אגוז, וכמעט שהטביעה אותה בים. לפתע נשמע קול חבטה עזה מן הסיפון, ולתדהמתם של היהודים ראו כי אניה אחרת התנגשה בספינתם, וממנה התגלגל אל הספינה לא אחר מאשר ר' מנדל המשמש.

לאחר שנתיישרה דעתו, ספר להם ר' מנדל את קורותיו בכל אותם הימים: בתחלה חיפש אחר הספינה בכל הנמל עד שהבין כי הפליגה בלעדיו. בצר לו הלך וסובב בחוצות העיר, בשוקים וברחובות, ולא ידע מה יעשה.

אט אט עזבוהו כוחותיו עד שנחלש מאד וכמעט איבד את הכרתו. וכך, שכוב באפיסת כחות, חשה לפתע נשמתו בהתעלות רוחנית וקולות מן העליונים הגיעו לאזניו.

פתאום שמע שאומרים בעולם העליון: 'אבל מה נעשה שהוקן מרעיש עולמות?!' כנראה שמע את קול המקטרגים המנסים לעמוד ולהלחם כנגד תחינותיו של הרבי שהרעיש את העולם כולו להציל את מקורבו.

וכך, בלא שידע כיצד, נתגלגל ממקומו ונשאווה רגליו אל ספינה אחת, שהפליגה בכח שמימי במהירות עצומה עד שהגיעה לספינתו של הרבי.

סיים רבי משה מרדכי מלעלוב את סיפורו, ובני קהילת נירנברג עמדו במקומם כמסומרים. איש לא העז לפצות את פיו. כולם הבינו כי דברים טמירים ונשגבים יוצאים מפיו של הרבי, ולא לחינם סיפר את הסיפור, אלא כדי לפקוע ישועות בקרב הארץ.

פתח ארבי את פיו הקדוש ואמר: **"כדברי זקני, אמר גם אני: לא אקדש עד שר' משה יעקב הגבאי יבוא הנה!"** דקות מספר המתינו החסידים בחרדה, והנה נשמעות דפיקות על הדלת, ובפתח נצב לא אחר מאשר ר' משה יעקב פרנקל הגבאי...

חור כסיד ורועד בכל גופו, התיישב ר' משה יעקב וספר להם את אשר קרהו: בכל ימות השבוע היה שרוי בצינוק אפל וקר, וחזרה עצומה אפפה אותו, עד שציפה לגרוע מכל. הוא הבין כי אם נפל לידיהם של שוטרי הגסטפו - מרה תהיה אחריתו.

לפני שעה קלה נכנס לפתע קצין גרמני אל תא המעצר, והחל לצווח: "מה אתה עושה כאן?! הסתלק מפה מיד!"

מיהר ר' משה יעקב ונמלט משם כל עוד רוחו בו. מיהר אל בית המדרש, אל שולחנו של הרבי, והגיע לשם עוד לפני שהרבי קידש...

הרי לנו כמה גדול כוחו של הקידוש בשבת, המסוגל לפעול ישועות, להוציא יהודי מן המצר למרחב ולהצילו מכל צרה וצוקה.

תפילה

פנינים וערגליות בעניני עבודה שבלב זו תפילה

ראש דברך אמ"ת

התורה שבעל פה שעיקרה היא המשנה, פותחת במצות קריאת שמע.

שכן, כך פתיחת המשנה הראשונה במסכת ברכות: "מאימתי קורין את שמע בערבית".

נמצא שהתורה שבעל פה פותחת במצות קריאת שמע, ויש לעמוד על טעם הדבר.

טעם אחד כתב רבנו הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות, שקריאת שמע היא המצוה היחידה אשר נוהגת בכל יום בתמידות, הן ביום והן בלילה, ועל כן בחר התנא לפתוח בה.

ביאור אחר מצינו בדברי הרב הקדוש רבי יצחק מאיר מגור ז"ע בעל 'חדושי הרי"מ' (ספר הזכות, ליקוטים ש"ס), על פי מאמר חכמינו ז"ל במשנה (ברכות פ"ב מ"ב): "למה קדמה 'שמע' ל'והיה אם שמע'?" אלא כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה, ואחר כך יקבל עליו עול מצות".

כשם שאמרו חז"ל (מכילתא יג ג), שפתח הקדוש ברוך הוא את עשרת הדברות בתבת 'אנכי', כאומר: קבלו מלכותי ואחר כך קבלו גזרותי, כך גם התנא פתח בקבלת עול מלכות שמים תחלה ואחר כך המשיך בפירוש המצוות.

ובאופן נוסף פירש בעל 'חדושי הרי"מ', שפתח התנא בקריאת שמע של ערבית, מפני שזוהי המצוה הראשונה שמתחייב בה האדם מדין תורה, שבאה בתחלת ליל שנתו הארבע עשרה שאז נעשה בן שלש עשרה ויום אחד ומתחייב במצוות.

עוד הוסיף רמז נאה: עשרת הדברות מתחילים באות א' - 'אנכי', ששה סדרי משנה פותחים באות מ' - 'מאימתי', והגמרא פותחת באות ת' - 'תנא היכא קאי'.

שלש אותיות אלו עולות "אמת", על שם הכתוב (תהלים קיט קס) 'ראש דברך אמת', כלומר ראש ותחילת דברי התורה מיוסדים על האמת.

ובענין זה, יסופר על קשר מיוחד, טמיר ונעלם, אשר היה בין הצדיק הקדוש רבי זושא מאניפולי ז"ע לגאון הקדוש רבי שמעלקא מניקלשבורג ז"ע, עוד בימי הסתופפותם יחדו בצל רבם המגיד

הקדוש ממעזריטש.

מסתיר היה הרבי רבי זושא ביותר את כח תורתו, ולמראית העין לא היתה לו יד בלמדנות בתורת הנגלה, אולם הגאונים המפורסמים שבין תלמידי המגיד ממעזריטש, ובראשם הגאון הקדוש רבי שניאור זלמן מלאדי, בעל התניא ז"ע, העידו על ידיעותיו העצומות של רבי זושא גם בתורת הנגלה, אשר נחשפו לעיניהם בעתות מצוא.

גם מקורו של הסיפור דלהלן הוא מפיו של הרב הקדוש בעל התניא, אשר כה סיפר:

באחת הפעמים אשר הסתופפו יחדו במעזריטש פנה רבי זושא אל רבי שמעלקא, אשר שמו הלך לפניו כגאון אדיר בעל שיעור קומה, וחילה את פניו כי יאות לקבע עמו שיעור בתורת הנגלה. רבי שמעלקא, אשר ידע אף הוא להעריך נכונה את טיבו של רבי זושא, לא סרב לבקשה, אך התנה את הענותו לה בכך שבתמורה יאות רבי זושא לקבוע עמו שיעור בתורת הנסתר.

רבי זושא היסס, אך משראה כי רבי שמעלקא נחוש בדעתו ומבלי התמורה הנדרשת לא יאות ללמוד עמו, נכנע והביע את הסכמתו ללמוד את רבי שמעלקא את תורת הנסתר.

בראשית השיעור הראשון שאל רבי שמעלקא את רבי זושא: "במה נתחיל?" השיב רבי זושא בענות צדקו: "זושא הוא עם הארץ גדול, לא עליכם, וצריכים להתחיל אתו מן המשנה הראשונה".

פתחו משניות והחלו לגרוס את המשנה הראשונה שבמסכת הראשונה, מסכת ברכות. פתח רבי שמעלקא ופירש את התבות כפשוטן: "מאימתי קורין את שמע" - "החל ממתי קוראים קריאת שמע". לפתע אחזה רעה נוראה את רבי זושא עד כי נשמתו ונפל מעל הספסל עליו ישב וצנח להרצפה, וכשכלו רתת וחלחלה פנה אל רבי שמעלקא ושאל:

"מנין לכם שפירוש התיבה 'מאימתי' הוא 'ממתי', ואולי הפירוש הוא: מאימתי י', כלומר, מפני פחד ה' ומהדר גאונו יש לקרוא קריאת שמע".

נפעם רבי שמעלקא מעצמת

השאלה, ומבלי להכנס לויכוח השיב: "ניחא, למדו לעצמכם כפי שהנכם רוצים".

זכולם מקבלים עליהם

קריאת שמע היא מן המצוות התדירות שבכל יום, פעמיים או קוראים אותה, בשחרית ובערבית, ופעם נוספת קודם שנת הלילה.

את גודל מעלתה של קריאת שמע ואת ההמשכה הברוכה אשר המתפלל מושך עליו בכוחה, אין לשער. אולם דא עקא, מחמת רוב ההרגל ושגרת הלשון, לעתים קוראים אנו את פרשיותיה מן הפה ולחוץ, כמצות אנשים מלומדה.

אמרות רבותינו מאורי האומה, ומעשיות פלא שארעו עמהם, יסייעו לנו להאיר אור חדש בעבודת קודש זו, ולהלהיט בה את הלבבות.

כשם שמבאר היה הרב הקדוש רבי משה מקוברין ז"ע, מדוע סידרו החכמים מתקני התפלה לומר ברכות קריאת שמע שבהן מתואר כיצד המלאכים מקדשים שמו של השם יתברך, ורק לאחר מכן קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע.

כיון שאין זה דבר פשוט להגיע תכף ומיד לקבלת עול מלכות שמים אמיתית, על כן מספרים תחלה את סדר העבודה של המלאכים הקדושים, ומתוך כך מקבלת הנפש הארה גדולה ואפשר להגיע לקבלת עול מלכות שמים באמת.

בדרך זו הסביר גם מדוע מכנים מעשי צדיקים בשם 'סיפורים'.

מפני ש'סיפורים' הם מלשון 'ספירים', שהן אבנים בוהקות ומאירות, כך סיפורי צדיקים מאירים את נפשו של היהודי.

סיפור כזה סיפר אחד ממקורבי הרב הקדוש רבי אליעזר זוסיא מסקולען ז"ע, שעבודתו השגיבה בקריאת שמע, מפורסמת היתה בעולם כולו.

בסוף ימיו של הרבי, כשסבל מאד מחולשת הלב, והיה מחובר למכשירים, בשעה שקרא קריאת שמע ראו על המוניטור שהלב דופק בחזקה והגיע למצב של סכנה. אמרו לו: "רבנו, עד כאן! הלא הקריאת שמע בהתאמצות רבה כל כך מזיקה לבריאות הלב הטהור".

השיב להם הרבי בנועם שיחו:

"והלא כל הלב איננו נצרך לי אלא כדי לקיים את מצות קריאת שמע, שעליה נאמר 'בכל לבבך!'"

דרגא הכי

ביאור נפלא על שירת הים, כתב הרב הקדוש רבי משה אליקים בריעה מקוזניץ, בספרו 'באר משה' (פר' בשלח):

המילה 'נחית' תתפרש מלשון ירידה למקום נחות, רמז לכך שהקדוש ברוך הוא כביכול הוריד את עצמו ממדרגתו העליונה כדי להתקרב אל עם ישראל.

תוספת לדברים הביא בשם מחותנו הרב הקדוש רבי אברהם המלאך ז"ע, על האמור במתן תורה 'ירד ה' על הר סיני' (שמות יט ב), כי במילים 'ירד ה' מנוגנות בטעמים המכונים 'דרגא תביר', מילים בשפה הארמית שמשמעותן 'מדרגה שבורה'. רמז למאמר חכמינו ז"ל (בבמות סג.) כי לעתים על האדם לרדת ממעמדו ולשאת אישה ממדרגה פחותה לו.

כך, להבדיל, כביכול ירד הקדוש ברוך הוא מדרגתו הנשגבה כדי להתחבר לעם ישראל. שכן מעמד הר סיני היה מעין נישואין של הבורא יתברך עם עמו ישראל, כפי שדרשו חכמינו ז"ל בגמרא (תענית כו:): על הפסוק (שיר"ש ג יא) 'ביום חתונתו ואמרו כי זהו מתן תורה'.

היתה זו ירידה כביכול מן המדרגה העליונה של האין סוף אל עולם של גבול וצמצום, ונתגלה ה' יתברך פנים בפנים לעמו ישראל, מתוך צמצום עצום של ההארה האלוקית הבלתי נתפסת.

כך גם כאמור פירש הרב הקדוש מקוזניץ את הפסוק (שמות טו יג) 'נחית בחסדך עם זו גאלת', בלשון ירידה, כביכול ירד הקדוש ברוך הוא ירד מדרגתו העליונה לעולם הזה, מתוך רחמינו על ישראל בשפל מצבם, כדי להוציאם מגלות מצרים ולהוליך אותם אל הר סיני, שם נתן להם את התורה הקדושה.

רמז נוסף גילה בהמשך הפסוק 'עם זו גאלת', כי המילה 'זו' עולה בגימטריא י"ג, רמז ל"ג מידות של רחמים שרק בכוחן התאפשרה הגאולה השלמה לישראל, ובקריעת ים סוף נבקע הים מכוח י"ג מידות שהתעוררו באותה שעה והביאו את הגאולה.

שביתאם להר סיני היתה מתוך תשובה כן יציאתם מרפידיים.

ואילו בפירושו 'אור החיים' לתורה (שמות ט"ז ב) ביאר רבינו חיים בן עטר את הענין באופן שונה. לדבריו לא לחינם שבה והדגישה תורה כי בייאתם להר סיני היתה רק לאחר נסיעתם מרפידיים, כי רמז יש בכך שלא יכול האדם לזכות בכתרה של תורה אלא אם כן יסיר מעצמו כל בדל של עצלות ויקבל על עצמו לעמול ולהתייגע בתורה ללא כל רפיון.

תיבת 'רפידיים' רמז יש בה לרפיון הידיים הקיים בטבע האנושות. האדם מטבעו מעדיף לרוב את הבטלה על פני היגיעה והעבודה ומכל מקום באם רוצה האדם להשיג דבר במלאכתו ולעטר את עצמו במעלות התורה ועבודת הבורא עליו להרחיק מעצמו את העצלות עד קצה האחרון אשר כדברי 'אור החיים' מוגדרת היא כ'עשב המפסיד השגת התורה'.

יסוד זה טמון בדברי חכמינו ז"ל הנודעים במסכת שבת (פג:) שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה וכפי שנדרש מן הפסוק (במדבר י"ד יד) 'את התורה אדם כי ימות באהל'.

משום כך חשוב היה להדגיש ולומר כיצד זכו בני ישראל לאחר צאתם ממצרים לקבלת התורה? רק משום שנסעו מרפידיים, כלומר שהרחיקו את עצמם מכל רפיון ועצלות המפריעה לאדם בעבודת בוראו ובכך היו מוכנים ומזומנים לקבל עליהם עול תורה.

לא רק בימים ההם אלא גם בזמן הזה, באם רוצה אדם להתעלות ולהתרומם בנפשו ולהעפיל במעלות הסולם אל שלימות עבודת בוראו עליו תחילה להסיר מעצמו את תשוקותיו לקנייני העולם הזה ותאוותיו ורק בכך תהיה נפשו מוכנה וראויה שישכון עליו אור ה' ותורתו.

הרי הנפש הבהמית של האדם מנוגדת היא בטבעה לנשמתו הרוחנית של האדם וככל שימשך האדם אחר תאוות נפשו ולא יסתפק במועט כך ירחיק את נשמתו מלהשיג את מבוקשה הרוחני. בענין זה ישנם בידינו תיאורים רבים מספור על גדולי ישראל לדורותיהם שלא זכו למה שזכו אלא רק לאחר שנתנו גט כריתות לצרכיהם הגשמיים והסתפקו במועט שבמועט כדי קיום גופם הגשמי בלבד, או אז זכו להאיר את נשמתם באור תורה ולהגיע לדרגות נשגבות בעבודת הבורא.

באורח חיים קיימו אלו הלכה למעשה את דבריו הנוקבים של רבינו הרמב"ם (תלמוד תורה פ"ג ה"ב) שכתב: 'אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדים מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא ייתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה'.

כן יתן לדידו שנה

דבריו של רבינו הרמב"ם שכדי לזכות לכתרה של תורה צריך האדם לצער את עצמו ולא ליתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה מזכירים לנו סיפור מפעים על אחד מגדולי ישראל שבמשך יממה שלימה לא נתן תנומה לעיניו אלא לפרק זמן מועט כדי קיום נפשו ולא עוד אלא שאף בשנתו זכה לעסוק בתורה.

סיפור מפעים זה מופיע בספר 'עשר נפלאות' שיצא לאור בפולין בשנת תרצ"ב ויש בו בכדי לקבל הצעה מועטת אל פרישותם של גדולי עולם שהרחיקו מעל נפשם את ההצטרפויות הגשמיות ובכך זכו להשלים את עצמם בלימוד התורה:

חיי של הרב הקדוש רבי שמחה בונם מפרשיסחא ז"ע היו מקשה אחת ללימוד התורה ועבודת הבורא. בכל רגע נתון היה הרבי עוסק בלימוד התורה והמוסר ומתעלה בעבודתו לנחת רוח לפני הבורא. עם זאת, כיון שגופו של הרבי דרש אף הוא את חלקו סר היה הרבי אל מיטתו למשך שעות בלבד ביממה כדי לאגור כוחות בנפשו ולהמשיך בעבודתו בהתלהבות גדולה.

היו אלו שעותיים של מנוחה קלה לגוף העמל ויגע ללא לאות בלימוד התורה, אך באם נחשוב שבאותן שעות היה הרבי פוסק מלימודו הרי שלא כך היו פני הדברים. על יד מיטתו ישבו תלמידיו אשר קראו לפניו מתוך הספר כאשר הרבי עצמו מאזין ומקשיב לכל מילה קדושה היוצאת מפייהם. בדרך כלל הסדר התנהל באופן כזה שבשעה הראשונה היה תלמידו הרב הקדוש רבי יצחק מוורקא ז"ע מקריא לפניו מדרש ומשהסתיימה שעה זו היה תלמידו הרב הקדוש רבי מנחם מנדל מקוצק ז"ע מתיישב לצידו ומקריא לפניו מתוך ספר הזוהר הקדוש למשך שעה נוספת.

התלמידים שחששו מאד לשלום רבם לבל יקרוס גופו מעבודת הקודש היו מביטים מפעם לפעם לעברו וכאשר היו מבחינים ברבם כשהוא מתחיל לנשום עמוקות ומנמנם היו פוסקים מלקרוא כדי שיתן שינה לעיניו וינחו קלות טרם ימשיך את סדר יומו.

אמנם בדרך כלל לאחר רגעים קלים היה הרבי מתעורר מתנומתו וממשיך בעצמו לקרוא מן המקום בו הפסיקו תלמידיו לקרוא. כל דקה חשובה היתה אצל הרבי לאין ערוך ובאם התלמידים פסקו מקריאתם הרי שחובה עליו להמשיך ולקרוא בעצמו.

נקל לשער את התועלת המועטה שהשיג הרבי בשינה חטופה שכזאת, ובכל זאת מיד כאשר הסתיימו להם שתי השעות אותם הקצה הרבי למנוחה, היה ננער ממיטתו בגבורת ארי ושב לעבודת קדשו כשהוא ער

ורענן וממשיך בסדר יומו ברציפות ללא הפסק.

זוהי רק דוגמה למסירות מוחלטת שהייתה לגדולי עולם אשר בגינה זכו והשיגו את מדרגתם הנשגבה, ואנו, על אף שלכאורה זקוקים אנו ליותר משעתיים כדי לרענן את הנפש בשגרת יומה מכל מקום נוכל ללמוד מדרכיהם להקריב לגבוה את כל הדברים המאיימים להרחיק אותנו מעבודת הבורא, להתרחק מן המותרות ומן תאוות הגוף ולהיצמד לדרך של הסתפקות במועט ובכך להתקרב יותר ויותר לקבלת התורה.

'וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השפר ואת ההר עשן וירא העם ויגעו ויעמדו מרחק' (שמות כ טו).

הפל עליהם אימתה ופחד

עם ישראל ניצב הכן למרגלות הר סיני וממתין לקבלת התורה. השכינה הקדושה יורדת על ההר והקולות והלפידים וקול השופר הנשמע בחלל גורם להם לישראל לנוע על מקומם ברתת ובזיע לגודל חרדת המעמד הקדוש והנשגב.

כך פירש רש"י הקדוש את הנאמר 'ויגעו ויעמדו מרחוק' שאין הכוונה שהתנועעו על מקומם בלבד אלא שאפפה את בני ישראל חרדת קודש שגרמה להם לרתות ולזוע באימה ובפחד למול המורא הגדול.

אך מדוע לצד הנאמר 'ויגעו' כתבה התורה אודות בני ישראל 'ויעמדו מרחוק'? הרי מסמיכות הדברים נראה שהתנועה היא הסיבה לפיה עמדו בני ישראל מרחוק ומה קשר יש בין השניים?

בספרו 'יטב פנים' (אבני זיכרון עב) פירש הרב הקדוש רבי יקותיאל יהודה מסיגט ז"ע בעל 'יטב לב' את הקשר הדברים באופן נפלא:

מפורסם היה הרב הקדוש רבי זושא מאניפולי ז"ע בצדקותו ופרישותו מכל ענייני העולם הזה. כל כך השתוקק להעפיל יותר ויותר במדרגות עבודת הבורא עד שכל מדרגה שהשיג לא מילאה את סיפוקו ומיד עמל על עצמו להוסיף ולהתקדם ככל שתשיג נפשו קרבת אלוקים.

כיון שהאדם הינו קרוץ מחומר ומלא בפניות אישיות הפוגמים בשלימות עבודתו לפני הבורא, נעמד רבי זושא בתפילה וביקש בתחנונים מלפני אביו שבשמים שיזכה שתשיג נפשו יראת שמים בדומה למה שזכו בה מלאכי מרום!

הקדוש ברוך הוא השומע תפילותיהם של צדיקים האזין לתפילתו וביום בהיר שרתה שכינה על נפשו ואור מופלא רום מעלה ירד עליו עד אשר השיג וקיבל יראת שמים עילאית ומיוחדת בדומה למלאכי השרת.

אלא שאת זאת לא שיער רבי זושא בנפשו. מעוצמת היראה וחרדת הבורא שהשיג לא יכל להניע אף איבר מגופו שנעשה כאבן לבלי נוע.

נמצא לפי זה שכל עוד יכול האדם לנוע על מקומו בעת שעובד את בוראו הרי שעדיין לא זכה להשיג את יראת הבורא באופן המרומם והנשגב ביותר, שכן אילו היה זוכה לכך כל גופו נעשה היה כאבן וכל איברי גופו משתתקים היו לנוכח יראת הבורא.

על פי זה נבין את הקשר בין 'ויגעו' לבין 'ויעמדו מרחוק'. אם יכולים היו בני ישראל לנוע לבלתי קפוא על מקומם מרוב אימת הבורא הרי שאות הדבר שעדיין רחוקים היו מן שלימות היראה וטרם באו אל תכליתה.

תוכו רצוף אהבה

מן הראוי להסמיק לדברים אלו דבר מופלא שכתב הרב הקדוש רבי שמואל מסוכטשוב ז"ע בספרו 'שם משמואל' (ואתחנן תרע"ה) אודות מה שמצאנו אצל צדיקים מסוימים שהיו עומדים בתפילה לבלי נוע וללא כל היכר של התלהבות וחמימות הנראית לעין ובשונה מצדיקים אחרים שהיו עושים תנועות גדולות בעת תפילתם ועבודת התפילה נעשתה אצלם ברגש רב.

כך העיד על הרב הקדוש רבי שמחה בונם מפרשיסחא ז"ע שהיה מתפלל ללא תנועה כלל אלא היה עומד על מקומו כאבן ועיניו זולגות דמעות בלי הפוגה. כמו כן סיפר ששמע מאביו הרב הקדוש רבי אברהם מסוכטשוב ז"ע בעל 'אבני נזר' שבהיותו חולה נתבקש על ידי חותנו הרב הקדוש רבי מנחם מנדל מקוצק ז"ע שלא להתפלל בימים הנוראים בבית המדרש ברוב עם אלא עמו יחד בחדר הצדדי הצמוד לבית המדרש. באותם ימים בהם התפלל יחד עם הרבי מקוצק שם ליבו לכך שמתפלל בלא תנועה והתפעלות כלל ורק פניו היו בווערות כלפידים וצורתו דמתה למלאך.

לדברי השם משמואל' ההסבר לחילוק שמצאנו באופן התפילה אצל צדיקים הוא כך: ישנם צדיקים שעבודת הבורא נעשית על ידם על ידי הרגשת הלב וכיון שהלב הוא חם ומלא רגש לכן תפילתם מולידה תנועות חיצוניות ומשמיעה קול חוצב להבות אש לגודל יראתם ואהבתם את הבורא וכנאמר (תהלים לה') 'כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך'.

אך לצד זאת ישנה בחינה אחרת. הלא הם הצדיקים העובדים את הבורא בהתבוננות המוח בלבד, והיות והמוח בטבעו הינו קריר ובלתי מתרגש לכן לא ניכרת מהם שום התפעלות והתלהבות חיצונית בעבודת התפילה אלא תוכם רצוף אהבה ודביקות פנימית שאינה ניכרת לחוץ, כאלו היו הרבי מפרשיסחא והרבי מקוצק נשמתם עדן.

ספרי יהלום לשמיעת השיעורים - קול הלשון
03-6171077

מכתלי בית ההוראה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה וחינוך "באר ישראל" בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

טבילה במקוה חמה בשבת (ב)

וכן כתב הרשב"א שם, שהקשה וזה לשונו: וכי מה אכפת להן אם היתה דולקת והולכת בשבת, והתניא פותקין מים לגינה ערב שבת עם חשיכה ומתמלאת והולכת כל השבת כולה. ויש לומר דכיון שנקביו פתוחין והוא דולק והולך בעודו רוחץ בו ודאי אתי לחתווי ולפיכך אסרו בדולק בשבת.

אמנם הרמב"ם (שבת פכ"ב ה"ב) כתב כפשוטו: מפני מה אסרו חכמים ליכנס במרחץ בשבת, מפני הבלנים שהיו מחמין חמין בשבת ואומרים מערב שבת הוחמו, לפיכך גזרו שלא יכנס אדם למרחץ אפילו להזיע, וגזרו שלא ישתטף כל גופו בחמין ואפילו בחמין שהוחמו מערב שבת. עכ"ל. ומשמע מדבריו שהחשד הוא שאכן יעשו מלאכת הבערה בשבת.

ועיין בפני יהושע (שבת לט: ברש"י ד"ה בכלי) שכתב דמ"ש משמע שלא היה חשד שהבלנים מחממים מים ממש, אלא החשד היה שהכניסו מים צוננים לתוך המים החמים, כדי להרבות במים החמים, והם סברו שזה רק תולדת האור ומותר לעשות כן בשבת. אולם בסוף דבריו (שם ד"ה ונראה) כתב שיש לומר שרש"י כתב כן רק לפי סברת הגמרא שם בתחילה, שרק בכלי אסרו לרחוץ, אבל בקרקע מותר, ואם כן בהכרח שלא גזרו משום הבלנים, שהרי אדרבה הבלנים היו עושים כן בקרקע [לפי מה שפירש רש"י שם שקרקע היינו מרחצאות], ולכן כתב רש"י שהחשד היה שמא יערב המשך בעמ"ג.

בחלק הראשון של התשובה נידון בהרחבה שאלת ההיתר במה שנוהגים חסידים ואנשי מעשה לטבול במקוה חמה בשבת בבוקר, ומדוע אינה אסורה משום איסור רחיצה בחמין בשבת. ונבאר ששחלקו האחרונים אם טבילת מצוה בכלל גזירת רחיצה, ויש שכתבו, שאף אם טבילה בכלל רחיצה יש להקל מטעמים אחרים. להלן יבוא המשך הדיון בנושא.

החשש משום חיתוי וניתן לסגור את חדר המכונות

הנה יש עוד צד היתר, על פי שמצינו שנחלקו הראשונים בביאור הסוגיא גזרו משום שהתחילו הבלנים להחם בשבת ואומרים מערב שבת הוחמו, אם הכוונה שהיו מחממים ממש בשבת, דהקשו הרשב"א (שבת לט: ד"ה התחילו) והר"ן (על היר"ף, מ. ד"ה אמר) מהא דאיתא בגיטין (יג.) נחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבתות. ואם כן איך נחשדו הבלנים שהחמו את המים שבמרחצאות בשבת. ויתרצו דאה"נ שלא חשדו שהבלנים עשו מלאכת הבערה לחימום המים בשבת מעצמה, וכמו שכתב הר"ן (יח: מדפי היר"ף) דבבב"א אין לחוש שהבלנים עשו מלאכת הבערה לחימום המים בשבת גופה, אלא שהיו נותנים שם עצים מבערב סמוך לחשיכה, והם מתבערים והולכים כל השבת, ואיכא למיחש שמא יחתה בגחלים והכי איתא בירושלמי בהדיא.

הלכה למעשה

תשובות ממורינו הרב שליט"א

נפילת אפיים ותחנות בדרכים

האם אומרים נפילת אפיים ותחנות במקומות שאינם מיועדים לתפילה באופן קבוע?

ת. אין נפילת אפיים אלא במקום שיש בו ספר תורה, וכשאין ספר תורה אומרים התחינה בלא נפילת אפיים¹. ואם יש ספרי קודש, יש נוהגים לעשות נפילת אפיים². ויש הנוהגים שלא לומר תחנון בהיותם בדרך³.

השלמת קריאת התורה

ביום חמישי הגענו לעיירה אחת ואמרנו לנו

1 רמ"א סי' קלא ע"ב ו במשנה ברורה סי' ק"ב. אמנם ראה בר"י יוסף סק"א שיש חולקים והוסיף שכן משמע מסתימת המחבר שאומרים אף ללא סי' ת, וכתב עוד שמענו שג"פ הקבלה אין להפקיד אם יש שם סי' וראה בעשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו (מאמר תיקון דין ת"א פכ"ז) שהביא סמך ומקור למה שאין נופלים אלא במקום סי' ת, וכתב שהיועדות לכון כל צרכו בכך מחשבתו משווא ליה מקום ספר תורה, ולא כל הרוצה לטול את השם יטול. וכע"ז בסידור רבי שבתאי יפול אף שאין סי' ת שם אך לא יעשה זה אלא מי שהוא בבירושלים שבין החומות יש ובשלחן הטהור סי' קלא ט"ח: במקום אין סי' ת, או יחיד המתפלל, אסור ליפול על דעה זו, אלא אומר אר"ם תחינה בלא נפילת אפיים, כי נפ"א היא סכנה גדולה וראוי להזהר שיהיה דוקא זכות הציבור וזכות סי' ת.

2 במשנ"ב שם הביא דעה זו ולא הכריע, וראה באגרות משה (ח"ה סי' כ אה) ו בארחות רבינו (הל' נשי' אות יט) שפירש למקום ליפול על דעה זו, ובשאר ערי"ם לא נפל (א"ח סי' ע"ה) הורה לנהוג כפשוטו דברי הרמ"א ולא ליפול בכיסוי פנים במקום שאין סי' ת אפילו שיש ספרי קודש, ובחליכות שלמה כתב שבירושלים שבין החומות יש ליפול גם בלא ספרים, ובירושלים שחוץ לחומות אפשר ליפול במקום שיש שאר ספרים, ובשאר ערי"ם לא נפל על פניו גם במקום שהיו ספרי קודש. והגר"ח השיב שהמנהג להקל למעשה שפסרים כס"ת ודי בספר אחד ואף סידור מועיל לענין זה (שאלת רב ח"ב פרק א אות י"ב).

3 מנהג ישראל תורה סי' קלא, שכן היה המנהג של הרבה צדיקים. וראה בספר אמרי צדיקים (אטיבא אות א) שכתב בשם הדברי חיים מצאנז הטעם שהחסידים

שיהיה שם בבית הכנסת ספר תורה, אולם לבסוף נודע לנו שבדיק שבוע קודם תורם הספר לקח אותו, רק אחרי צהריים הגענו למקום שיש בו ספר תורה, האם אפשר להשלים אז את קריאת התורה?

ת. אם התפללו בדרך ולא קראו בתורה, ולעת מנחה הגיעו למקום ישוב, י"א שאין משלימים את קריאת התורה שבטלו בשחרית⁴. אך נהגו שמשלימים הקריאה במנחה⁵, ובלבד שיש רוב מניין שלא שמעו⁶. וביום אח אפ"ש להשלים⁷.

תגים שנפרדו מהאותיות

נשלחתי על ידי מערכת הביטחון להתגורר באחת ממדינות אפריקה, שמסביבות ביטחוניות לא אפשר את שמה. אין אפשרות לשלוח חסרות

מארץ ישראל למדינה זו, ולכן אנחנו משתדלים להשיג הכל בשוק המקומי. לאחרונה צילמתי את המזוזות הקבועות כאן כבר חמישים שנה ושלחתי את התמונות לבדיקת מומחה. נאמר לנו שהאותיות כשרות, אך הרבה מהתגים נפרדו מהאותיות, ככל הנראה בגלל התיישנות הקלף. האם כרגע יש עניין להחזיר את המזוזות למקומן או שהן פסולות? ואם הן כשרות, עד כמה דחוף להשיג חדשות? יתכן שנוכל להשיג אספקה כזו לקראת פסח, אך היא תבוא על חשבון ציוד אחר.

ת. לכתחילה יש לתקן את המזוזות מאחר שיש כמה שיטות שהן פסולות באופן זה⁸, והתיקון מועיל גם בתפילין ומזוזות⁹. אם לא ניתן לתקן, ראוי להשתדל שיביאו מזוזות חדשות, אך בינתיים יכולים לקבוע את אל"ף¹⁰.

סי' טו) הביא שהב"ח פסק שהוא פסול, וכן הגר"א הביא שהרבה פוסקים מחמירים בזה. וכן באליה רבה (סי' לו) הביא מספר ברוך שאמר (אות מו) ומהר"י מינץ (ש"ת סי' טו), וכן היריד"א כתב (שרת יוסף אומץ סי' מ"א) שיש לחוש לדברי ר"ת וספר התרומה והרא"ש וסיעתם שפוסלים בלא תגין. וכן בקול יעקב (לבעל הכף החיים סיפן לה סי' יח) כתב שבדברי הרא"ש ז"ל (עץ חיים שער הגדולות פ"ג) מבוואר שצריך לתייג אותיות שעטנ"ז ג"ץ בל תגין, ואותיות בד"ק ח"ה בתג אחד, ועליהם אין להוסיף ומהם אין לדוושם (סי' ע"ב סי' לו) שתיקון מהני לכ"ע, ואם הפירוד יארכו נפרד מהאות מהני לזה תיקון, אך עד שיתקנוהו הוא פסול. אולם הלבושי שרד (שם סי' טו), והטעם כיון שאף לדעת הרמ"ע אם נעשה כן בתחילה מהני תיקון, ואם נפרד אחר הכתיבה אין צריך לתקנו כלל, וצריך לגרור את התג ולכתבו מתחילה, אמנם אם מתחילה עשוי את התג כדעת ואח"כ נפרד מהאות מהני לזה תיקון, אך עד שיתקנוהו הוא פסול. אולם הלבושי שרד (שם סי' טו), והטעם כיון שאף לדעת הרמ"ע אם נעשה כן בתחילה מהני תיקון, ואם נפרד אחר הכתיבה אין צריך לתקנו כלל, וזה כשר. וכן כתב הפירוד קדושים (סי' ע"ב סי' לו) שתיקון מהני לכ"ע, ואם הפירוד נעשה אחר הכתיבה כשר אפילו בלא תיקון.

9 משנה ברורה (שם סי' טו), והטעם כיון שאף ללא התגין את התגין לאחר כל הכתיבה.

10 ראה ש"ת מנחת יצחק (א"ח סי' לו סי' א) שאם ביה"ט (סי' ב) באי"ט (סי' ד) מועיל) הביא שדעת ספר התרומה שהתגין מעכבים, ומכל מקום כתב (בסי' רא) שאף לכתחילה יכול לעשות את התגין לאחר כל הכתיבה.

10 ראה ש"ת מנחת יצחק (א"ח סי' לו סי' א) שאם ביה"ט (סי' ב) באי"ט (סי' ד) מועיל) הביא שדעת ספר התרומה שהתגין מעכבים, ומכל מקום כתב (בסי' רא) שאף לכתחילה יכול לעשות את התגין לאחר כל הכתיבה.

בתורה. 5 במשנ"ב סי' קלה סק"א כתב שזמן קריאת התורה של שני וחמישי הוא כל היום. וכ"כ בש"ת מהר"י אסאד ח"א סי' נא, הובא בלקוטי מהר"ח סדר קריאת התורה. ובשו"ת גורן דוד (א"ח סי' ה) הביא שהחתם סופר עשה כן למעשה כשהיה בדרך. וע"ע ש"ת שבט הלוי שבאקראי אפשר לקרוא במנחה, אך אין לנהוג כן בקביעות לזמן ארוך, וכ"כ בש"ת פרי השדה (ח"ג סי' א-ב).

6 עוד הביא בלקוטי מהר"ח שם בשם ש"ת מהר"י ברונא סי' ז' שמי שלא שמע קריאת התורה בשני וחמישי, יקרא הפרשה [כנראה הכוונה שיקרא מתוך החומש. ולפינו בש"ת מהר"י ברונא שם לא נזכר דבר זה, ואולי יש ללמוד כן מתוך דבריו שם עיי"ש].

7 ש"ת מהרש"ם ח"א סי' קעה.

8 דברי העטרת זקנים (בני השיע"י סי' קלה סק"א) שסובר שמשלימים.

9 הראשונים נחלקו האם התגים מעכבים: הרמב"ם (תפילין פ"ה ה"א) כתב: אם לא עשה תגין או שהוסיף בהן או גרע מהן לא פסל. וכן כתב בש"ת פאר הדור (סימן קנ"ד): ומי שאינו משיגו בזה ואינו כותבם לא הפסיד ולא פסל, אבל אין זה מן המובחר. אמנם הטור (י"ד סי' רע"ג) הביא שדעת הרא"ש אם חיסר את התגים על אותיות שעטנ"ז ג"ץ הרי זה פסול, כיון שתגים אלו הוזכרו בגמרא, וכן דעת ר"ת. וכתב הבית יוסף (א"ח סי' לו ז"ה ואלו הן) שכן יש לדקדק מדברי בעל התרומה וההגהות מימוניות. אך להלכה פסק השו"ע (א"ח סי' לו סי' א) שאם לא תייג אפילו שעטנ"ז ג"ץ לא פסל. ובמשנה ברורה (שם

כיבוי פלאפון שמצלצל באמצע התפילה

נכנסתי לבית כנסת מרכזי, הנחתי את התיק שלי על ספסל ליד הכניסה ונעמדתי להתפלל עם הציבור. באמצע תפילת שמונה עשרה התברר לי ששכחתי להשתיק את הפלאפון שבתיקי, והוא התחיל לצלצל בקול גדול. עמדתי רחוק מהתיק והצלצול לא הפריע לי לכוון בתפילה, אבל הוא הפריע למתפללים שעמדו בקרבתו. מה עליי לעשות במקרה כזה?

ת. יש לעורר שחובה לכל אחד לכבות את הפלאפון לפני שנכנס לבית הכנסת. צלצול טלפון באמצע התפילה בין הציבור הוא עוון בין אדם למקום ובין אדם לחבירו. וקל וחומר מבשר ודם, שיש מקומות שמקפידים מאד שלא להיות נוכח בטלפונים פתוחים, ועל אחת כמה וכמה בבית ה'. לכן החובה על כל אחד להקפיד קודם התפילה לכבות את המכשיר או להעבירו למצב שקט. וודאי שאין לענות לשיחות באמצע התפילה. בתפילת שמונה עשרה עומד אדם כעבד לפני רבו, ואסור לו לעסוק בשום פעולה או תנועה שאינה לצורך התפילה. כאשר יש דבר המפריע לתפילה או לציבור, כגון תינוק בוכה, טלפון מצלצל, ספר קודש שנפל, תפילין על הרצפה, או רוח חזקה מן החלון, מותר להסיר את ההפרעה, גם באמצע התפילה, בלי דיבור ובמינימום תנועה¹². אם מרגיש שאינו יכול לכוון, מותר לצורך זה לעקור ממקומו כדי לעצור את ההפרעה, ולאחר מכן יחזור למקומו

11 ומבואר בשו"ע (א"ח סי' צ"א) שיש למתפלל להסיר כל מה שטורד את כוונתו, קל וחומר מאילו היה מדבר לפני מלך שטרם ידע דברים העלולים לבלבט את כוונתו, ובודאי שאין לענות לשיחות באמצע התפילה בשל שום צורך. וראה בשו"ת משנת יוסף (ח"ד סי' ט) שכתב שהנכנס לבית כנסת על מלאפון פועל עובר אסור בשו"ע (א"ח סי' צ"א) וזויל בכבוד זה הכנסת, מבואר אצל ר' אריסר'ם. א. ולכל כבוד זה הגם להסיר כל המחשבות הטרודות אותו עד שתישאר מחשבתו כדבריה ובהם יעבור ודאי שאין מחשבתו וכו'. וזו מפייע למתפללים אחרים, ומבואר בבית הלכה (סי' ק"ב ד"ה אהו) שהטעם שאסור לעבור נגד המתפלל הוא לא שלא לבטל כוונתו, לכן, גם מי שמוסק בהצלת נפשות ולשם כך נושא עליו משכיר בפר הווסט בומן הטרעה על ארוע חירום, יראה להתפלל מסוף פלח כדי שיוכל לצאת מי מיתב הכנסת כדי לצמצם כל מה היותר את ההפרעה האחרים בתפילתם.

12 כן כתב המב"ר יוסף (סי' ק"א) שמוטר לרמוז בידו לתינוק הבוכה באמצע שמונה עשרה כדי שישתוק ולא יפריעו מתפלליו, וראב"ה בחמ"ק (א"ח סי' ט) שהוכיח כן מהגמרא (ר"ה דף), והובאו דברי במשנה ברורה שם וכן בשאר דברים המפריעים את הכוונה וכוון אם נפלו תפילין או ספרי קודש על הרצפה, או שהחלה להיכנס רוח חזקה מהחלון, מותר להסיר את ההפרעה גם באמצע התפילה.

13 כן כתב המגן אברהם (סי' ק"ד) שמוטר במקום הצורך לכתב למקום אחר באמצע תפילת שמונה עשרה, אבל שלא לצורך הוה הפסק, וכן הביא המשנה ברורה (שם ק"א). אמנם בבית הלכה (סי' ד"א) כתב שלעיתים ה"ר"א (שם ק"א) הוא מתלוקת בשו"ע והרמ"א (הם האם הליכה נקראת הפסק בשמונה עשרה. וראה במשנה ברורה (שם ק"א) שכתב שאם תינוק בוכה בשמונה עשרה, מותר לו להרחיק את עצמו ממנו ובמקום אברהם (סי' ק"ד) הביא מספר חסידים (סי' השפד) שהתפללו בארבעה וראו שיתלוצצו עליו, יכול לכתב לאחוריו ולסועף לו פסיעות כדי שישכחו פסיעותיה ויחזור למקומו ויגומר תפילתו, וכן הביא המשנה ברורה (שם ק"ד). ולפי זה כתב בשו"ת שלמת חיים (א"ח סי' ק"א) שאם עמד להתפלל באמצע בית הכנסת, ואחר כך שכנכו מברו אנשים את שיתלוצצו עליו, ויחזיקו את גודו ומתבלבל וטרוד בתפילתו, מותר לו להתקרב אל הקוד באמצע התפילה. אולם בענין השולחן (סי' ק"ד) כתב חמה על זה מאד וכתב לאסור לכתב ממקומו באמצע

ולהמשיך בתפילה, אך לא יפסיק בדיבור¹³. ואם הוא נמצא בבית הכנסת שיש בו רבים, והטלפון שלו מצלצל באמצע תפילת שמונה עשרה, הוא מחויב להשתיקו מיד, והדבר נחשב צורך התפילה¹⁴.

ברכת לימון כבוש

קניתי קופסה של לימון כבוש. זהו מטבל מסוים ומסויפים למאכלים שונים, ויש שאוכלים אותו כמות שהוא, לעצת ד"ר אפוי וכדומה. בתוך המטבל רואים חתיכות קטנות של לימון, והטעם האופייני של הלימון קצת בולט. מה מברכים על המטבל כאשר אוכלים אותו לבדו?

ת. במטבל זה חתיכות הלימון אינן העיקר, אלא הן חלק מתוך רכיבי המטבל, ולכן ברכתו היא שהכל¹⁵. אולם מרקחת לימון שיש בה חתיכות לימון ממותקות, ברכתה העץ¹⁶. ואם המרקחת עשויה מקליפות לימון, אף שיש לה טעם לימון והקליפות התמתקו לגמרי, ברכתה שהכל¹⁷. כל זה רק כשאוכל את המרקחת או המטבל בפני עצמו, אך אם אוכל את המטבל יחד עם דג וכדומה אינו מברך עליו כלל¹⁸.

תענית שובבי"ם בערב שבת

אני רוצה להתענות בימי השובבי"ם. אך באמצע השבוע הצום מפריע לסדרי הלימוד הקבועים שלי בכולל, ולכן אני יכול לצום רק ביום שישי. האם עדיף לקבל תענית ולצום עד קידוש, או שעדיף לצום ללא קבלת תענית ולאכול מעט קודם השקיעה?

ת. עדיף שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה¹⁹.

תפילתו, והוסיף שאף אם יש דבר המבלבלו יתחוק בתפלתו וכן השמים יעוררוהו. ובתשובתו הנהגתו (ח"י סי' לה) כתב שאף לדבריו יש לומר שאם הדבר מבלבל את כוונתו עד שאינו יכול לכוון כלל מותר לו להפסיק, כיון שכל מה שאסור לזון ממקומו באמצע התפילה שמונה עשרה הוא משום שעומד כעת לפני ה' מתבלבל במחשבותיו הרי בלא הכי אינו עומד לפני ה'. וכן מובא בשם הגר"ש אלישיב שאם בן בוכה באמצע שמונה עשרה והוא מפריע ליתר המתפללים, שומטר לאביו להוציאו החוצה.

14 אך כתב בשו"ת אבן עזר (ח"י סי' ט"ו) והטעם שהרי יש לאדם חיוב מתיקה הדין לשמור ממנו של זיק, וכיון שממנו מוקד אף המתפללים במוטל את כוונתם, מוטל על הבעלים חיוב גמור למנוע זאת. אמנם אם הטלפון אינו שלו, או החובה עליו להשתיק, אך רשאי לעשות זאת אם הצלצול משמין ומפריע לו לכוון בתפילה. יש לציין שמפאת חומרת ההפרעה בתי כנסת שקבעו קנס לזימון משכשכיו מצלצל במהלך התפילה. לא באנו לדון באיזה אופן תקנה זו חלה ומחייבת מצד דיני התורה, אלא רק לעורר את חומרת הדבר. אך כבר היו לעולמים שתיקנו תקנות מיוחדות לבית הכנסת, כפי שמסופר שבבית מדרשו של הר"ק רבי צבי הירש זע"א מודיעטוב היתה תקנה שלא להשאיר על השולחן תפילין מגולות, אם הם חולצים אותן באמצע התפילה לפרק זמן קצר ביותר, אלא חיובה להכניס צדן לתוך הכנסת שלהן. על מי שערב על התקנה היה נקנס על ידי החסידים שהיו נוטלים את תפילתו, וממשכנים אותן לשם קניית כמות נכבדה של י"ש. כאשר הגיע הר"ק רבי נפתלי זע"א מרופשיץ אל רבי צבי הירש זע"א, נכנס לבית המדרש לחפלת שחייתו באמצע התפילה נוצר רבי נפתלי לחלץ את התפילין, ומאחר שלא ידע מהתקנה הנהוגת בבית המדרש, השאירן מגולות על השולחן, ולכן אב בתוך הכנסת עליו חלפו דקות מועטות, והתפילין נלקחו על ידי החסידים והתמשכו. כאשר חזר רבי נפתלי אל מקומו, ולא מצא את תפילתו חשכו עיניו. הוא החל לחפש על השולחנות, עד שנגש אל אחד החסידים, וספר לו אודות התקנה הנהוגת בבית המדרש. קבל רבי נפתלי את הדברים ושילם ככל אשר הושת עליו. לאחר מכן, שאר רבי נפתלי את רבי צבי הירש אודות תקנה זו, נענה רבי צבי הירש ואמר, שלשת הדברים הנקראים בשם 'אות', עליהם להיות מכוסים, השבת מכוסה את המגולות, ועל כן המילה, ועל כן צריכים לכתוב את תפילתו, ולכן אין מברכים עליו להתירין מגולות על השולחן. לאחר מכן, הוסיף רבי צבי הירש ואמר טעם נוסף, על פי סוד התקנה זו. משמע רבי נפתלי את הדברים נענה ואמר, איילו לא באתי לכאן, אלא כדי לשמעת את הדברים הבלתי ידע.

15 באופן זה אין העיקר הלימון, אלא עיקרו כדי לתת טעם במטבל, ומצא שהוא חלק מכל שאר התבלינים היצרים יחד את טעם המטבל, ולכן אין מברכים עליו כלל כדין עיקר וטפל המבואר בשו"ע (א"ח סי' ר"א). וכל לשיטת חיי אדם (כלל א"ש) הסובר שבשני מינים עיקריים המעורבים יחד אין הולכים אחר הרוב

ויכול לקבל על עצמו תענית, ולהתנות להדיא בשעת הקבלה שאינו מתענה אלא עד מעט קודם השקיעה²⁰. ואם הוא מבני אשכנז יתפלל מנחה קודם שיאכל ויאמר 'עננו', אך בני ספרד לא יאמרו 'עננו'²¹.

משקפיים המחליפים את צבעם בשמש

קניתי משקפיים מחומר מיוחד, שגורם לעדשות להפוך לכהות כאשר אני יוצא לשמש. האם מותר לי להרכיבם בשבת?

ת. מותר להרכיב משקפיים אלו בשבת ואין בזה חשש צובע²².

ללכת לקבר פעמיים באותו היום

הייתי בליד'ענסק והתפללתי בציון בבוקר. בצהריים נערך שם מעמד תפילה מיוחד. האם מותר לי ללכת לציון שוב?

ת. נהגו שלא ללכת לאותו קבר שתי פעמים ביום אחד²³. אולם יש שכתבו שאפשר להקל בזה אם הולך כדי לבקש על דבר שלא ביקש עליו בפעם הראשונה²⁴. וכן אם שכח שם איזה דבר מותר לחזור ולטילו²⁵.

להתפלל רחוק מהקבר

האם כהן שאינו יכול לגשת לאוהל קברו של הצדיק, יועיל לו לעמוד ולהתפלל מרחוק במקום שרואה משם את הציון?

ת. הנה לבאים בסוד ה' מצאנו שמסר האר"י הקדוש לתלמידיו ייחודים וכוונות הנעשים בזמן ההשתחוות על קברי הצדיקים²⁶. וזה נראה רק כאשר משתח ממש על הקבר²⁷. אולם למי

22 בדבר שאינו מתקיים אין איסור צביעה מהתורה כמבואר פרמ"ב (שבת פ"ט ה"א). ובשמיטת שבת הכלהתה (פ"ח היר"ע) כתב שאף מדרבנן אין לאסור כיון שאין לה קיום כלל, שהרי כשנכנס לצל חוזר הצבע כמו שהיה בתחילה. ועוד שהאדם עצמו אינו צובע על דבר נעשה בדרך גרמא. ובשו"ת צ"ח אליעזר (ח"כ סי' ד) הוסיף שכן שהשינוי נעשה על ידי השמש הרי אין דרך צביעה בכך, ודומה לבישול בחמה המבואר בשו"ע (א"ח סי' ט"ח) שמתוך בשבת משום שאין דרך בישול בכך. ועוד יש לציין מה שכתב בשו"ת באר משה (ח"ח סי' כ"ד ק"א) וכענין זה מובא מהגר"ש"ר אבירבאך להתייר בדיקת ביץ בשבת, כיון שאין צביעה זו שום ממשות שזה נעשה על ידי החומרים הכימיים שבצומח בה.

23 צוואת ר"י החסיד (סי' י"ב), וכן הוא בכתבי האר"י (נתיב מצוה אבילות ד"ה צוני מורי, לקוטי תורה למתה"ח פרישת גידי), והובאו דבריהם בשו"ת נה"ל (נה"י ד"ח סי' ס"ב) ובמג"א (סי' קט"א סי' ט"ו) ובאב"ח רבה (סי' ר"כ אות ח) ובדברי חיים (סי' ק"ט) ובמשנה ברורה (סי' קט"א סי' ט"ו) ובשו"ת באר משה (ח"ח סי' ק"ט) הסתפק אחר שיצא משטח הבית הקבורת לא יחזור להתפלל בקבר שבח התפלל שם, או שיהיה כשהוא עדיין בתוך בית הקבורת לא יחזור, אם כבר גמר להתפלל בקבר ויצא מחוץ ל"ל אמות שלו. וכתב שם שיש שם עדיין בתוך ד' אמות מהקבר ודאי שיוכל לחזור ולהתפלל, כיון שכל קבר נוסף ד' אמות סביבו כמבואר בשו"ע (י"ד סי' ס"טו) סעיף ג', וזו דעה נכונה. וכן כתב שם חלק מקבר לקבר ועדיין לא התפלל שם, מותר לו לחזור ולהתפלל על קבר שכבר היה בו.

24 חסיד בני חיים (סי' כ"ו) כתב לדיק מצוונן צוואת ר"י החסיד שכתוב שם: 'לא ילך אדם עד קבר אחד שתי פעמים ביום אחד, אלא יבקש כל רצונו ולא ישוב עד לחזור, שרק באופן שהיה יכול לבקש כל רצונו בפעם אחת יתקרא שם שאלו בקשותיו ותחנותיו בשתי הליכות. אך אם לאחר שגמר להתפלל ביקש אדם לחזור ולהתפלל עבורו, שומטר לו לחזור ולבקש. ובספר אבן יעקב (סי' ט"ו) כתב שהוא הדין אם האדם עצמו התחילו לו אחר כך דבר שצריך לבקש עליו, שיוכל לחזור להתפלל על הקבר שגמר נוספת. והוסיף עוד טעם נוסף להיתר על פי מה שכתוב בפירוש המשנה (על צוואת ר"י החסיד סי' כ"ו) שהטעם שאין ללכת שתי פעמים ביום לאותו קבר, הוא משום שגמלה על ב"ד זה שהמא לא התפלל עבורו בפעם הראשונה, ויש לייחס למת שמחשיבו לאכזר. ולפי זה כשמבקש שוב נוסף שם ביקש עליו בראשונה יכול לשוב עוד פעם. 25 קונטרס מהג"ר אפרים בליצ'ר ז"ל לבנו של ר"ד אפרים. 26 נדפס בירוח צהר ח"א אות ד. וכתב שם שזה פשוט.

27 כמבואר באורך בשער הכוונות (דושי' כוונת קריאת שמע דושי' א), ושבעי רוח הקודש (חלק מן חק הקודש).

28 ראה במקדש מלך על הוזהר (למה"ש בוחא"ג, סי' דף י"ג) שכתב וז"ל: 'וכאשר משתחוות על קבר הצדיק בפשיטות ידים וקולות גורם לו, ע"ש. וכן הוא המעמיק בכתבי האר"י ז"ל (שם) שהשתחוות היא על הקבר ממש.

מים צוננים בחמין, ולכן בקרקע מותר מהטעם שפירש רש"י שם שבקרקע בטלי להו מתורת חמין.

והנה על פי דברי הרשב"א והר"ן שכל עיקר גזירת המרחצאות הוא מחמת החשש שמא יחתה בגחלים כדי להוסיף חום למי המקוה, יתכן דבמקוואות באופן שהמים חמים מערב שבת ולא נעשה בהם שום מעשה בשבת, וגם אין מציאות במה לחתות בגחלים, לא דמי כלל למרחצאות. ואפילו בזמנינו שחיימום המקוה נעשה בדרך כלל על ידי תנור שנמצא בתוך המקוה, מ"מ אין מקום לחוש שיבוא להפעיל לכתחילה את החיימום בשבת, וכמו שאין חוששים שיבוא להבעיר אש בשבת, כי אם רק שמא יחתה. ועוד אפשר לנעול את הכפתורים באופן שלא יבוא להפעילים בשבת. וכע"ז כתב בדעת תורה להמהרש"ם (סי' שכו ס"א) בשם שו"ת אבני צדק (או"ח סי' נז) שאפשר לסגור במנעול את הארון שיש בו הכפתורים, ושוב אין כל חשש שמא ידליק או יכבה את המערכת לצורך חימום המים.

אמנם עיי"ש בדעת תורה שכתב: 'והנה נשאלתי בדן מקוה שהעמידו בה סאמווא"ר לחמם המים, ויש מניחים הגחלים בע"ש סמוך לחשיכה ובווערים בלילה כדי שיהיו המים חמים בשבת בבוקר, והשואל העיר מחשש דשמא יחתה, כמ"ש הר"ן פ"ג דשבת בהא דגזירת הבלנין בשם הירושלמי, והובא גם בקרבן נתנאל על הרא"ש שם ובשו"ע הרב וכו', והשבתי דמחשש חיתוי י"ל דכיון דאסור לטבול במים חמין הרבה אלא בפושרין, כמ"ש החכם צבי ותשובות זרע אמת דלהפיג הצינה לבד שרי, א"כ לשיטת הרמב"ם ושו"ע סי' רנד אין לחוש כמ"ג לחיתוי, ומ"מ יש להחמיר לתלות מנעול'. ומבואר שלא סמך דבריו אלא משום שאין לטבול במים חמים, וגם על זה סמך דוקא בתליית מנעול שלא יהיה חשש חיתוי.

במקוה דרבים אין גזירת מרחצאות

ובבית יהודה (עיי"ש שו"ת ח"ב סי' לב) כתב דבמקוה המיוחד לרבים לא גזרו איסור רחיצה, על פי המבואר ברמ"א (יו"ד סי' קמא ס"ד) שאין חוששים את הרבים שמא יעשו איסור כיון שאחד מזהיר את חבריו, והוא הדין במקוה שלא גזרו שמא יבואו לחמם בשבת, שכל אחד יזכיר לחבירו. ועוד הוסיף שגם במקוואות של יחידים לא גזרו כיון שסתם נשים הטובלות צריכות לעולם שתיים שלש נשים העומדות על גבן לעיין ולראות אם טובלות כהוגן, ממילא משמרות אותן גם מדבר זה שלא יבואו לחמם בשבת, ושם 'בלן' נאמר על גזרו איסור רחיצה, ומצינו כעין זה בשואל ומשיב (שו"ת מהדו"ת סי' מו) שחידש שאין לחשוש לסחיטת השיער כשמתנגב בבית המרחץ, כיון שרבים נמצאים שם והם יזכירו זה לזה שלא לסחוט, וכשם שמצינו בגמרא (קמח). שעשרה בני אדם מסתפלים באלונטית אחת ואין חוששים לסחיטה כיון שהם מזכירים אחד לחברו.

[ועיקר דבריו צריכים ביאור, שלא מצאנו חילוק זה בדברי הגמרא והראשונים, ואדרבה יודע שדרך המרחצאות שהם נעשים לשימוש ציבורי, ומבואר בגמרא שהבלנים היו משקרים להתיר להם, ושם 'בלן' נאמר על שמש מרחץ ציבורי, אבל במרחץ פרטי אין קוראים לבלל הבית 'בלן', ומכאן מוכח שהגזירה הייתה על המרחצאות הציבוריות כפי שהיה נהוג בזמן הקדמונים, ולא הקלו מצד שרבים מתרחצים שם.]

היתר דמצטער במים שהוחמו מערב שבת

בדברי יוסף (שו"ת סי' סד, הו"ד בפתיח תשובה יו"ד סי' קצו סק"ב ובכרי יוסף או"ח סי' שכו ס"ב), כתב עוד צד היתר בזה, שמוותר לאדם המצטער לרחוץ אפילו כל גופו בחמין שהוחמו מערב שבת, כיון שאיסור זה קל יותר משאר איסורי שבת דרבנן. ולפי זה יש לומר שאם הוא מצטער לטבול בצונן, הרי זה בכלל מצטער שהתירו לו רחיצה, והגם שיכולים שלא לטבול וממילא לא יהיה צער, מ"מ יש לומר דכיון שרוצים לקיים המצווה, ויש צער בצוננים, הו"ל בכלל מצטער. וכן כתב רעק"א (גליון שו"ע או"ח סי' שו ס"ה, סי' שכו ס"א) והראה מקום לשו"ת דברי יוסף.

ובספר ויען יוסף (או"ח סימון קעה) כתב יותר מזה שחסידיים ואנשי מעשה שוינהו עלייהו כחובה לקיים דברי האר"י ז"ל (שער הכוונות ענין שחרית של שבת דף עג) לטבול בשבת קודש בשחרית, וכל שכן למי שצריך טהרה, ובודאי אם ימנעו מזה אין לך צער גדול מזה, וחל על זה הוראת הגאון רעק"א שמוותר אף שאין זה בכלל חולי כל הגוף. והוא חידוש גדול שיהיה צער זה נחשב למצטער, אחר שבעלמא לא מצינו מצטער אלא בצער הגוף.

והיתר זה הוא דוקא במים שהוחמו בערב שבת, אבל לא במים שהוחמו בשבת עצמה, ואפילו הוחמו באופן המותר בשבת.

גוף החיימום מפסיק לעבוד קודם שבאים לטבול

אמנם יש לדון לגבי מציאות בה גוף החיימום פועל בשבת אך מפסיק לעבוד קודם שבאים לטבול, וגם המים לא ניתוסף בהם חימום מעבר למה שהיו קודם שבת, אלא רק נשארו בחומם עד שכבה גוף החיימום ומאז מתחילים להתקרר. האם כיון שהמים לא התחממו בשבת, אלא רק נשמר חומם, אין לזה הגדרה של הוחמו בשבת, שכן התנור רק שומר על חום שכבר היה בערב שבת.

ושורש הספק: מה תוספת החומרא שיש במים שהוחמו בהיתר בשבת, שאם הטעם הוא משום שנעשתה בהם בשבת פעולה שאילו נעשתה שלא בהיתר הרי שיש בפעולה איסור חימום (הבערה), אם כן מה נפקא מינה בזה שהם לא הוחמו רק הפעולה באופן זה בחומם, אמנם אם הוא מצד שנעשתה בהם פעולה חדשה של חימום, כאן הרי רק מעמידים את המים בחום הקודם שלהם.

והנה מלשון שבת הלוי (ח"א סוף סימון נח) נראה שבהשאת המים על האש אפילו אין חימום נעשה בשבת, אסור, וכמו שכתב: ומה ששאל בענין חמין שהוחמו מבע"י ומוסיפים לעמוד על האש, אם נקרא הוחמו בשבת (לענין רחיצה), או לא.

המשך בעמ' ד

שאינו יכול אין קפידא להתפלל סמוך לקבר הצדיק ממש, אלא כל שטח בית הקברות המוקף ומגודר נקרא מקום אחד²⁸. ויש שכתבו שדי לעמוד במקום שרואה משם את הקבר²⁹.

אופן הבקשה בקברי הצדיקים

כיצד הוא האופן הראוי לבקש ולהתפלל בקברי הצדיקים? האם יבקש מהצדיק שימליץ טוב בעדו, או יתפלל לה' שבזכות הצדיק תיענה שאלתו?

ת. יש אומרים שלא יבקש מן הצדיק, אלא יבקש מהש"ת שירחם עליו בזכות הצדיקים שוכני עפר³⁰. אולם הרבה אחרונים הביאו שהמנהג לבקש מהצדיקים השוכנים שם שיתפללו וימליצו טוב בעדינו³¹.

נטילת ידיים לאחר תפילה בציון בודד

נסעתי לציונו של התנא הקדוש רבי יונתן בן עוזיאל. הוא קבור לבדו ואין במקום קברים נוספים. רציתי לברר האם גם במקרה כזה יש חיוב נטילת ידיים כשיוצאים מהקבר?

ת. המתפלל על קבר צדיק שאינו בבית הקברות אינו חייב ליטול את ידיו³².

רכישת בגד שאחרת בקשה שישמרו לה

בחנות בגדים פורסם מבצע של 'סוף עונה'. הגעתי לחנות ובהרתי בגד מתוך המוצע למכירה, ולאחר שניגשתי עמו לקופה לשם תשלום, הגיעה אשה נוספת ושאלה את המוכרת היכן הבגד שביקשה לשמור לה בצד. לאחר ביור התברר כי אותה אשה שהתה בחנות כמה שעות קודם לכן, וביקשה מהמוכרת לייחד עבורה את הבגד עד שתשוב. האם יש ללקוחה הראשונה זכות קדימה ברכישת הבגד?

ת. אף שהראשונה לא קנתה את הבגד, יש לה דין 'עני המהפך בחררה', שאם בא אחר ולקחו נקרא רשע³³, כלומר, שאם אחד רוצה לקנות דבר מסוים וכבר עומד לפני קנייתו, אסור לאחר לבוא ולקנות אותו. אמנם במקרה זה³⁴, שהראשונה לא הייתה סגורה בעצמה לקנות את הבגד, כמו כן, הבגד נמכר במחיר מבצע ולא ניתן להשיגו במקום אחר אפשר להקל, ואין איסור לקונה השנייה לקנותו³⁵.

28 שו"ת זקן אהרן (ח"ב סי' פט).

29 ספר הילולא דצדיקא, מובא במקור החסד על ספר חסידים (אות ת). וראייתו מהמעשה שהובא בגמרא (ב"ב נח). על המבצע שחפר בקברו של רב טובי בר כנרת, ורב טובי תפסו בוקנו. וביקש אבי שיעבורו. וכיון שאבי היה כהן הרי דאי שלא עמד בסמיכות לקברו של רב טובי בר כנרת, ובכל זאת הועילה בקשתו. וכן בשו"ת דודאי השהה (סי' ה) הוכיח מדברי זוהר הקדוש (אחרי גא). שהמתים מרגישים ויודעים כשמתפלל שם אפילו כשאינו עומד על הקבר ממש. והוסיף שם שתכלית ההליכה על קברי הצדיקים כדי להתעורר וללמוד ממעשיהם הטובים של הצדיקים הקבורים שם, וכן כדי לזכור 'לאן אתה הולך'. ולכן גם כשעומד מרחוק במקום שרואה הקברים יכול לפעול הרבה. 30 אליה רבה (סי' תקפ"א סוף טז), חיי אדם (כלל קלח), משה אפרים (סי' תקפ"א סוף טז), משנה ברורה (שם סוף טז). ומקור הדברים הוא במהר"ל (ה"י תענית). וראה בשו"ת (יו"ד סי' טע"ט סוף טז) שהביא מתשובות מהר"ח (פליטא) שכתב נגד ההליכה לבית הקברות להתפלל, כיון שזה נראה כדורש אל המתים. אולם הש"ך הביא שהב"ח (יו"ד סוף סי' ר"ו) חולק עליו. ובב"ח (שם) כתב שכבר החזיק ישראל במנהג זה לזכור ולהשתטח על הקברות, ויש לזה סמך בספר הוזהר ואין לבטל המנהג. אך ביאר גם כן שהתפילה היא להש"ת בזכות הצדיקים הקבורים שם. ובקיצור ש"ח (מסכת ר"ה). הביא שאכשר מהר"ל לחתפל על הקברים היה אומר 'יהי רצון שתהא מנוחתו של פלוני הקבר פה בבוא, וזכותו יעמוד לי'. וה"י גם כן שלא היה מבקש מהצדיק עצמו, אלא מתפלל בזכותו. וראה עוד בקונטרס 'להבין ענין השתחוות' (המיוחס לאדמו"ר האמצעי מליבאוויטש) שמבאר סגולת מקום ציון הצדיק שיתקבלו שם התפילות. כיון שידוע שהתפילות עולות דרך פתח גן עדן, ועל ציון הצדיק שוכנים המקיפים של נפש הצדיק ומתפשט שם אויר גן עדן, ובעת עליית נפש הצדיק לגן עדן יעלו עמה התפילות.

31 מקור היתרו הוא מספר זוהר הקדוש (פי' אחרי דף טז) שהקשה שם רבי יסא מדוע אין בזה איסור של 'דורש אל המתים', ותייך רבי זקוקיה שמתפללים על קברי הצדיקים כדי ששמועיהם יבקשו רחמים לפני הקב"ה. וכן הביא המפרש מגד"ס (סי' תקפ"א סוף טז) שבספר מענה לשון יש תפילות שמבקשים מנשמות הצדיקים שימליצו בעדנו, ואין בזה חשש. וכן נראה בדברי הש"ח (מסכת ר"ה נ"ג) שכתב: 'עוד טעם אחר למה אנו משתחוים על קברי המתים, כדי שייבקשו המתים רחמים עלינו וכו'. וראה בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' רצג) ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' ג) שהאריך בענין זה. ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' סה) הרבה להוכיח מהש"ס ומדרשים וכן מכתבי האר"י שאין שום חשש לבקש מהצדיקים עצמם. ובשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' לא) הוכיח שגם דעת ר"י החסיד שמותר לבקש מנשמות המתים שיפלטו עברתו ואין בה כל חשש. וראה בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' מג) וכן בספר לקדושת אנשי אמת (אות ד) שכתבו לבאר שורש השמלות בענין זה, אך יש לציין שגם לדעות המתירים זה רק כשמבקשים מנשמת הצדיק שיפלטו עלינו, אבל אסור להתפלל לגוף המת. ובאופן זה לכ"ע יש חשש של 'דורש אל המתים'.

32 בשו"ע (או"ח סי' ד טע"ה) מבואר שההולך בין המתים צריך ליטול ידיו. וכתבו המגן אברהם (סק"ה) והמשנה ברורה (סי' סג) שהכוונה להולך בבית הקברות. ומקור דין זה הוא מהמהר"ל (שו"ת סי' נג) שכתב שיהיה ליטול הידים כשבאים מבית הקברות, כדי להעבר את רוח הטומאה השורה שם, כמבואר בסנהדרין (סה) ובחגיגה (ג). והנה ר"י בגמרא בסנהדרין ת"ל (ה"ה תשעה) פירש, ש'רוח הטומאה' שנמצאת בבית הקברות הוא השד של בית הקברות, ועל ידי שלן שם אוחז אותו השד, ומסייע לו לעשות כשפים. וראה במגן אברהם (או"ח סי' תקנ"ט סוף טז) שהביא מכתב באגרות' ולבני לילך על הקברות כי אם לצורך הלית מת, כי מתבקשים בו החיצונים המצויים שם. וכן כתב מהר"א באיורו לטבול ידיו (נדפס בעלים התורה): 'תשמור שלא תלך לבית הקברות כלל וכלל, כי שם מתבקין הקליפות מאז'. והרי ש'רוח הטומאה' המצויה בבית הקברות היא מהקליפות והחיצונים ששם, וצריך ליטול ידיו כדי להעביר את רוח הטומאה. אמנם כשמשתטח על קברו של צדיק שלא נקבר בתוך בית קברות, נראה שאין צורך ליטול ידיו כיון שיש אן מנוחה שם הקליפות ואין שם רוח. וכמבואר בכתבי האר"י (שער רוח הקודש חלק קה) שהוא מקום מוכשר לייחוד ייחודים, ולטבר ולזכור נפש האדם, ולהשיג מעלת נבואה קטנה. וכן הביא (שם חלק קח חלק טז) שפשוט הצדיק שורה על קברו, ושפשוט לקבל ממנו שפע והשגה, ולפי זה דאי שאין שם רוחות רעות וחיצונים, כי שאין שם קברים נוספים. וכן כתב בספר אצטנתיא דרבי (אות א) שלא נהגו ליטול ידים כשיוצאים מקברי צדיקים שבתוך בית הקברות.

33 כמ"ש בשולחן ערוך (סי' רלו ס"א): המחזר אחר דבר לקנותו או לשכרו, בין קרקע בין מטלטלים, ובא אחר וקנאו נקרא רשע. ונתקלו הראשונים אם דין זה הוא רק בקביה שיכול למצוא לקנות במקום אחר, או גם במציאה והפקה, ודעת השו"ע להקל במציאה והפקה.

34 המנהג הוא שמצוי הדבר שרואים בנד בחנות, ומתלבטים אם לקנותו, ומבקשים מהמוכרת שתשמור את הבגד, ובדרך כלל הסכמת בעלת החנות לשמור את הבגד עד הערב או יום אחד. בפועל במקרים רבים, ניתנים הקונה ומחפשי המניה אדם או משהו מענין יתור. ומכיל הנראה הקונה לא סגורה בעצמה לקנות את הבגד, אין על בגדו עני מהפך בחררה כמ"ש בפת"ש (שם סוף טז) בשם הפרישה שדין עני המהפך בחררה הוא רק לאחר שהשתחו על המקום ובודאי מתכוון לקנות.

35 הרמ"א (שם הביא את שיטת הרד"ך (שו"ת היר"ח ב) שמתכיה בזה הרי היא במציאה. מאידך הש"ך (סק"ה) פסק כהרמב"ם (בבא בתרא נג). ובמכר אין לחלק בין הוזהר ובה אסור. וראה בספר מכתלי בית הדין (ח"ב סי' ט) שהבאנו בהרחבה את שיטת הפוסקים בענין זה, ויש לדון שלא כל הוזהר חושבת רבא במציאה, אולם בעובדא זו שהמחזיר ידיו וזול בצורה משמעותית אפשר להקל.

הדבר יראה לאיסור, כנראה מתוס' ישנים (שבת לט:). ואכן בשבת הלוי לא חזר (ח"ג סי' לג סק"ג, וסי' מז, ח"ד סי' לא, ח"ו ס"ס לב) להקל במקוואות במים פושרים שהוחמו מעט על ידי טרמוסטט, רק מצד שראוי לסמוך על דעת הגרעק"א וסיעתו שרק מים שהוחמו בפעולה חדשה אסורים בשבת.

אלא שמלשון התוס' ישנים (שם) נראה יותר שאסור באופן שממשיכים להתחמם יותר ממה שהיו בכניסת שבת: 'שהוחמו כל צרכן מערב שבת, אך מתחממים והולכים גם בשבת'.

רק שניתן לדחוק ליישב דברי שבת הלוי, שלשון: 'מתחממים והולכים', הכוונה שממשיכים להתחמם ואפילו הכי אסורים, ולא שמוסיפים להתחמם.

ועיין עוד במה שכתב שבת הלוי (ח"ה סי' מד, ובח"ו סי' כח סק"י): 'שרע כלי המעשה שהמציאו היום, לעשות מקוה חדשה בבוקר יום שבת, והוחם בשבת ממש ע"י טרמוסטט דזה מסתפינא להקל, אבל מה נעשה שנפרץ הגדר גם בזה'. והרי כבר נתבאר שהקל בכמה פנים על פי הגרעק"א שלא להחשיב על ידי טרמוסטט כמי שהוחמו בשבת, ושנא בתשובות אלו שמדבר במים חמים ממש, וצריכים להקל על פי הקרבן נתנאל, הוסיף להחמיר מצד שהמים מתחממים בשבת, ואפשר והם חמורים טפי, והגם שלפי רעק"א אינם נחשבים להוחמו בשבת, דעת שבת הלוי שבזה ראוי לצרף הצדדים להחמיר ולא להקל.

ובשו"ת בצל החכמה (ח"ד סימן קלו ס"ק ה) הבין שמצד המציאות כיון שיש טרמוסטט ממילא המים מתקררים מעט בשבת וחוזרים ומתחממים, ונמצא הם מתחממים בשבת, ויש מקום להחמיר כדון מתחממים בשבת, ואפילו הכי כתב להחמיר כי הם בעיקר מים שהתחממו מערב שבת, ודבריו עולים בתוך דברי המגן אברהם, אבל מלשון התוספות ישנים מבואר שאפילו הוסיפו חום אסורים. ובשו"ת מגדנות אליהו (ח"א סי' צב) הקשה על דבריו גם בדעת המגן אברהם.

וזה לשונו של בצל החכמה: נלענ"ד בס"ד כי המים המתחממים בשבת בהיתר ע"י הטערמאסטאט כהנ"ל אין דינם כמים שנתחממו בשבת להיות אסור לרחוץ בהם אפילו אבר אחד בלבד. דכיון שבעצם נתחממו המים בע"ש, אף שכבר ירד חומם קצת וחזרו והוחמו ע"י סילוק פעולת הטערמאסטאט בשבת, מ"מ הרי בכניסת השבת היו המים חמים וגם אח"כ כשנתקררו קצת לפני שחזרו והוחמו היו עדיין חמים קצת, נמצא שהם בעיקר מים שנתחממו מע"ש ומותר לרחוץ בהם פניו וידיו ורגליו. שהרי כל ראיות המג"א לאסור אפי' רחיצת אבר אחד במים שהוחמו בשבת מירא במים צוננים שהוחמו בשבת כנלענ"ד נכון בס"ד.

ועוד ראיתי שנחלקו כאשר המים מתחממים על ידי שעון שבת בשבת, אם לדעת רעק"א כיון שאין יד אדם מעורבת הוי כמים שהוחמו מערב שבת, או כיון שיש התחדשות של החום רק משבת הוי כמים שהוחמו בשבת עצמה.

ובארחות שבת (פרק כא סעיף ז) כתב שעל ידי שעון שבת תלוי במחלוקת רעק"א אם יש להתיר כיון שלא נעשה מעשה בשבת, אבל באבני ישפה (ח"ג ס"ס נה) הביא בשם הגרי"ש שכיון שנעשה מעשה בשבת חמיר טפי וגם לדעת רעק"א יש לאסור, וכן דעת האגרות משה (א"י ח"ד סי' עה אות ה), וכ"כ בתשובות והנהגות (ח"ב סי' רא).

הכרעת הביאור הלכה בטבילת עזרא ולתוספת קדושה

והנה בעיקר טבילה אם הותר לטבול בשבת, מצינו שנחלקו בזה רבותינו הפוסקים, וראה מה שכתב מהרי"ל (ש"ת סימן קלט), ועיין בתרומת הדשן (סימן רנה), וע"ע בבית יוסף (י"ד סימן קצז). וראה מה שדן בזה המגן אברהם (סימן שכו סק"ח, וע"ע שם סימן קכ סק"ע). ובביאור הגר"א (סימן שכו ס"ק טז).

ובביאור הלכה (סימן שכו ס"ח) האריך בנידון, וסיים בה מילתא לעניין טבילת עזרא, וזה לשונו: 'היוצא

מדברינו לענין ט"ק המג"א סותר את עצמו, דשם כותב שהמנהג להחמיר בזה ופה הוא מיקל, ודעת הגר"א כמו שכתב המג"א לעיל בסימן קכ"ה, ושאר אחרונים רובם ככולם מקילין בזה הלא המה העו"ש והא"ר והתוספת שבת והשלחן ע"ש וש"א, והיינו אפילו היה יכול לטבול מע"ש ויו"ט, ע"כ בודאי אין לנו למחות ביד הנוהג להקל, וכ"ש אם נטמא בשבת ויו"ט גופא. ויותר נ"ל דאפילו הגר"א דהביא ראייה מדברי המג"א דלעיל בסימן קכ"ח לא הביא רק לראיה דאין חילוק בין ט"ק לשאר טבילה, אבל לעצם הדין אם נטמא בשבת ויו"ט גופייהו אפשר דגם הוא מודה דאין להחמיר בזה כלל, וכמו דמשמע בביאורי הגר"א ביו"ד סימן קצ"ז ע"ש, וכן נפתש המנהג להתיר. אך בכ"ז יזהר מאד שלא יבוא לידי סחיטה'.

וכתב עוד: 'ודע עוד דאם הוא טהור גמור ורוצה לטבול בשבת בשחרית משום תוספת קדושה אין בזה משום חשש מתקן מצד הדין, וראיה ממה שאמרו שם בגמרא (ט). מטבילין מגב לגב ועי"ש ברש"י, וכ"כ בספר תוספת שבת בסימן ר"ס משם הכתבים. אך לפי מה שכתב מהרי"ל דיפה נוהגות הנשים שאינן טובלות שלא בזמן משום חשש סחיטה נראה דגם טבילה כזו יש למנוע, ודי לנו במה שאנו מקילין לטבול בשבת היכא דהוא צריך לטבילה'.

דעת האריז"ל ומנהג החסידים

והנה על פי הקבלה המסורה מהאריז"ל יש לטבול בבוקר יום השבת, כמבואר בשער הכוונות (דרושי קידוש ליל שבת דרוש א ענין השולחן) וזה לשונו: 'ענין הטבילה דשחרית דשבת, הנה אם נטמא וכו' אין צורך להזכיר, כי הטבילה אז מוכרחת. אבל אף אם לא הוצרך לטבול לסבה הנזכר צריך לטבול בבוקר ביום שבת, והוא כי כדמיון מה שביארנו לעיל שצריך לטבול בכל ע"ש להפריש מן החול לשבת, כן צריך עתה טבילה אחרת, כי הפרש גדול יש בין קדושת ליל שבת לקדושת יום שבת שהוא קדושה יתירה. אבל החילוק הוא כי בע"ש הוצרך לב' טבילות, הא' להפשיט בגדי החול מעל נפשו, והב' להתדבק ולהמשיך בו קדושת שבת, אבל עתה בבוקר יום שבת די לו בטבילה אחת להמשיך עליו קדושה עליונה של יום השבת'.

ונהגו החסידים לקיים עליהם דברי האריז"ל יש לטבול בשחרית של שבת קודש בבוקר בכל ענין, ולכן הגם שכבר נהגו שלא לרחוץ כלל בשבת שמא יבאו לידי איסורי סחיטה והולכת ד' אמות וכמו שכתבו מהרי"ל ותרומת הדשן, הם סוברים שבוודאי אין בכלל המנהג לבטל צורת קדושת השבת כמו שביארה האריז"ל, וז"ל, אלא דוקא בשאר מיני רחיצה שבהם החמירו על עצמם.

טבילת עזרא בזה"ז

ועוד שלכאורה מאחר וכבר נהגו החסידים לטבול לתוספת קדושה, שוב גם הטובל טבילת עזרא אינו נראה כמתקן, שהרי אנשי מעשה רבים טובלים רק לתוספת קדושה, ואם כן גם לדעת הגר"א שוב יש להתיר גם לטבילת עזרא. וכן כתב בתשובות והנהגות (ח"ב סימן ר). ועוד ראיתי שכתב (שם) 'שמעתי מעד ראייה נאמן שהקדוש החפץ חיים זצ"ל שאוסר טבילה לתוספות קדושה מפני סחיטה (וכמו שמסיק בביאור ההלכה) הוא בעצמו טבל בשבת בבוקר בצינעא גמורה ולא חשש, היות שזוהר בסחיטה והשתדל שלא ירא אותו'. וראה עוד באורחות רבינו (ח"א עמ' רפז) שהקהילות יעקב והגר"ח קנייבסקי זצ"ל היו טובלים בשבת.

דעת המחמירים גם בפושרים והכרעת המשנה ברורה

עוד יש לציין כי גם במים שהוחמו ואינם אלא פושרים, רבים מן הפוסקים האריכו למעניתם לאסור הטבילה, ולא הסכימו לדעת החכם צבי (סימן יא) והנודע ביהודה (תניינא א"י סימן כד) שהקלו בפושרים. וכן הוכיחו הדברי יוסף והבית מאיר (סי' ד"ה נשאלתי) מדברי הכל בו בשם רבי האי גאון שאין לרחוץ גם בפושרין. וכתב עוד בבית מאיר שיש להוכיח כן מהתוספות (שבת

מ: ד"ה מפני) ומחידושי הרשב"א (שם ד"ה תתנו) שכתבו שהטעם שאסור להשתטף בצונן ולעמוד אח"כ כנגד המדורה כדי להפשיט, הוא משום שהרי הוא כרוחץ במים חמים. וכן כתבו הגרעק"א (ש"ת סי' יז) והתלה לדוד (א"י ח"ד סי' שכו סק"ג). וכן הוכיח בבית מאיר (י"ד סי' שכו ס"א) מדברי השולחן ערוך (סי' שכו ס"ד) שכתב: 'לא ישתטף אדם בצונן כל גופו ויתחמם כנגד המדורה, מפני שמפשיט מים שעליו ונמצא כרוחץ כל גופו בחמין'. הרי מבואר שאף שאינו מחמם את המים לגמרי אלא רק מפשיט, אסור לרחוץ בהם.

אמנם במשנ"ב (סי' שכו סק"ה) כתב להקל ע"פ החיי אדם לטבול בפושרין, וכתב בשער הציון (שם אות ה) שאף שלפי מה שביאר שם (משנ"ב סי' יז ושער הציון אות ח) שאיסור רחיצה בשבת הוא אפילו בפושרין, מכל מקום יש לסמוך בשבת הדחק על דעת הקרבן נתנאל והחסד לאברהם שאפילו במים חמים ממש מותרת טבילה במקוואות.

שיעור פושרים

וכתב באגרות משה (א"י ח"ד סי' עד רחיצה אות א) ששיעור מים פושרים הוא פחות ממדת החום סתם בני אדם רגילים לרחוץ בהם בחול. ואף אם אחד יכול לסבול חום גבוה יותר אסור, משום שבטלה דעתו אצל כל אדם. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' מד אות כו) כתב שהוא כשיעור חמימות הרוק. וכן כתב באור לציון (ח"ב פ"ה תשובה ג) על פי דברי הש"ך (י"ד סי' קפח ס"ק יז) שכתב שכל מקום שהוחזר בש"ס פושרים שיעורו כחמימות הרוק. והוסיף באור לציון, שחום הרוק הוא כחום הגוף, ושיעורו שלושים ושבע מעלות צלזיוס.

אמנם המ"ב בשער הציון (סק"י וסק"ט) כתב שגדר מים פושרים היינו שאין היד סולדת בהן. ובקצות השולחן (סי' קלג ס"ג א) הביא ראייה מהשו"ע הרב שהטבילה בחמין האסורה היינו במים חמים שהיד סולדת בהן, ובפחות משיעור זה הווי המים כפושרין, והטבילה מותרת בהם. [ובשולחן ערוך הרב (מהר"ב לסי' רנט) כתב שמים פושרים נאסרו רק באופן שהופשרו בשבת, אבל מים שהופשרו מערב שבת לא נאסרו, שהרי מי נהר בקיץ או מים שהובאו מהנהר בחורף ועמדו מעט זמן בבית הם מים פושרים, ומותר לרחוץ בהם כיון שהופשרו מערב שבת].

אלא שדברים אלו תמוהין, דהא במקוה שהיד סולדת בו אין כמעט מים שיכול להיכנס לטבול, ואיך יהיה מותר כל שהוא פחות משיעור זה. וכן כתב בתהלה לדוד (סי' שכו סק"ג) שאין לפרש שאסור רק במים שהיד סולדת בהם שהרי אין אדם רוחץ במים שהיד סולדת בהם כמו שכתב הרשב"א (מב. ד"ה אלא), ועוד, שהרי איסור רחיצה נאמר גם לגבי תינוק, ולא שייך לומר שהיו רוחצים תינוק במים שכריסו של תינוק נכזית בהן שזהו השיעור של יד סולדת. ובחוט שני (נהה סימן קצז סק"ד) כתב, שנראה שגדר פושרים לענין היתר הטבילה בשבת הוא כל שאין בני אדם נהנים מחמימות המים. ונמצא שהחמיר הרבה יותר מן הפוסקים הנ"ל, וטעמו, שהרי אין לומר שהגזירה היתה על מים שהיד סולדת בהם, ומה שפחות מכדי שהיד סולדת בהם נחשב לפושרים, כיון שאין דרך לרחוץ במים שהיד סולדת בהם ואין צריך בהם לגזירה.

דעת שבת הלוי

ובשו"ת שבת הלוי (ח"ה סי' מד) כתב שמעיקר הדין בודאי דעת הפוסקים האחרונים שנקטו בפשיטות לאסור הטבילה בחמין מכרעת, אלא שיש ללמד זכות על שאין מוחים על הטובלים בחמין, בפרט בימי החורף מחמת דעת הקרבן נתנאל שחילק בין טבילה לרחיצה. לכן מי שאפשר לו בודאי שעליו לחוש לדעת המחמירים שלא לטבול בחמין ממש, ובפרט בימות הקיץ, אלא שאין בידינו להעמיד הדת על תלה. וכן לנשים כיון שיש צדדים להקל בזה, וגם נראה מהנסיון שאין לדחות טבילת מצוה ככל האפשר, וגם קשה להם לטבול בצוננים, לכן אין למחות בידן. אבל בודאי אם אפשר עכ"פ בפושרין צריך להדר אחר זה. אך סיימ: 'שרע כלי המעשה שהמציאו היום, לעשות מקוה חדשה בבקר יום

המשך בעמ' ו'

ספק בריה בבייגלה עם שומשום

יהודה היה בדרכו לקידושא רבא שחברו הטוב, מנחם, ערך לכבוד הולדת בתו. לפני שהגיע, השתתף יהודה בקידוש אחר, שם אכל ושבע. כשהגיע לקידוש של מנחם, לא התכוון לאכול דבר נוסף. מנחם, שהיה ידיד טוב של יהודה, לא ויתר, והפציר בו לטעום לפחות משהו קטן לכבוד האירוע המשמח.

אחרי כמה דקות של שכנועים, יהודה נכנע ולקח בייגלה קטן מהשולחן, שהיה מפוזר בשומשום. הוא בירך "בורא מיני מזונות" ואכל את הבייגלה. כשהקידוש התמשך, התחיל יהודה להרהר אם עליו לברך ברכה אחרונה על הבייגלה שאכל. הוא נזכר שגרגרי השומשום על הבייגלה נחשבים ל"בריה", דבר שלם, ויש דעות שצריך לברך עליהם ברכה אחרונה, ולכן למרות שלא אכל כשיעור מהבייגלה, אך עדיין לפי שיטתו הוא אכל מספיק לברכה אחרונה של השומשום ושמא עליו לברך בורא נפשות.

והנה יש לדון על זה מהמכה היבטיים:

א. דין בריה. כ' השולחן ערוך (רי"י ס"א) ויש מסתפקים לומר שעל דבר שהוא כברייתו, כגון גרגיר של ענב או של רמון שמברכין לאחריו אף על פי שאין בו כזית, לכך נכון לזוהר שלא לאכול בריה פחות מכזית.

ב. האם שומשום הוא בריה או לא.

ברור בכל הפוסקים שגם הבריה הקטן ביותר נחשבת לבריה, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' לו אות כ') להוכיח שגרעיני שומשום חשיבי כ"א מהם כבריה, לענין ספק ברכה אחרונה, אך אם נחתך וכדו' אינו נחשב עוד לבריה, השומשום שלנו אינו שומשום מלא אלא שומשום קלוף (שלעיתים נקרא גם "שומשום גיל").

שומשום מלא כולל את הקליפה החיצונית שלו, מה שהופך אותו לעשירי יותר בסביבים, ברזל, סידן ומגנזיום. שומשום קלוף הוא שומשום שממנו הוסרה הקליפה החיצונית, מה שמוביל לטעם עדין יותר ומרקם רך יותר, אך עם פחות ערכים תזונתיים בהשוואה לשומשום המלא.

כחומר הקליפה הנאכלת נחלקו הרא"ש והרשב"א האם עדיין נחשבת לבריה. ע"י מזה בספר שיערי הברכה (פי"ד הערה כ"ט וליג') שהביא מחלוקת בנושא, וא"כ יש לנו עוד ספיקא האם נחשבת לבריה בכלל או לא.

ג. האם השומשום בטילה להעוגה.

כשאכל שיעור מהעוגה או מהבייגלאך וודאי נפטר השומשום מברכה האחרונה, ומפורש יוצא כן ממה שנפסק בשו"ע (סימן ר"ח סעיף ט'), עירב קמח דוחן ושאר מיני קטניות עם קמח של חמשת מיני דגן, ובשלו בקדירה, מברך בורא מיני מזונות ועל המחיה, ואם עשה ממנו פת, מברך המוציא וברכת המזון, ודוקא שיש באותו קמח מחמשת מינים, כדי שיאכל ממנו כזית דגן בכדי אכילת פרס, אבל אם אין בו זה השיעור מחמשת המינים, אינו מברך לבסוף ברכת המזון, אלא בתחלה מברך המוציא, [כיון שיש בו טעם דגן אף על פי שאין בו כזית בכדי אכילת פרס] ולבסוף על המחיה, ואם בשלו בקדירה מברך תחלה בורא מיני מזונות ואחרי בורא נפשות.

ולכאורה דין בריה הוא כדין כזית [לפי הדעות שחיב בברכ"א], ואם אכל פחות משיעור מזונות יהיה חייב לחלק מן הפוסקים בבורא נפשות, ועדיף למנוע מלהגיע למצב כזה,

ובא"א מבוטשטש [סי' ר"ב] ע"ש אודות שומשום שנותנים בעוגות דחטים אפיות נילושות בביצים, אם שייך בזה ביטול לגבי העוגה לענין ברכה אחרונה מטעם שהוא בריה, וכ' דיותר נוטה שבטל לגבי העיסה. וראיתי כמה מלקטים שהביא דברים אלו שלפי זה אפשר לאכול בייגלה עם שומשום וכדו' מכיון שהוא דבר שבטל להעיקר ואף שלא יברך אחרי על המחיה, אך לענ"ד לא מייירי מזה הא"א כלל, והנידון שלו הוא כשיש שיעור בהעוגה, שלא צריכים לברך ברכה אחרונה על העוגה וכמו בכל טפל.

ד. מאכל שאין רגילות לאוכלו בפני עצמו: עוד סברא מובא מהגאון ר' יעקב מאיר שטרן [מובא בספר שערי ברכה ששמע מהגאון הנ"ל] שיש להעיר שאולי מאכל שאין רגילות לאוכלו בפני עצמו אינו בכלל חשיבות של בריה, ולא דמי לגרגר של רימון שלפעמים שלפעמים יימצא שאוכלים אותו אחד אחד, ועוד שבדרך כלל שומשום בודד אינו נרגש בפה והדעת נותנת שאין להחשיבו כבריה.

ולפי סברת הגר"מ שטרן, מותר לאכול בייגלה עם שומשום אך לאכול קבוקים [בוטנים מצופים בבליילת קמח אפוי] חמור יותר מכיון שדינו כבריה.

העולה לדינא:

מותר לאכול בייגלה עם שומשום שעליו, מכיון שיש כמה צירופים למה אין צריך לברך אחריה ברכה אחרונה, אך בקבוקים וכדו' נכון להחמיר שלא לאכול פחות משיעור ברכה אחרונה.

חילול שבת עבור חולה גוי

ינתן שסיים לא מכבר את התמחותו ברפואה ואף השתלב כחלק מצוות הרפואי באחד מבתי החולים הידועים התבקש על ידי ההנהלה להתייצב בתורנות אף בימי השבת כחלק ממערך הרפואי, לפיכך פנה יונתן לרב מוסמך שיענה לו על מספר שאלות שעלולות להתעורר במהלך עבודתו: א. האם אדם מצווה להיכנס לסכנה כדי להציל את זולתו? ב. האם מותר לחלל שבת לצורך הארכת חיי חולה בדקות אחדות? ג. האם מותר לרופא לחלל את השבת כדי לטפל בחולה גוי?

תשובה: כל אדם מישראל מחויב להציל את זולתו מסכנה, שנאמר: "לא תעמד על דם רעך". וחובה זו היא בכל מצבי הסכנה: מחלה, פציעה, טביעה, נשיכת בעל חיים מסוכן ועוד. וכאשר פעולת ההצלה כרוכה בסיכון לאדם הבא להציל, וכגון בכניסה לים סוער או בהצלה מבעל חיים מסוכן - אם הסיכון לחיי המציל אינו משמעותי, חובתו להיכנס לסכנה זו ולהציל את זולתו, אך אם הסיכון לחיי המציל הוא משמעותי [דהיינו שהספק לגבי הסכנה הנשקפת לו הוא לפחות ספק שקול - שבת הלוי], אזי אף אם הסכנה לחיי זולתו היא וודאית, חיי קודמים לחיי זולתו ואינו מחויב להיכנס לספק סכנה כדי להצילו. ועם זאת, יש לבדוק כל מצב לאשורו ולשקול היטב את רמת הסיכון למציל, ולא לחשוש ולדקדק בדבר יותר על המידה.

ופיקוח נפש דוחה את השבת ואת כל איסורי התורה [למעט שלוש האיסורים החמורים: עבודה זרה, גילוי עריות וריציחה], שנאמר: "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חַקְתֵּי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֱלֹהִים וְחַיֵּי בְּקִיָּם", ודרשו חכמינו ז"ל: "וחי בהם - ולא שימות בהם". ולכן, בכל מקרה שקיים חשש לסכנת מוות לאדם או להתגברות הסכנה, נדחית מצות השבת ומותר לעשות אף מלאכה דאורייתא כדי להצילו. ויש מחכמינו ז"ל שאמרו שסברא היא: "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה", ושבטות הרבה! לאו דווקא אלא שיוזכה לקיים מצוות. אולם, עיקר ההיתר של חילול שבת או עשיית איסורים אחרים לצורך פיקוח נפש הוא על פי הנלמד מהכתוב "וחי בהם", ולכן יש לחלל את השבת ולעבור על איסורים אחרים גם לצורך הצלת אדם חסר דעת, למרות שלעולם לא ישמור שבת ולא יקיים מצוות.

ואת ההיתר האמור: "וחי בְּקִיָּם - ולא שימות בהם", פירשו רבותינו: אפילו חיי שעה, דהיינו שמותר לחלל את השבת ולעבור על איסורים אחרים אף לצורך הארכת חיי של אדם גוסס או פצוע באורח אנוש שברור כי בדרך הטבע אין להם כל סיכוי לחיות יותר מדקות אחדות. ואף אדם שנתון במצב של מוות מוחי - הורה הגרי"ש אלישיב, שחובה לחלל את השבת כדי להאריך את חייו. והגר"נ קרליץ הורה, שמותר לחלל את השבת אף כדי להאריך את חייו של אדם שפסק מלנשום, כל עוד ניתן לבצע בו החייאה ולהאריך את חייו ולו בזמן מועט, וכן דעת הגר"ש אויערבך, שמותר לבצע בו את כל הפעולות שניתן לבצע בזמנו כדי להאריך את חייו, כגון נסיונות החייאה, חיבור למכשירים שונים, העברה ברכב לבית החולים וכדומה.

והיתר חילול שבת לצורך הצלת נפש מישראל, הוא אף במלאכות דאורייתא, בין לצורך הצלת גדול ובין לצורך הצלת קטן, ואף כדי להציל אדם שספק אם הוא גוי או ישראלי. וגם במקרה שלא ידוע אם אכן הישראל במצב של ספק סכנה, אך יש סיבה להניח שהוא במצב זה, חובה לחלל את השבת עד שיוודע בבירור שאינו בסכנה. וישראל שאינו שומר מצוות - אם הוא 'תינוק שנשבה', דהיינו שגדל מילדותו בסביבה המנותקת משמירת המצוות, דינו ככל ישראל, וחובה לחלל את השבת להצלתו. והורו הגר"ש ואזנר והגר"נ קרליץ, שאף באופן שספק אם הוא 'תינוק שנשבה', חובה לחלל את השבת להצלתו. אך מי שידוע כי 'שנה פניש', דהיינו שגדל בסביבת שומרי מצוות ועובר על המצוות 'להכעיס', אסור להצילו אף בימות החול, וכל שכן שאסור לחלל את השבת לשם כך.

ופיקוח נפש של גוי, אינו דוחה את השבת ולא איסורים אחרים, אך במקרה שההימנעות מהצלת הגוי עלולה להתפרסם ולגרום לשנאה עד כדי סכנת נפשות לישראל, הורה הגר"ש אויערבך על פי דברי החתם סופר, שמותר לעבור אף על איסור דאורייתא כדי להצילו. ואם ההימנעות מהצלת הגוי עלולה לגרום לשנאה בלבד, ללא סכנה לישראל - אסור לעבור על איסור דאורייתא כדי להצילו, ויתכן שאסור לעבור אף על איסור דרבנן לשם כך. ורופא העובד בבית חולים שבו מטופלים גם גויים - דעת האגרות משה, שאם יש בצוות בית החולים רופאים גויים, עליו להשתדל שתורנותו לא תהיה בשבתות, או להחליף את תורנותו שבשבתות עם רופא גוי, כדי שלא יאלץ לחלל את השבת לצורך טיפול בגויים; ואם קרא לו בשבת לטפל בגוי ואינו יכול להשתמש בתואנה כלשהי, רשאי לעבור גם על מלאכות דאורייתא לצורך הטיפול בו, כיון שהימנעותו עלולה להביא לידי סכנת נפשות, ולדעת המנחת יצחק, רשאי לעבור רק על מלאכות דרבנן.

העולה לדינא:

א. דעת הפוסקים האחרונים שיש לחלל את השבת אף כדי להאריך את חייו ולו בזמן מועט ב. דעת האגרות משה, שאם יש בצוות בית החולים רופאים גויים, עליו להשתדל שתורנותו לא תהיה בשבתות ובמידה ואינו יכול להשתמש בתואנה כלשהי, רשאי לעבור גם על מלאכות דאורייתא לצורך הטיפול בו, כיון שהימנעותו עלולה להביא לידי סכנת נפשות, ולדעת המנחת יצחק, רשאי לעבור רק על מלאכות דרבנן.

בסימן טוב ובמזל טוב

מהיכלי תורה והוראה מוסדות "באר ישראל" נשגור כוס של ברכה עם ברכת מזל טוב לבבית, קדם מעלת ידידנו ומכובדנו היקרים והנעלים חכמי ורבני כולל באר ישראל

הגאון הרב משה רוטשטיין שליט"א לרגל אירוסו בתו

עם בן הרה"ג יהודה אריה רוזנבוים שליט"א

הרה"ג שמואל דוב כהנשטאם שליט"א לרגל הולדת בנו

יזכו לראות נחת ושמחה לאורך ימים ושנים טובות מתוך אושר וכבוד, בריות גופא ונהורא מעליא

בשבת אנחנו מקדשים את השבת ונוהרים מלדבר שום דברי חול ודברים הקשורים למלאכות האסורות בשבת, מסחר מקח וממכר וכדו'. האם יש עוד סוגי דיבורים שיש להימנע מלדבר בהם בשבת יותר מימות החול.

תשובה: אכן גם בדברים בטלים [דהיינו דברים של מה בכך אפי' שאין בהם שייכות למקח וממכר או מלאכה] יש להימנע מלדבר בהם בשבת, ונבאר בפרטות מאיזה דיבורים בטלים יש להימנע.

בגמרא (שבת קיג:) דרשו מהפסוק 'ודבר דבר' (ישעיהו נח יג) שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. ונחלקו רש"י ותוס' באיזה דיבורים מיייר, רש"י פירש 'כגון מקח וממכר וחשבונות', ותוס' מקשה דזה כבר נלמד מפסוק 'ממצוא חפצך', אלא מביא בשם רבנו תם לפרש עפ"י המסופר במדרש (ויקרא רבה ס"ו פ"ד) על רבי שמעון בן יוחי, דהוה ליה אימא סבתא דהות מישתעיא סגיא, אמר לה: אימא, 'שבתא הוא', שתקה, מדייק רבנו תם מעובדא זו שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול.

וכן נפסק ברמב"ם (הל' שבת פרק כד ה"ד) ובשו"ע (סי' ש"א ס"א) שאסור להרבות בשיחה בטלה בשבת שנאמר 'ודבר דבר' שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול.

מה עדיף שבת מימות החול:

הנה רבים מן האחרונים נתקשו למה צריך טעם לאסור להרבות בשיחה בטילה בשבת משום שנאמר 'ודבר דבר' שלא יהא דבורך בשבת כדבורך בחול, ומשמע מזה שבימות החול אין שום איסור אפי' להרבות בשיחה בטילה, ויש להבין היכן נעלם האיסור של השח שיחת חולין שאמרו בגמ' (יומא ט:): **שעובר בעשה ובלאו.**

א) הפרי מגדים (סי' שז משבצות זהב סק"א) מתרץ בנתחשד האיסור לנשים דליתנהו בלימודי תורה וימות החול מותר להם לדבר דברים בטלים ובשבת אסור להם, וסמך לזה מאמיה דרשב"י (תוס' שבת קיג:). אך דוחה תי' זו כי מסתימת הפוסקים משמע שנאמרה אזהרה זו אף לגברים.

ב) שוב מתרץ הפרי מגדים דלפי מה שכתב הרמ"א (שם) נ"חא, דשיחה בטילה לספר שמועות דמתענג חבירו, בחול שרי, ובשבת כיון שאין לו עונג אסור. [ומה שמתיר בימות החול לענג את חבירו בסיפור שמועות, חידוש הוא בעיני ולא ראיתי לעת עתה שעמדו בזה].

ג) אורח מישרים (סי' יא סק"ב) מוכיח מזה כדעת רש"י (יומא שם, ודלא כרבנו יונה ברכות ט.) דאין איסור שיחת חולין אלא בקלות ראש אבל בדברים בטלים בעלמא אפי' להרבות בהן אין איסור [אם לא דרך קבע]. וכן נראה כוונת המשנה ברורה (סי' שז סק"ב) כתירוץ זה. וכע"ז גם בפרדס יוסף (פר' אמור עמור רנו ד"ה קדוש) שמוכיח מכאן שאין איסור בשיחת חולין אלא ממידת חסידות.

ד) במור קציעה (סי' שז) ותפארת ישראל (סנהדרין פ"י מ"א אות ח) כתבו לחלק בשימות החול אסור רק שיחה בדרך קביעות ובשבת אסור אפי' באופן אקראי בעלמא.

ה) השפת אמת (שבת קיג:) כתב לפרש דבשבת צריכים לדקדק אפי' בדיבור הצריך שלא יאריך בדיבורו. [ויל"ע כי בלשון הפוס' שכתבו 'דברים בטלים' לא משמע כן].

ו) בספר בני בנימין (הל' ידעות פ"ב ה"ד) כתב דצריך לומר דבשבת צריך להחמיר עוד יותר [ולא פירש במה].

שיעור ריבוי דברים:

הש"ך (יו"ד סי' קעט סק"ח) כתב לבאר הטעם שאסור לחוש על נשיכת עקרב בשבת (שלא במקום סכנה). משום דאסור להרבות בשיחה כמ"ש באו"ח סי' ש"ז. ויש להבין איזה ריבוי שיחה יש בלחש. ואולי יתכן לומר שכיון שטעם איסור ריבוי שיחה בשבת הוא משום 'ודבר דבר' שלא יהא דיבורך בשבת כבחול, ע"י היטיב במשנה ברורה בדיבור, דהיינו שימנע בשבת באיזה דיבורים שרגיל בהם בימות החול, וזהו כוונת הש"ך. ולפי"ז יתכן לומר ששיעור האיסור בריבוי דברים בשבת, הוא אצל כל אחד כפי מה שהוא רגיל לדבר בחול שימנע קצת בשבת. ויל"ע בכ"ז.

ויש לציין מה שמביאים התוס' (שבת קיג:) בשם הירושלמי (שבת פט"ו ה"א) 'מדוחק התירו לשאול שלום בשבת'. נראה מכאן עד היכן יש להקפיד בדיבור יתירה בשבת.

עונג שבת:

הרמ"א (סי' שז ס"א) הביא מתרומת הדשן (סי' סא) שבני אדם שסיפור שמועות ודברי חידושים הוא עונג להם, מותרים לספרם בשבת.

והנה לולי דמסתפינא אכתוב דבר חידוש והוא, שיתכן שיש בצד מה קולא בשבת יותר מימות החול בדבר זה, והוא שאם האדם מתענג מדיבורים, עדיף טפי להקל בשבת שיש בו מצות עונג שבת מאשר בימות החול, ע"י היטיב במשנה ברורה (סי' שז סק"ד). [אכן בלשון הרמ"א שכתב 'מותר לספרם בשבת כמו בחול' קצת לא משמע כן. ומהפרי מגדים (משבצות זהב סק"א) שהובא לעיל להדי' לא משמע כן, אכן המשנ"ב לומד אחרת ממנו], ויש להתיישב בדבר.

והנה אף שמדינא מתיר הרמ"א לספר דברי חדשות למתענג בהם, מ"מ כתב המשנה ברורה (סק"ה): 'לאו משנת חסידים היא והנשמר מלדבר דברי חול קדוש יאמר לו'. ומוסיף: 'ואנשי מעשה נוהרים ביותר מזה שלא לדבר בשבת אפילו דברים הכרחיים כי אם בלשון הקודש [ונראה שטעמם הוא למגד מלתא כדי שלא יבואו לשיחה בטלה], כך כתב באליה רבה'. עכ"ל.

ויש להבהיר ולהדגיש שכל המדובר במאמר זה הינו רק כשאין בדיבוריו ענייני מקח וממכר או במלאכות האסורות כלל, כי באלו אסור לגמרי בכל אופן.

העולה לדינא:

בשבת נאסרה להרבות בשיחה בטילה, יותר מימות החול. ואפי' אינו דיבורים של קלות ראש וננאי, ואפי' אינו דיבורים של מקח וממכר ושל מלאכות האסורות בשבת.

וי"א שנאסרה הדיבור בדברים בטלים גם באופן של אקראי. וי"א שגם בדיבור הצריך לגופו של אדם יש למעט בהם בשבת.

גדר ריבוי הדיבור - יתכן שהוא אצל כל אחד כפי מה שרגיל לדבר בימות החול, ידבר בשבת קצת פחות מזה, כדי שלא יהא דיבורו של שבת כדיבורו של חול.

אם יש לאדם עונג בדיבורים, מותר לו לדבר בהם בשבת, אך אל ירבה בהם ביותר משום ביטול תורה.

שבת, והוחם בשבת ממש ע"י טרמוסטאט דזה מסתפינא להקל, אבל מה נעשה שנפרץ הגדר גם בזה.

התעכבות במי המקוה בוודאי אסורה

ולסיום, יש לציין מה שכבר כתב בשו"ת אבני נזר (שם) דאפילו אלו שטובלים במקוה חם, מ"מ הישיבה ודאי שאסור, אך ליכנס לטבול תיכף ולצאת לאחר הטבילה מיד שבוה יש מקום להתיר. והוא לפי טעמו שההיתר מצד שאינו מתכוון לרחיצה אלא לטבילה, וגם לפי הטעם שההיתר משום שמצטער להיות בשבת קודש בלא טבילה הרי ההיתר הוא רק לטבילה עצמה, אמנם לפי טעמים אחרים שנאמרו במקוה היה אפשר שאין לחלק, אלא שכל מה שהסכימו הפוסקים להיסמך על טעמים אלו הוא כדי להתיר את הטבילה לשם מצוה וקדושה ולא כדי לשהות במים הנגאתו, לכן אין להרחיב את ההיתר ולהתעכב במי המקוה כלל.

הזירות מחשש איסור סוחט

וכל האמור לעיל הוא מצד איסור רחיצה בשבת, אכן בטבילה בשבת יש גם חשש סחיטה, שצריך להזהר בזה בשעה שמנגב עצמו שלא יכשל בזה, כמבואר בפוסקים (או"ח סימן שכו), וכמו שהובא לעיל מהביאור הלכה.

להלכה:

בנידון שאלת ההיתר לטבול במקוה חמה בשבת נחלקו האחרונים: א. הקרבן נתנאל כתב שטבילה אינה רחיצה ולכן אינה בכלל גזירת מרחצאות. ב. הנודע ביהודה כתב על טבילה בליל שבת דאין שייך החשש שיבואו לחמם בשבת, כיון שאז עדיין המים חמים. [ואין טעם זה מספיק לטבילה בבוקר]. ג. עוד כתב שלא חששו חז"ל שמא יבוא להניח את הצונן על האש ממש, רק שמא יתן צונן לתוך חמין, ובטבילה במקוה הדבר אסור אף בלא זה, שהרי אין טובלות בשאובין. אולם כתב שאין להורות כן למעשה. ד. האבני נזר כתב טעם להקל, משום שאין הכוונה לשם רחיצה בחמים, וכל הכוונה היא רק לטבול במקוה, וכיון שהיא טבילה לשם מצוה מותר לכתחילה לטבול בחמין. ה. בשו"ת בנין ציון (סי' עו) כתב ללמד זכות, שהגזירה הייתה רק על מים שהתחממו בעצמם על ידי אור, אבל במים שבמקוה ששופכים מים חמים לתוך הצונן, נתבטלו המים חמים במי המקוה, וכתב להזהר לתת את החמין לתוך המקוה קודם הלילה, משום שלאחר מכן כבר יש עליהם שם איסור, והרי זה כמבטל איסור לכתחילה. [לפי דבריו לא מצאנו היתר למקוה בזמנינו שמתחמם על ידי גוף חמים המותקן בבוך]. ו. בשו"ת דברי יוסף (סי' סד) כתב ללמד זכות, מאחר שאין איסור זה בכלל שבות רק משום גזירה כמ"ש הר"ף, יש לומר שלא שייך חממים דריהם במקום טבילה של מצוה, וכן יש לומר, שכיון שלטבול בצונן יש מזה צער לגוף הוי דינו כמצטער שהתירו חכמים לרחוץ בחמין.

ההיתרים האמורים הם דוקא במים שהוחמו בערב שבת, אולם במים שהוחמו בשבת עצמה, על ידי שעון שבת או טרמוסטט שהחממו נעשה מאליו ולא בידי אדם, נחלקו הפוסקים אם נחשב כהוחמו בשבת. וכתב בארחות שבת (פרק כא סעי' ז) שיש אחרונים המקילים, אבל דעת האגרות משה (או"ח ח"ד סי' עה אות ה) והגר"ש אלישיב (אבני ישפה ח"ג סי' נה) להחמיר, וכ"כ בתשובות והנהגות (ח"ב סי' רא). אף המקילים לטבול במקוה חמה, ההשתהות והישיבה בתוכה להנאתו אסורה. עוד צריך להזהר בשעה שמנגב עצמו שלא יכשל באיסור סחיטה.

להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com